

Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd

Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd
Spaklerweg 4, 1096 BA Amsterdam
Website: www.deltalloydpensioenfonds.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41198865

Jaarverslag 2023

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Karakteristieken van het Pensioenfonds	
1. Kerncijfers	7
2. Profiel	9
2.1 Missie, visie en strategie	9
2.2 Doelstellingen en realisatie	10
2.3 Organisatie Pensioenfonds	11
2.4 Uitbesteding en uitvoeringsorganisatie	18
Verslag van het Bestuur	
1. Belangrijkste ontwikkelingen	19
1.1 Inleiding	19
1.2 ALM-studie	19
1.3 Risicomanagement	20
1.4 Pensioenadministratie en communicatie	21
1.5 Maatschappelijk verantwoord beleggen	21
1.6 Toekomstvisie Pensioenfonds	22
1.7 Wet Toekomst Pensioenen en transitie naar het nieuwe pensioenstelsel	22
2. Governance	24
2.1 Bestuur	24
2.2 Naleving Code pensioenfondsen	24
2.3 Fondsdocumenten	27
2.4 Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie	28
2.5 Diversiteit	28
2.6 Risicomanagement	29
2.7 Compliance	29
2.8 Interne audit	31
2.9 Klachten en geschillen	31
2.10 Verantwoordingsorgaan	33
2.11 Intern toezicht	33
2.12 Extern toezicht	34
3. Pensioenbeleid	36
3.1 Pensioenreglement	36
3.2 Overeenkomst met de werkgever	36
3.3 Toeslagen	36
3.4 Ontwikkeling aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden	37

4. Financiële en actuariële positie	39
4.1 Dekkingsgraad	39
4.2 Uitvoeringskosten	44
4.3 Actuariële analyses	48
4.4 (Aanvangs)haalbaarheidstoets/risicohouding	53
5. Beleggingsbeleid	54
5.1 Het beleggingsbeleid en beleggingsplan	54
5.2 Het beleggingsmandaat	55
5.3 Maatschappelijk verantwoord beleggen	57
5.4 Terugblik economie en financiële markten in 2023 en vooruitzichten 2024	60
5.5 Ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille	62
5.6 Stress scenario's	63
5.7 Performance van de beleggingsportefeuille	64
6. Communicatiebeleid	66
6.1 Communicatievisie	66
6.2 Communicatiedoelstellingen	67
6.3 Doelgroepen en communicatiemiddelen	69
6.4 Vooruitblik	71
7. Risicobeheersing	72
7.1 Risicobeleid	72
7.2 Risico's	74
7.2.1 Financiële risico's	74
7.2.2 Actuariële risico's	81
7.2.3 Niet-financiële risico's	81
8. Verwachtingen voor 2024	87
Verslag Raad van Toezicht	89
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	99
Personalia	105
Jaarrekening	
Balans per 31 december	110
Staat van baten en lasten	112
Kasstroomoverzicht	114
Waarderingsgrondslagen	115
Toelichting op de balans per 31 december	122
Gebeurtenissen na balansdatum	127
Toelichting op de staat van baten en lasten	128
Risicoparagraaf	133
Overige gegevens	
Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming	145
Actuariële verklaring	145
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	147
Bijlagen	159

Voorwoord

In dit jaarverslag geven wij u een beeld van de ontwikkelingen gedurende 2023 en de financiële positie eind 2023 van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd (het Pensioenfonds).

Het kalenderjaar 2023 stond met name in het teken van de toekomstverkenning van het Pensioenfonds en het onderzoek naar de gevolgen van de Wet Toekomst Pensioenen voor het Pensioenfonds. Het Pensioenfonds heeft belangrijke stappen gezet om in 2024 hierover een besluit te kunnen nemen.

De Wet Toekomst Pensioenen is per 1 juli 2023 van kracht geworden. Onderdeel van de Wet Toekomst Pensioenen is keuzebegeleiding. Het Pensioenfonds heeft geïnventariseerd wat het Pensioenfonds al doet aan keuzebegeleiding en blijft voortdurend beoordelen wat het Pensioenfonds kan doen om de deelnemers nog beter te kunnen begeleiden bij hun keuzes. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de input uit de deelnemersenquête die het pensioenfonds begin 2023 heeft gehouden.

Een ander belangrijk aandachtsgebied voor het Pensioenfonds was risicobeheersing, en in het bijzonder de Eigen Risicobeoordeling, die om de drie jaar uitgevoerd moet worden. Op basis van een beoordeling van de risico's, opgestelde scenario's en de getroffen beheersmaatregelen heeft het bestuur geconstateerd dat de risico's die het Pensioenfonds loopt in voldoende mate worden beheerst en dat de getroffen beheersmaatregelen afdoende zijn.

Verder heeft het Pensioenfonds aandacht besteed aan maatschappelijk verantwoord beleggen. In 2023 is de SFDR-rapportage opgesteld en op de website gepubliceerd. Dit is een wettelijke verplichting die vanaf 2023 geldt. Het Pensioenfonds monitort de ESG-risico's op basis van de rapportages die wij hierover ontvangen van de fiduciair vermogensbeheerder. Wij publiceren ook ieder kwartaal een SFDR-rapportage op de website.

De oorlog in Oekraïne die in 2022 begon woedt nog steeds. In oktober 2023 werd de wereld daarnaast opgeschrikt door de gebeurtenissen in het Midden-Oosten. In 2023 had de economie in Nederland daar niet zo veel last van. De inflatie is in 2023 weer sterk gedaald ten opzichte van eind 2022. Wel is er nog steeds krapte op de arbeidsmarkt. Met name onze uitbestedingspartijen en adviseurs hadden daar last van omdat zij moeilijk aan personeel konden komen. Ze konden hun dienstverlening echter wel op het gewenst niveau houden.

Door de gedaalde inflatie ten opzichte van 2022 kon het Pensioenfonds per 1 januari 2024 geen toeslag verlenen. De index die het Pensioenfonds hanteert voor de toeslagverlening (Consumenten Prijs Index, afgeleid) was over de periode oktober 2022 en oktober 2023 namelijk negatief (deflatie).

De actuele dekkingsgraad nam in 2023 toe van 124,6% naar 127,4%. Deze stijging is vooral toe te schrijven aan de waardeinstijging van de aandelen.

De beleidsdekkingsgraad bedroeg per 31 december 2023 127,8% en is ten opzichte van eind 2022 met 6,3% afgenomen. Dit komt vooral omdat de dekkingsgraad flink daalde door de toeslag die het Pensioenfonds per 1 januari 2023 toekende.

Het totaal rendement op de beleggingen was in 2023 8,4% (2022: -26,1%). Deze stijging wordt veroorzaakt door de daling van de rente. Daardoor is de waarde van de vastrentende waarden gestegen. Ook de aandelen hebben zich na de grote daling in 2022 weer grotendeels hersteld en zijn in waarde gestegen. Daar staat tegenover dat door de rentedaling ook de pensioenverplichtingen in waarde zijn gestegen. Dat had echter nauwelijks nadelig effect op de dekkingsgraad, omdat het pensioenfonds de renteontwikkelingen grotendeels heeft afgedekt.

Medio 2023 is onze voorzitter, Najet Yacoubi, afgetreden. Najet is als voorzitter opgevolgd door Henk Raué. Daarnaast heeft Ellen Kraft in september 2023 het bestuur versterkt als aspirant bestuurslid. Op 31 januari 2024 is Ellen benoemd als bestuurslid.

Daarnaast kreeg het Pensioenfonds het verschrikkelijke nieuws te horen dat Jeroen Hilbrands, lid van de raad van toezicht, in december 2023 is overleden. Jeroen was al langere tijd ziek, maar zijn overlijden is hard aangekomen. Wij wensen zijn nabestaanden veel sterkte toe met dit grote verlies.

Wij bedanken Najet Yacoubi, de leden van het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht, de adviseurs en de medewerkers van het Pensioenfonds voor de bijdrage en inzet die zij in 2023 hebben geleverd aan het goed functioneren van ons Pensioenfonds.

Amsterdam, 22 mei 2024

Namens het bestuur van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd,

H.H. Raué, voorzitter

F.A.J. Tuitert, plv. voorzitter

Karakteristieken van het Pensioenfonds

1. Kerncijfers

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantallen					
Actieve deelnemers ¹⁾	1.543	1.688	1.878	2.029	2.366
Gewezen deelnemers ('slapers')	6.339	6.460	6.821	7.103	7.020
Pensioengerechtigden	4.326	4.223	4.070	3.713	3.670
Totaal	12.208	12.371	12.769	12.845	13.056
Toeslagverlening (voorwaardelijk)					
(Gewezen) deelnemers/pensioengerechtigden (ultimo jaar)	0,00%	9,95%	3,28%	1,12%	1,73%
Achterstand toeslagverlening					
Deelnemers (ultimo jaar)	6,98%	6,98%	0,00%	0,32%	0,32%
(Gewezen) deelnemers/pensioengerechtigden (ultimo jaar)	6,98%	6,98%	0,00%	0,99%	0,99%
Financiële gegevens					
(in duizenden euro)					
Kostendeckende premie	0	0	0	0	34.145
Gedempte premie	0	0	0	0	33.932
Feitelijke premie	451	912	1.019	1.142	33.322
Pensioenuitvoeringskosten	2.172	2.432	2.454	2.514	2..359
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer en pensioengerechtigde (in €)	370	411	413	438	391
Pensioenuitvoeringskosten per (gewezen) deelnemer en pensioengerechtigde (in €)	178	197	192	196	181
Pensioenuitkeringen	86.077	76.023	71.776	68.976	66.161

1) Actieve deelnemers betreffen gewezen deelnemers die nog in dienst zijn bij de werkgever en arbeidsongeschikten die premievrije opbouw kennen.

	2023	2022	2021	2020	2019
Vermogen en solvabiliteit (x € 1.000)					
Aanwezig eigen vermogen	652.199	569.130	962.699	863.542	822.816
Minimaal vereist eigen vermogen	95.471	93.054	122.021	130.658	122.784
Vereist eigen vermogen	294.135	281.998	406.611	364.920	390.136
Pensioenverplichtingen op basis van RTS van DNB	2.381.096	2.317.284	3.037.973	3.243.788	2.955.174
Actuele DNB-dekkingsgraad	127,4%	124,6%	131,7%	126,6%	127,8%
Beleidsdekkingsgraad (BDG) ¹⁾	127,8%	134,1%	130,8%	123,1%	126,8%
Beleggingen (x € 1.000)					
Actuele waarde (activa en passiva)	3.015.284	2.864.622	3.971.863	4.079.283	3.756.894
Beleggingsopbrengsten	236.851	-1.031.777	-32.226	398.926	635.098
Vastgoedbeleggingen	160.227	172.144	124.755	53.566	98.471
Aandelen	560.201	488.603	919.393	784.826	951.227
Vastrentende waarden incl. liquide middelen	2.310.034	2.227.078	2.941.666	3.250.378	2.713.603
Derivaten	45.345	-63.429	378.837	596.104	347.254
Kosten vermogensbeheer in % gem. belegd vermogen	0,27%	0,23%	0,19%	0,20%	0,23%
Transactiekosten in % gem. belegd vermogen	0,05%	0,05%	0,02%	0,10%	0,08%
Totale kosten vermogensbeh. in % gem. belegd vermogen	0,32%	0,28%	0,21%	0,30%	0,31%
Totale kosten vermogensbeheer (excl. transactiekosten) en pensioenuitvoeringskosten	0,34%	0,30%	0,25%	0,27%	0,29%
Beleggingsrendement					
Totale portefeuille	8,4%	-26,1%	-0,8%	10,6%	19,8%
Benchmark	7,8%	-24,6%	-2,8%	11,0%	19,2%
Matchingportefeuille	8,1%	-32,1%	-8,0%	14,0%	17,4%
Benchmark	6,8%	-31,3%	-9,9%	15,0%	17,1%
Rendementsportefeuille	9,1%	-11,6%	21,0%	2,2%	26,1%
Benchmark	10,2%	-8,2%	17,9%	-0,2%	25,5%

1) De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

2. Profiel

2.1 Missie, visie en strategie

Missie

Het Pensioenfonds is een betrouwbare en professionele pensioenuitvoerder die, in overeenstemming met wet- en regelgeving, invulling geeft aan het pensioenreglement en de pensioenovereenkomsten die de werkgever tot 1 januari 2020 heeft afgesloten met de werknemersorganisaties.

De ambitie van het Pensioenfonds is om te streven naar een zo goed mogelijke pensioenvoorziening binnen zijn financiële mogelijkheden. Daarbij is het uitgangspunt dat we de koopkracht van de pensioenrechten van (gewezen) deelnemers en de pensioenen van de pensioengerechtigden, zo goed mogelijk in stand houden, nu en in de toekomst.

Visie en doelstellingen

Het pensioenfonds wil de pensioenregeling op een goede wijze uitvoeren voor alle doelgroepen, zoals (gewezen) deelnemers, gepensioneerden, hun partners en kinderen, en arbeidsongeschikten met premievrijstelling. Economische en maatschappelijke ontwikkelingen en overheidsmaatregelen leiden echter tot onzekerheid. Het is aan het Pensioenfonds om op deze ontwikkelingen en maatregelen waar mogelijk in te spelen en om tenminste de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden te wijzen op de ontwikkelingen en acties die nodig kunnen zijn als gevolg van deze ontwikkelingen.

Het Pensioenfonds zorgt voor een integere en beheerste bedrijfsvoering en streeft naar een effectieve en efficiënte uitvoering om de kosten van de uitvoering te beperken. Dit doen we, met inachtneming van:

- een voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden beheerst risico;
- de realisatie van de ambitie van het Pensioenfonds.

Het Pensioenfonds wil een bestuur, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht hebben die divers en kundig zijn en een evenwichtige belangenafweging tussen de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden centraal stellen.

Het Pensioenfonds besteedt veel aandacht aan communicatie met belanghebbenden en speelt hierbij in op de externe en interne ontwikkelingen die van belang zijn. Het Pensioenfonds is transparant, toegankelijk en wil betrouwbaar en deskundig zijn. Ook wil het Pensioenfonds reële verwachtingen wekken bij (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Daarbij wil het pensioenfonds aan (gewezen) deelnemers inzicht en keuzemogelijkheden geven met betrekking tot het opgebouwde pensioen.

Het Pensioenfonds heeft de communicatie zo ingericht, dat (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en hun partners goed geïnformeerd worden en afgewogen keuzes kunnen maken. Arbeidsongeschikte deelnemers die premiestelling hebben en ex-partners zijn hierbij inbegrepen. Dit doen we door overzicht en inzicht te geven in de gevolgen van het keuzes voor het pensioen. Hierbij maken wij gebruik van online middelen (zoals de website, het deelnemersportaal, de pensioenplanner en webinars) en persoonlijk contact. Zo kunnen we de (gewezen) deelnemer, gepensioneerde en partner begeleiden bij keuzes op de manier die bij hen past. Dus digitaal waar het kan, en via persoonlijk contact waar dat nodig is. Het Pensioenfonds is gemakkelijk benaderbaar en toegankelijk. We voldoen minimaal aan de norm voor de keuzebegeleiding zoals die in de wet is opgenomen maar we ambiëren meer te doen en zijn voortdurend op zoek naar extra mogelijkheden om deelnemers nog beter te begeleiden bij hun keuzes.

Het Pensioenfonds belegt het pensioenvermogen op een maatschappelijk verantwoorde manier in beleggingsinstrumenten die passen bij het risicoprofiel van het fonds.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) is onderdeel van de beleggingsovertuigingen van het Pensioenfonds. We beschouwen de verantwoordelijkheid voor het realiseren van een goed pensioen voor deelnemers breder dan alleen in financiële termen.

Het Pensioenfonds is gesloten, wat betekent dat geen nieuwe premies binnenkomen en dat het fonds verder zal krimpen. Uiteindelijk zal het Pensioenfonds te klein worden om zelfstandig te blijven bestaan. We onderzoeken daarom de mogelijkheden om de opgebouwde pensioenrechten en pensioenen (op termijn) zeker te stellen.

Door het uitvoeren van deze visie en het bereiken van deze doelstellingen wil het Pensioenfonds mede bijdragen aan draagvlak voor en vertrouwen in de pensioenmarkt.

Strategie

Het Pensioenfonds kiest voor een bestuurlijke inrichting die de missie en visie ondersteunt.

Zo richt het fonds zich financieel op het beheersen van risico's en het creëren van extra rendement voor het behoud van koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen. Als de mogelijkheid zich hiervoor voordoet, zal het pensioenfonds de koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen proberen zeker te stellen.

Het Pensioenfonds wil zijn missie en visie realiseren met een eigen beperkte organisatie waarbij:

- de (pensioen)administratie, wettelijke rapportages, wettelijke communicatie en vermogensbeheer, inclusief de beleggingsadministratie worden uitbesteed aan professionele partners;
- de overige, fondseigen communicatie deels en de beleidsvoorbereiding volledig door de eigen organisatie worden verzorgd.

De uitbestede werkzaamheden worden door het Pensioenfonds nauwlettend gemonitord.

Daarnaast zorgt een prudent beleggingsbeleid, waarbij het renterisico grotendeels is afgedekt, voor het behouden van een goede financiële positie.

Door communicatie met de stakeholders en het gebruiken van informatie uit onze omgeving volgen we ontwikkelingen nauwgezet. Doordat het Pensioenfonds beschikt over een professionele organisatie, kunnen we relatief snel actie ondernemen bij belangrijke ontwikkelingen.

2.2 Doelstellingen en realisatie

(Realisatie) doelstellingen

In de Code pensioenfonds (norm 58) is opgenomen dat het bestuur in het jaarverslag beschrijft in hoeverre het Pensioenfonds de gestelde doelstellingen heeft bereikt.

De belangrijkste en meest concrete doelstellingen van het Pensioenfonds zijn:

1. Het Pensioenfonds streeft naar een betrouwbare reputatie als pensioenuitvoerder. In het afgelopen jaar zijn er geen incidenten geweest die de reputatie van het Pensioenfonds hebben geschaad. Jaarlijks voert het Pensioenfonds een systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) uit. Daarbij kwamen geen knelpunten naar voren (zie onder 2.7 in het bestuursverslag). Uit de deelnemersenquête, die in 2023 is uitgevoerd, blijkt dat (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tevreden zijn over de dienstverlening en communicatie van het Pensioenfonds. Pensioengerechtigden waardeerden het Pensioenfonds met een 8,5, actieve deelnemers met een 8,1 en gewezen deelnemers met een 7,9. Dit is weer hoger dan bij de vorige deelnemersenquêtes.
2. Het Pensioenfonds streeft naar een waardevast pensioen. Op basis van de CBS-index die het Pensioenfonds hanteert voor de toeslagverlening was de inflatie 1,98% negatief (deflatie). Als gevolg daarvan kon het Pensioenfonds per 1 januari 2024 geen toeslag verlenen. Per 1 januari 2023 heeft het Pensioenfonds een toeslag verleend van 9,95%. Dit was 6,98% lager dan de inflatie volgens de CBS-index. Deze achterstand kon niet ingehaald worden. Daarom lopen de pensioen(aansprak)en iets achter bij de doelstelling van een waardevast pensioen. In paragraaf 3.3 in het bestuursverslag is dit verder toegelicht.

3. Het Pensioenfonds wil binnen de grenzen en de bandbreedtes van de afgesproken risicohouding blijven. Deze doelstelling is gehaald voor zowel de korte termijn (in termen van Vereist Eigen Vermogen) als lange termijn (pensioenresultaat). Op basis van de haalbaarheidstoets hebben wij vastgesteld dat het Pensioenfonds binnen de grenzen van de risicohouding is gebleven (zie onder 4.4 in het bestuursverslag).
4. Het Pensioenfonds streeft naar een beleggingsportefeuille die betere duurzaamheidskenmerken heeft dan de brede markt-index, binnen geldende financiële doelstellingen. Waar mogelijk zullen we daarom duurzaamheidsdoelstellingen meegeven aan de aangestelde vermogensbeheerders. Omdat het pensioenfonds slechts in beperkte mate zelf direct belegt, maar dit bij voorkeur via beleggingsfondsen doet, zijn deze doelstellingen onderdeel van het selectie- en evaluatieproces van deze beleggingsfondsen. Om beter te kunnen sturen hebben we in 2022 ESG-indicatoren vastgesteld en deze gedurende 2023 gemonitord. De indicatoren zijn nog volatiel en we zullen in 2024, waar mogelijk, doelstellingen op deze indicatoren vaststellen.
Het Pensioenfonds monitort al langere tijd de volgende indicatoren en rapporteert hier ook over op de website: CO₂-emissie, afvalproductie, waterverbruik, ESG-risico score van bedrijven en controverses met hoge impact. Ook de uitkomsten hiervan zijn nog steeds behoorlijk volatiel. Maar de beleggingsfondsen die het Pensioenfonds heeft geselecteerd, deden het in 2023 beter dan de brede benchmark, met uitzondering van waterverbruik. We hebben beoordeeld of het hogere waterverbruik bij onze beleggingsfondsen aanleiding gaf om iets te wijzigen in de portefeuille. Veelal wordt het hogere verbruik door één of twee bedrijven uit de portefeuille veroorzaakt. Het Pensioenfonds belegt daarnaast in beleggingsfondsen en marktbreed formuleren de managers van dergelijke beleggingsfondsen nog geen doelstelling op waterverbruik. We blijven het waterverbruik van de portefeuille monitoren en zullen in gesprek gaan met de fondsmanagers als daar aanleiding voor is.
Via het uitsluitingenbeleid en de ESG-integratie selecteert het Pensioenfonds beleggingsfondsen die beter scoren dan de brede benchmark. Eén van de doelstellingen van het fonds is te voldoen aan het klimaatakkoord van Parijs. De emissie van onze aandelenportefeuille voor ontwikkelde markten voldoet op dit moment ruimschoots aan het pad dat is omschreven in het klimaatakkoord van Parijs (zie onder 5.3 in het bestuursverslag).
5. Het Pensioenfonds wil de (gewezen) deelnemers inzicht geven in hun opgebouwde pensioen en hen in staat stellen weloverwogen keuzes te maken voor hun pensioen. Daarnaast willen we pensioengerechtigden inzicht geven in hun ingegane pensioen. In paragraaf 6.2. zijn de communicatiedoelstellingen verder uitgewerkt en is de realisatie daarvan opgenomen.
6. Het Pensioenfonds streeft naar een beheerste bedrijfsvoering, waarbij de operationele risico's zijn gemitigeerd binnen acceptabele tolerantiegrenzen. Alle operationele risico's, ook bij onze uitbestedingspartners, bevonden zich binnen de door het Pensioenfonds vastgestelde tolerantiegrenzen. Er zijn geen incidenten geweest waarbij de beheerste bedrijfsuitvoering in het geding was (zie onder 7.2 in het bestuursverslag).

2.3 Organisatie Pensioenfonds

Het Pensioenfonds is een stichting, opgericht in 1970 en statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41198865.

Het Pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Vanaf 1 januari 2020 kent het Pensioenfonds geen nieuwe opbouw meer (slapend fonds).

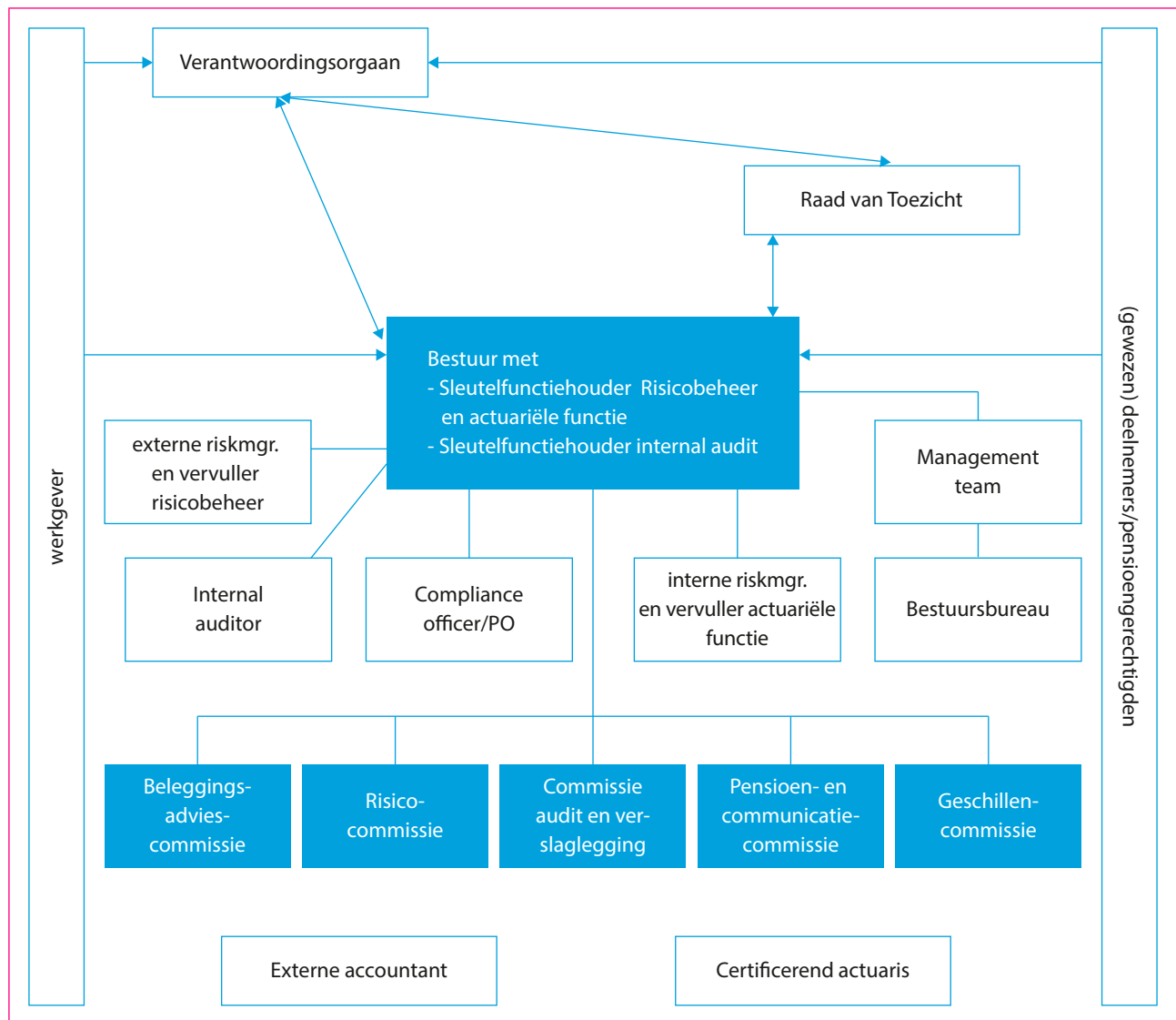
Het Pensioenfonds voert het pensioenreglement uit dat volgt uit de pensioenovereenkomsten van de voormalig werknemers van Delta Lloyd Services B.V. Daarnaast voert het Pensioenfonds de pensioenovereenkomst uit van de voormalig werknemers van Delta Lloyd Services B.V. die per 1 oktober 2019 in dienst zijn getreden bij NN Personeels B.V. (werkgever) en die gold tot 1 januari 2020. De werkgever vergoedt de uitvoeringskosten conform de voortzettingsovereenkomst, draagt werkgeversleden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan voor en faciliteert het bestuursbureau door medewerkers ter beschikking te stellen. De medewerkers van het Pensioenfonds zijn in dienst bij de werkgever en gedetacheerd bij het fonds via detachings-overeenkomsten. De medewerkers maken ook gebruik van de kantoorautomatisering van de werkgever.

Conform het pensioenreglement merkt het Pensioenfonds voormalig werknemers van Delta Lloyd Services B.V. die nog in dienst zijn bij NN Groep en de arbeidsongeschikte (oud)medewerkers met premievrije pensioenopbouw aan als deelnemer.

De governance van het Pensioenfonds is in overeenstemming met de Pensioenwet. De regels uit de Code pensioenfondsen zijn, voor zover van toepassing, in de relevante fondsdocumenten verwerkt en worden door het Pensioenfonds nageleefd. Als het fonds niet voldoet aan de regels uit de Code pensioenfondsen lichten we dat toe.

Organisatieschema

Het organisatieschema van het Pensioenfonds ziet er als volgt uit:

Het Pensioenfonds heeft geen personeelsleden in dienst.

Organen en bestuurscommissies

Het Pensioenfonds kent de volgende organen en bestuurscommissies:

- bestuur
- verantwoordingsorgaan
- raad van toezicht
- beleggingsadviescommissie
- pensioen- en communicatiecommissie
- commissie audit en verslaglegging
- risicocommissie
- klachtencommissie

De organen en commissies worden ondersteund door het bestuursbureau en het managementteam dat onderdeel is van het bestuursbureau.

Daarnaast is een aantal (externe) deskundigen betrokken bij het Pensioenfonds: de controlerend accountant, de waarmerkend actuaire, een financiële risicomanager, een functionaris die zich bezighoudt met niet-financiële en actuariële risico's, een beleggingsadviseur, een interne auditor, een compliance officer en een privacy officer.

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld en bestaat uit vijf leden: twee werknemersleden, één gewezen werknemerslid, één pensioengerechtigd lid en één werkgeverslid. De werknemersleden zijn voorgedragen door de centrale ondernemingsraad (COR) van de werkgever. Het gewezen werknemerslid en het pensioengerechtigd lid zijn voorgedragen door de Vereniging van Oud-medewerkers Delta Lloyd Groep (VO-DLG). Het werkgeverslid is voorgedragen door de directie van de werkgever.

Het bestuur kan ook één of meerdere aspirant bestuursleden aanstellen, die bij de bestuursvergaderingen aanwezig zijn. Het bestuur heeft daartoe destijds besloten omdat de eisen voor bestuurders steeds strenger worden. Als aspirant bestuurslid kan de betrokkene ervaring en kennis opdoen voor een eventuele bestuursfunctie. Vanaf september 2023 had het Pensioenfonds één aspirant bestuurslid, dat begin 2024 door DNB is getoetst en is goedgekeurd als bestuurslid.

Voor (aspirant) bestuursleden zijn functieprofielen vastgesteld die, naast algemene kennis en vaardigheden, specifiek zijn gericht op het aandachtsgebied (commissie) waarvoor het (aspirant) bestuurslid (mede) verantwoordelijk is. De functieprofielen zijn gebaseerd op de meest recente handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie. Aspirant bestuursleden hebben geen stemrecht, maar kunnen wel adviseren en kunnen ook lid zijn van een bestuurscommissie.

Bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever ontvangen geen beloning. Bestuursleden die niet (meer) in dienst zijn van de werkgever ontvangen een beloning conform het beloningsbeleid. Het Pensioenfonds kent geen prestatiebeloning.

De zittingsduur van de bestuursleden is maximaal 4 jaar en zij kunnen twee keer herbenoemd worden. In 2024 zal dit aangepast worden omdat de nieuwe Code pensioenfondsen voorschrijft dat bestuurders maar één keer herbenoemd kunnen worden. Bij een goede onderbouwing en in overleg met de andere organen van het Pensioenfonds kan een bestuurder toch voor een derde termijn benoemd worden.

Het Pensioenfonds kent een ontslag- en schorsingsprocedure voor bestuurders. Bij disfunctioneren kan een bestuurslid worden geschorst of ontslagen.

Het Pensioenfonds streeft naar een divers bestuur zoals beschreven in de Code pensioenfondsen, maar wel binnen de beperkingen van een klein team en de eisen die aan bestuurders worden gesteld. Bij nieuwe benoemingen houdt het bestuur zoveel mogelijk rekening met de diversiteitscriteria die zijn opgenomen in het diversiteitsbeleid van het Pensioenfonds. De voordragende partijen krijgen naast

het functieprofiel de diversiteitscriteria mee van het bestuur. Het diversiteitsbeleid bevat de criteria die zijn opgenomen in de Code pensioenfondsen. In het diversiteitsbeleid is opgenomen dat het bestuur streeft naar een bestuur waarin:

- tenminste één lid een man is en tenminste één lid een vrouw is;
- tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar nog niet heeft bereikt en tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar of ouder heeft.

Omdat er binnen het Pensioenfonds geen nieuwe deelnemers meer instromen wordt het steeds moeilijker om te voldoen aan het leeftijdscriterium. Op dit moment is het aandeel deelnemers jonger dan 40 jaar circa 5%. Het belang in de pensioenvoorziening van deelnemers die jonger zijn dan 40 jaar is circa 1%.

In het diversiteitsbeleid is een stappenplan opgenomen om te zorgen dat de diversiteitsdoelstellingen (op termijn) worden gerealiseerd. Het bestuur heeft in 2023 een workshop georganiseerd om te bespreken wat de diversiteitsdoelstellingen moeten zijn, welke alternatieve criteria zouden moeten gelden buiten de normen zoals die in de wet- en regelgeving zijn opgenomen, om tot een divers orgaan te komen en hoe deze diversiteitsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden. Bij deze workshop waren het bestuur, verantwoordingsorgaan, raad van toezicht en management team aanwezig. Op basis van deze workshop hebben we de diversiteitsdoelstellingen en criteria opnieuw vastgesteld en opgenomen in het diversiteitsbeleid.

Het bestuur bestond tot 1 juli 2023 uit vier mannen en één vrouw en, na het aftreden van Najet Yacoubi per 1 juli 2023, uit vier mannen. Vanaf september is een vrouwelijk aspirant-lid aangesteld, dat in januari 2024 definitief is benoemd tot bestuurslid. Vanaf dat moment bestaat het bestuur weer uit vier mannen en één vrouw. Alle bestuursleden zijn ouder dan 40 jaar.

De taken en bevoegdheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten en in het besturingsreglement.

Het bestuur komt zo veel als noodzakelijk in vergadering bijeen, maar in ieder geval één keer per maand, met uitzondering van de zomervakantie. Daarnaast komt het bestuur minimaal elk kwartaal bij elkaar met het verantwoordingsorgaan en minimaal twee keer per jaar met de raad van toezicht.

Het managementteam en de verschillende bestuurscommissies bereiden de beleidsbesluiten voor.

Sleutelfuncties

Conform de Pensioenwet zijn sleutelfunctiehouders benoemd, namelijk sleutelfunctiehouders voor de risicobeheerfunctie, actuariële functie en interne audit functie. De sleutelfunctiehouders zijn bestuurders van het Pensioenfonds. Als gevolg van de competenties die de bestuurders als sleutelfunctiehouder moeten hebben en de beperkte omvang van het bestuur, worden de rollen van de sleutelfunctiehouders risicobeheerfunctie en actuariële functie uitgevoerd door één bestuurslid: de voorzitter van de risicocommissie. De sleutelfunctiehouder interne audit wordt uitgevoerd door de voorzitter van de commissie audit en verslaglegging.

De sleutelfunctiehouder is verantwoordelijk voor de uitvoering van de taken die vallen onder de desbetreffende sleutelfunctie. Aan deze functies zijn geschiktheidseisen verbonden waarop DNB toetst. Daarnaast heeft het bestuur vervullers van de sleutelfuncties benoemd.

Ten behoeve van de actuariële functie en de interne auditfunctie is een charter vastgesteld. Ten behoeve van de risicobeheerfunctie is een risicomangementhandboek vastgesteld.

Het Pensioenfonds heeft de sleutelfuncties als volgt ingevuld:

Sleutelfunctie	Houder	Vervuller
Risicobeheer	Bestuurslid en voorzitter risicocommissie	Externe risicomanager
Actuarieel	Bestuurslid	Interne actuarieel risicomanager van het bestuursbureau
Interne audit	Bestuurslid en voorzitter van de commissie audit en verslaglegging	Externe interne auditor (PWC)

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is samengesteld uit twee deelnemersleden, twee gewezen deelnemersleden, twee pensioengerechtigde leden en één werkgeverslid.

Het bestuur benoemt de leden van het verantwoordingsorgaan, na instemming door de raad van toezicht.

De zittingsduur van een lid van het verantwoordingsorgaan is maximaal vier jaar en leden kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd. In 2024 zullen we dit aanpassen omdat de nieuwe code pensioenfonds voorschrijft dat leden van het verantwoordingsorgaan maar één keer herbenoemd kunnen worden. Bij een goede onderbouwing en in overleg met de andere organen van het pensioenfonds kan een lid van het verantwoordingsorgaan toch voor een derde termijn benoemd worden.

Het verantwoordingsorgaan heeft onder meer de bevoegdheid een oordeel op hoofdlijnen te geven over het handelen van het bestuur, het beleid dat het bestuur heeft gevoerd en de keuzes voor de toekomst. Dit doet het verantwoordingsorgaan aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan onder meer recht om advies uit te brengen over:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het interne toezicht;
- de profielschets voor leden van de raad van toezicht;
- een interne klachten- en geschillenprocedure vaststellen en wijzigen;
- het communicatie- en voorlichtingsbeleid vaststellen en wijzigen;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het Pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het Pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het Pensioenfonds;
- een uitvoeringsovereenkomst sluiten, wijzigen of beëindigen;
- het Pensioenfonds omzetten naar een andere rechtsvorm;
- samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten (is bij het Pensioenfonds niet meer van toepassing).

Bij de samenstelling van het verantwoordingsorgaan wordt ernaar gestreefd dat:

- tenminste één lid een man is en tenminste één lid vrouw is;
- tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar nog niet heeft bereikt en tenminste één lid 40 jaar of ouder is.

Eind 2023 bestond het verantwoordingsorgaan uit 6 mannen en één vrouw die allemaal ouder zijn dan 40 jaar. Ook voor het verantwoordingsorgaan geldt dat het aantal deelnemers onder 40 jaar als gevolg van het sluiten van het Pensioenfonds fors is gedaald, waardoor het leeftijds criterium moeilijk is in te vullen.

Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke personen die worden benoemd door het bestuur van het Pensioenfonds, na een bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. De leden van de raad van toezicht worden in principe voor 4 jaar benoemd, met de mogelijkheid tot eenmalige herbenoeming. De raad van toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Pensioenfonds. Daarnaast is de raad belast met het toezicht op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt schriftelijke verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag over de uitvoering van de taken en de uitvoering van de bevoegdheden.

De raad van toezicht heeft de volgende goedkeuringsrechten:

- vaststelling van het jaarverslag, inclusief de jaarrekening;
- vaststelling van de profielschets voor het bestuur;
- vaststelling van het beloningsbeleid, met uitzondering van de beloning van de raad van toezicht;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het Pensioenfonds of overname van verplichtingen door het Pensioenfonds;
- omzetting van het Pensioenfonds in een andere rechtsvorm;
- liquidatie, fusie en samenvoeging of splitsing van het Pensioenfonds.

De raad van toezicht betreft de naleving van de Code pensioenfonds bij haar taak.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit twee bestuursleden. De beleggingsadviescommissie wordt onder meer ondersteund door een externe beleggingsadviseur, het bestuursbureau en vertegenwoordigers van de vermogensbeheerder. Daarnaast heeft het Pensioenfonds een externe risicomanager aangesteld die de vergaderingen van de beleggingsadviescommissie bijwoont en de voorstellen van de beleggingsadviescommissie toetst. De verantwoordelijkheid van de beleggingsadviescommissie is om het bestuur te adviseren over beleggingsaangelegenheden in brede zin.

De verantwoordelijkheden van de beleggingsadviescommissie zijn beschreven in het besturingsreglement.

De pensioen- en communicatiecommissie

De pensioen- en communicatiecommissie bestaat uit één bestuurslid. Het bestuursbureau ondersteunt de commissie.

De verantwoordelijkheden van de pensioen- en communicatiecommissie zijn beschreven in het besturingsreglement.

Commissie audit en verslaglegging

De commissie audit en verslaglegging bestaat uit één bestuurslid. Dit bestuurslid is tevens sleutelfunctiehouder van de interne auditfunctie. Het managementteam en de vervuller van de interne auditfunctie (PWC) ondersteunen deze commissie. De taken van de commissie audit en verslaglegging zijn beschreven in het besturingsreglement.

Risicocommissie

De risico-commissie bestaat uit één bestuurslid. De voorzitter van deze commissie is tevens de sleutelfunctiehouder risicofunctie. Het managementteam en de externe risicomanager (vervuller risicobeheer) ondersteunen de commissie.

De taken van de risicocommissie zijn beschreven in het besturingsreglement.

Klachtencommissie

Op 29 november 2023 heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de Geschillen Instantie Pensioenfonds (GIP) formeel aangewezen als de geschilleninstantie waar pensioenfonds zich bij moeten aansluiten.

In de Wet Toekomst Pensioenen (WTP) is geregeld dat pensioenfonds verplicht zijn om zich aan te sluiten bij een externe geschilleninstantie. Bij deze instantie kunnen deelnemers terecht die een geschil hebben met hun pensioenfonds dat niet via de

interne klachtenprocedure kan worden opgelost. Het Pensioenfonds heeft zich aangesloten bij de GIP. Vanaf 1 januari 2024 kunnen deelnemers met een geschil terecht bij de GIP.

De Ombudsman Pensioenen maakt onderdeel uit van de GIP. De GIP behandelt niet alle geschillen. Voor geschillen die de GIP niet behandelt kunnen deelnemers terecht bij de interne klachtencommissie van het Pensioenfonds.

Deze interne klachtencommissie bestaat uit een externe voorzitter (compliance officer) en twee bestuursleden die worden aangewezen als er een geschil is. (Gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en andere belanghebbenden kunnen een klacht indienen als zij vinden dat ze in hun rechten worden geschaad.

De klacht wordt in eerste instantie behandeld door de administrateur. De klager kan bezwaar indienen tegen de afhandeling van de klacht bij de manager van het Pensioenfonds. Als de klager het niet eens is met de uitkomst van het bezwaarschrift, is er sprake van een geschil. De klager kan dan in beroep gaan bij de GIP. Of als de GIP het geschil niet behandelt, kan de klager in beroep gaan bij de klachtencommissie.

De verantwoordelijkheden van de GIP, klachtencommissie en de procedure voor de klachten- en geschillen afhandeling hebben we opgenomen in de klachten en geschillenprocedure en gepubliceerd op de website van het Pensioenfonds.

Managementteam en bestuursbureau

Het managementteam bestaat uit de manager, de administrateur en de interne risicomanager. De interne risicomanager is ook vervuller van de actuariële functie en handelt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur conform de instructie die geldt voor het team.

De taken van het managementteam zijn beschreven in het besturingsreglement. Het managementteam vergadert circa één keer per maand.

De manager is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en coördineert het contact tussen het bestuur, de overige organen, de werkgever, toezichthouders, uitbestedingspartijen, de controlerend accountant en de certificerend actuaar.

De administrateur coördineert de werkzaamheden binnen het team, draagt zorg voor afhandeling van de vragen van alle deelnemers, beoordeelt de mutaties die de werkgever opgeeft, houdt toezicht op de administratieve verwerking van de pensioenregeling, afspraken hierover en kwaliteit hiervan en ondersteunt de manager bij zijn overige taken.

Het managementteam maakt onderdeel uit van het bestuursbureau. Het bestuursbureau bestaat in 2023 verder uit de communicatieadviseur en een medewerker van de helpdesk.

Overige functionarissen

Compliance officer/privacy officer

De externe compliance officer houdt onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode, de wet- en regelgeving en andere maatschappelijke normen. De compliance officer toetst de naleving van wet- en regelgeving met betrekking tot onder andere koersgevoelige informatie en privé-effectentransacties door het bestuur en de medewerkers van het Pensioenfonds. Daarnaast adviseert de compliance officer het bestuur als er mogelijk sprake is van een persoonlijk tegenstrijdig belang.

Daarnaast heeft het bestuur een privacy officer aangewezen, die opereert onder de verantwoordelijkheid van de compliance officer.

Vervullers van de sleutelfuncties

De vervuller van de risicofunctie is een externe risicomanager van Probability. De vervuller van de internal auditfunctie is een accountant van PwC. De vervuller van de actuariële functie is een medewerker van het bestuursbureau.

2.4 Uitbesteding en uitvoeringsorganisatie

Het Pensioenfonds heeft de (pensioen)administratie, de (wettelijke) communicatie en de website uitbesteed aan AZL.

Het Pensioenfonds heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan Goldman Sachs Asset Management (GSAM) en CACEIS aangesteld als Custodian. CACEIS verzorgt ook de beleggingsadministratie en beleggingsrapportages.

De rol van vervuller van de risicobeheerfunctie heeft het Pensioenfonds uitbesteed aan Probability en de rol van vervuller van de interne auditfunctie aan PwC. De rol van compliance officer en privacy officer hebben we uitbesteed aan 'Partner in Compliance BV'. De rol van externe beleggingsadviseur is uitbesteed aan Sprenkels.

Het niveau van de dienstverlening door de uitbestedingspartijen en de kosten daarvan, zijn vastgelegd in een aantal Service Level Agreements (SLA's).

De uitbestedingen zijn in lijn met het uitbestedingsbeleid dat het bestuur heeft vastgesteld en de regels die DNB voorschrijft.

Verslag van het Bestuur

1. Belangrijkste ontwikkelingen

1.1 Inleiding

In het bestuursverslag komen de governance, het pensioenbeleid, de financiële en actuariële positie, het beleggingsbeleid, communicatie, risicobeheersing en de toekomstverwachting aan de orde. In dit hoofdstuk gaan we in op de belangrijkste ontwikkelingen in 2023 van het Pensioenfonds.

Nadat het Pensioenfonds begin 2023 de ALM-studie heeft afgerond, hebben we in 2023 met name aandacht gegeven aan de eigenrisicobeoordeling (ERB), de toekomst van het Pensioenfonds en de gevolgen van de Wet Toekomst Pensioenen (WTP) voor het fonds.

Daarnaast hebben we in 2023 aandacht besteed aan vermogensbeheer (inclusief maatschappelijk verantwoord beleggen en de ESG-risico's), risicobeheer, het monitoren van de uitbestedingsrelaties en het uitvoeren van interne audits.

Bij het opstellen van het jaarverslag heeft het Pensioenfonds de voorschriften uit de Pensioenwet, de Code pensioenfondsen en de richtlijnen voor de Jaarverslaggeving die van toepassing zijn over 2023, nageleefd.

1.2 ALM-studie

Nadat in 2022 de ALM-studie is uitgevoerd heeft het bestuur naar aanleiding van deze ALM-studie begin 2023 conclusies getrokken en vervolgacties gedefinieerd en uitgevoerd.

We hebben de volgende conclusies getrokken uit de ALM-studie:

- Het bestaande strategisch beleggingsbeleid is robuust gebleken en heeft er in het verleden ook voor gezorgd dat de koopkracht goed op peil is gebleven. Het huidige strategische beleid voldoet hiermee.
- Op basis van de ALM-studie blijkt dat bij het huidige beleid de koopkracht naar verwachting op peil blijft, behoudens de achterstand in de toeslagverlening die op 1 januari 2023 is ontstaan (6,98%). Ook blijft het risico op korting laag. De achterstand is ontstaan in een zeer uitzonderlijke situatie, waarbij de inflatie maar liefst 16,98% bedroeg. Het CBS heeft aangegeven dat het model waarmee de inflatie wordt berekend zal worden aangepast om een reëler beeld te geven. In de beleidsvorming zullen we daarom geen rekening houden met de achterstand in de toeslagverlening.
- Het beleggingsrisico vergroten helpt naar verwachting maar beperkt om die achterstand in te lopen. Bovendien wordt het risico voor de deelnemers daardoor groter wat niet in hun belang is.
- Valuta afdekking heeft in de rendementsportefeuille op dit moment geen toegevoegde waarde. Daarom zetten we het beleid om de rendementsportefeuille niet af te dekken tegen valuta risico's voort.
- In het beleid heeft het Pensioenfonds een grens gedefinieerd waarboven de risico's zullen worden afgebouwd. Op basis van de ALM-studie komt de dekkingsgraad naar verwachting niet boven deze grens. Daarom passen we deze grens niet aan.

Vanwege deze conclusies heeft het bestuur besloten om het strategisch beleid niet aan te passen.

Op basis van de ALM-studie zijn wel twee acties verder uitgezocht:

- Een onderzoek naar een dynamische rentehedge om mogelijk te komen tot een beter rendement/risicoprofiel. Het Pensioenfonds heeft een aantal scenario's laten doorrekenen. De conclusie van deze doorrekening is dat een dynamische rentehedge op lange termijn goed zou kunnen werken, maar op de korte termijn ook tot extra risico's kan leiden. Gezien de onzekere toekomst van het Pensioenfonds heeft het bestuur geconcludeerd dat het verstandig lijkt om de dynamische rentehedge nu nog niet door te voeren. We wachten eerst tot de toekomst van het Pensioenfonds helder wordt.
- Een onderzoek naar triggers op basis waarvan het bestuur bekijkt of er wijzigingen in het strategisch beleid nodig of wenselijk zijn, en of daarvoor een nieuwe (gedeeltelijke) ALM-studie moet worden uitgevoerd. Deze triggers zijn in 2023 vastgesteld en worden elk kwartaal beoordeeld. Indien triggers worden geraakt wordt dit besproken.

1.3 Risicomanagement

Naast de reguliere activiteiten voor risicobeheer heeft het Pensioenfonds bijzonder aandacht gegeven aan de eigenrisicobeoordeling en de implementatie van de DORA (Digital Operational Resilience Act).

Eigenrisicobeoordeling

In 2023 heeft het Pensioenfonds een eigenrisicobeoordeling (ERB) uitgevoerd. Pensioenfondsen worden geacht om de drie jaar een ERB uit te voeren. De laatste ERB was uitgevoerd in 2020.

In 2023 hebben we naast de algemene risicobeoordeling specifiek beoordeeld welke risico's het Pensioenfonds loopt en wat er op het fonds afkomt als het in de huidige situatie als gesloten fonds doorgaat.

Op basis van de doelstellingen van het Pensioenfonds hebben we de risico's gedefinieerd en mogelijke scenario's onderzocht. Op basis van deze scenario's hebben we de volgende conclusies getrokken:

- De (operationele) risico's die het Pensioenfonds loopt worden in voldoende mate beheerst;
- De financiële doelstelling van koopkrachtbehoud wordt in de meeste stressscenario's gerealiseerd. Alleen in geval van extreme stagflatie loopt het Pensioenfonds het risico dat koopkrachtbehoud grotendeels niet gerealiseerd kan worden;
- In alle scenario's is de kans op korten zeer beperkt;
- Het Pensioenfonds loopt het risico dat de pensioenuitvoering op langere termijn in gevaar komt als gevolg van de beperkte organisatie en toenemende verplichtingen. Daardoor kan de noodzaak ontstaan om aan te sluiten bij andere uitvoerders, zoals een APF, of een ander pensioenfonds of een verzekeraar.

DORA

Sinds 16 januari 2023 is de Digital Operations Resilience Act (DORA) van kracht. DORA is een Europese verordening met als doel dat financiële organisaties hun IT-risico's beter gaan beheersen. Zo moeten ze weerbaarder worden tegen eventuele bedreigingen die ernstige verstoringen in de bedrijfsprocessen kunnen veroorzaken, zoals cyberdreigingen.

DORA is verplicht voor alle financiële dienstverleners en moet op 16 januari 2025 volledig geïmplementeerd zijn. Voor de implementatie van de wetgeving wordt wel het proportionaliteitsprincipe toegepast. Daardoor worden onderdelen van de verordening niet van toepassing voor kleinere instellingen. De lagere wetgeving moet nog in detail worden uitgewerkt.

DORA richt zich op vijf thema's:

- IT-risicobeheer;
- IT-gerelateerde incidenten;
- testen van digitale weerbaarheid;
- beheer van IT-risico's van derde aanbieders;
- informatie-uitwisseling.

Omdat de IT-gerelateerde processen volledig zijn uitbesteed heeft het Pensioenfonds contact gelegd met de uitbestedingspartners om af te stemmen hoe zij DORA gaan implementeren. We zullen in 2024 beoordelen hoe de uitbestedingspartijen DORA tijdig gaan

implementeren. Mogelijk moeten de overeenkomsten met de uitbestedingspartijen aangepast worden op de DORA-wetgeving. In 2023 heeft het Pensioenfonds voor bestuurders, leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan een workshop georganiseerd om meer kennis te krijgen over de impact en gevolgen van DORA voor het Pensioenfonds.

1.4 Pensioenadministratie en communicatie

De pensioenadministratie en de wettelijke communicatie worden uitgevoerd door AZL. De uitvoering van de pensioenadministratie liep goed. Er zijn weinig fouten geconstateerd en er zijn geen incidenten geweest die de bedrijfsvoering van het Pensioenfonds hebben geraakt. De SLA doelstellingen zijn grotendeels gehaald en daar waar de SLA doelstellingen niet helemaal zijn gehaald heeft dit geen invloed gehad over de dienstverlening. Met AZL zijn afspraken gemaakt om in de toekomst alle SLA-doelstellingen te realiseren. De niet-financiële risicorapportages gaven geen reden tot zorg. De ISAE-verklaring over 2023 was schoon.

Begin 2023 heeft het Pensioenfonds een deelnemersenquête uitgevoerd, waar een risicopreferentieonderzoek onderdeel van uitmaakte. De totale respons was 18%. Hiervan waren 18% actieve deelnemers, 15% gewezen deelnemers en 35% pensioengerechtigden. Het risicopreferentieonderzoek wordt gebruikt om de risicohouding van het pensioenfonds te bepalen in het kader van de Wet Toekomst Pensioenen. In de deelnemersenquête hebben we ook de mening van onze deelnemers gevraagd over een aantal wijzigingen die de Wet Toekomst Pensioenen met zich meebrengt. Tenslotte hebben we gevraagd hoe onze deelnemers onze dienstverlening ervaren.

De waardering van onze deelnemers voor de dienstverlening en de communicatie is verder gestegen. De waardering was als volgt:

	2023	2019	2015
Actieve deelnemers	8,1	7,5	7,2
Gewezen deelnemers	7,9	7,5	niet gemeten
Pensioengerechtigden	8,5	8,3	8,0

1.5 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Ook in 2023 heeft Pensioenfonds veel aandacht besteed aan Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB).

In 2023 is het MVB-beleid aangepast op besluiten die eerder in 2022 en 2023 zijn genomen. Dit beleid is besproken met de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. Het pensioenfonds volgt de ESG-risico's op basis van een aantal ESG-risico indicatoren. In 2024 wil het pensioenfonds daar ook concrete doelstellingen voor vaststellen.

Het Pensioenfonds heeft in het kader van Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)-regelgeving de pensioenregeling aangeduid als een regeling die ecologische of sociale kenmerken promoot (artikel 8). Hiermee beoogt het Pensioenfonds duurzame beleggingen te bevorderen. Het Pensioenfonds wil hier ook over rapporteren en heeft volgens de wettelijk eisen de rapportage vóór 30 juni 2023 op de website geplaatst. De rapportage beschrijft de kwantitatieve realisatie van de ongunstige effecten, waaronder een kwalitatieve beschrijving van die grootheden en de getroffen beheersmaatregelen.

Daarnaast heeft het Pensioenfonds de ESG-risicorapportages verder verfijnd, beleggingsinformatie toegevoegd en publiceert dit ieder kwartaal op de website van het Pensioenfonds.

Verdere toelichting van het MVB-beleid vindt u in hoofdstuk 5 van het bestuursverslag.

1.6 Toekomstvisie Pensioenfonds

Het Pensioenfonds is een gesloten fonds, het aantal deelnemers neemt steeds verder af en ook het vermogen zal dalen. Hierdoor zal het Pensioenfonds op termijn steeds minder levensvatbaar worden. Het Pensioenfonds voert dan ook periodiek een strategische toekomstverkenning uit. De laatste verkenning vond plaats in 2020. In 2023 zijn we weer gestart met een toekomstverkenning. Deze toekomstverkenning hangt nauw samen met het onderzoek naar de transitie van de Wet Toekomst Pensioenen. Zo is invaren in het nieuwe pensioenstelsel één van de scenario's die we onderzoeken.

Daarnaast zijn alle scenario's beoordeeld, die ook in de toekomstverkenning in 2020 aan de orde zijn gekomen. Na de analyse van alle mogelijke toekomstscenario's resteren op dit moment twee realistische scenario's, namelijk aansluiten bij een Algemeen pensioenfonds (APF) of een buy-out (de aanspraken verzekeren bij een verzekeraar). Aansluiten bij andere pensioenfondsen geeft te veel complicaties, omdat de uitgangspunten van de pensioenfondsen te veel verschillen, wat nadelig kan zijn voor onze deelnemers. Op dit moment is de financiële positie onvoldoende om de doelstelling van een volledig waardevast pensioen te kunnen verzekeren. Daarom richten we ons in eerste instantie op het aansluiten bij een APF.

Hierbij onderzoeken we zowel de mogelijkheid van aansluiten in het financieel toetsingskader (FTK) als invaren in het nieuwe pensioenstelsel. We hebben inmiddels vier APF'en benaderd die een vragenlijst van het Pensioenfonds hebben beantwoord. Op basis van hun antwoorden zullen we een aantal APF'en uitnodigen voor een verdiepend gesprek.

1.7 Wet Toekomst Pensioenen en transitie naar het nieuwe pensioenstelsel

De 'Wet toekomst pensioenen' (WTP) is per 1 juli 2023 van kracht. Naast het nieuwe pensioenstelsel dat in deze nieuwe wet is geregeld, is het nabestaandenpensioen gewijzigd en is keuzebegeleiding in de wet opgenomen. Ook is in deze wet geregeld dat pensioenfondsen vanaf 1 januari 2024 verplicht zijn aan te sluiten bij de Geschillen Instantie Pensioenfondsen.

Het Pensioenfonds moet nog besluiten of het in het FTK blijft of gaat invaren in het nieuwe pensioenstelsel.

De wet stelt dat sociale partners uiterlijk op 1 januari 2025 een transitieplan moeten hebben opgesteld en dat pensioenfondsen uiterlijk op 1 juli 2025 een implementatieplan naar DNB moeten hebben gestuurd. De daadwerkelijke implementatie van het nieuwe pensioenstelsel loopt tot 1 januari 2028.

Op dit moment is er nog geen invaarverzoek van de sociale partners gekomen. Met de sociale partners is afgesproken dat het Pensioenfonds onderzoekt wat het meest evenwichtig is voor (gewezen)deelnemers en pensioengerechtigden. En dat we daarna, in gezamenlijk overleg, besluiten of de sociale partners een invaarverzoek gaan doen.

Tot nu toe heeft het Pensioenfonds de volgende activiteiten ondernomen om tot een afgewogen standpunt te komen:

- kennisessies georganiseerd en seminars bijgewoond;
- risicopreferentieonderzoek laten uitvoeren en op basis daarvan de vertaalslag gemaakt naar de lifecycle die in lijn ligt met het risicopreferentieonderzoek. Het risicopreferentieonderzoek is vervolgens input voor het bepalen van de risicohouding;
- maatmensen doorgerekend;
- via twee workshops het kader van de evenwichtige belangenafweging vastgesteld.

Voor 2024 zullen we op basis van het risicopreferentieonderzoek en de berekende lifecycle van het Pensioenfonds de risicohouding bepalen. Ook zullen we op basis van het evenwichtigheidskader de maatmensberekeningen verder verfijnen. Daarnaast voeren we nog een risicoanalyse uit met betrekking tot kwalitatieve aspecten.

Daarna kan het Pensioenfonds, samen met de sociale partners, een besluit nemen. Bij het besluiten betrekken we ook het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. De vereniging van oud-werknemers van Delta Lloyd Groep zal gehoord worden voordat het transitieplan ingediend wordt. Ook als we besluiten dat het voor de deelnemers evenwichtiger is om niet in te varen, moeten het fonds en sociale partners dat onderbouwen.

We hebben een ervaren projectleider aangesteld om dit traject te begeleiden.

Het Pensioenfonds is ook een traject gestart om de datakwaliteit van de deelnemersgegevens te beoordelen. We gebruiken daarvoor het kader datakwaliteit dat de Pensioenfederatie heeft gepubliceerd en heeft afgestemd met DNB. Dit kader is opgesteld om te kunnen aantonen dat de data voldoende is om de bestaande aanspraken in het nieuwe pensioenstelsel te kunnen invaren. Het kader bestaat uit zes fasen. We hebben besloten de eerste vier fasen van dit kader sowieso uit te voeren, ook als het Pensioenfonds in het FTK blijft. De laatste twee fasen moeten we ook worden uitvoeren als het Pensioenfonds gaat invaren in het nieuwe pensioenstelsel.

Keuzebegeleiding is een nieuwe wettelijke norm die de pensioenuitvoerder verplicht om deelnemers op een adequate wijze te begeleiden bij hun keuzes binnen de pensioenregeling. Het Pensioenfonds doet al veel aan keuzebegeleiding, maar heeft ook beoordeeld of we voldoen aan de norm van de keuzebegeleiding die in de wet is opgenomen. Het is een open norm, maar de conclusie is dat het Pensioenfonds voldoet aan deze open norm. We bespreken daarnaast regelmatig op welke wijze de keuzebegeleiding, tegen aanvaardbare kosten, verder kan worden verbeterd.

Naast de WTP ligt er een wetsvoorstel 'Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen' bij de Tweede Kamer. Dit voorstel biedt deelnemers de keuzemogelijkheid om een deel van het ouderdomspensioen om te zetten in een 'bedrag ineens' als zij met pensioen gaan. Deze eenmalige uitkering mag niet meer zijn dan 10% van de pensioenaanspraken op de pensioendatum. Deze eenmalige uitkering kan echter tot negatieve fiscale gevolgen of gevolgen voor toeslagen voor de deelnemers leiden. Daarom zullen we veel aandacht besteden aan de communicatie en begeleiding rond deze keuze. De wetgeving met betrekking tot deze nieuwe keuzemogelijkheid is nog steeds niet afgerond, en de ingangsdatum is al meerdere malen uitgesteld. De ingangsdatum voor 'bedrag ineens' zal niet eerder zijn dan 1 januari 2025. Maar ook deze datum is nog niet zeker en kan opnieuw worden uitgesteld.

2. Governance

2.1 Bestuur

Het bestuur heeft in het verslagjaar 13 keer regulier vergaderd. Daarnaast heeft het bestuur kennissessies en workshops bijgewoond. De belangrijkste punten op de bestuursagenda in 2023 waren:

- toekomstverkenning pensioenfondsen en nieuw pensioenstelsel (WTP)
- financiële positie (waaronder dekkingsgraden, rendementen beleggingen en uitvoeringskosten);
- vermogensbeheer (beleggingsbeleid, MVB-beleid, monitoring uitkomsten van het beleggingsbeleid, inflatie, renteafdekking en implementatie van SFDR fase 2);
- risicobeheer (waaronder eigen risicobeoordeling);
- systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) en awareness;
- uitbestedingsbeleid (monitoren en evaluatie van de uitbestedingspartijen op basis van SLA-, NFR- en ISAE 3402 rapportages);
- monitoren WTP ontwikkelingen en administratieplatformwijziging bij AZL;
- aanpassing diverse fondsdocumenten;
- toeslagtoekenning;
- uitkomsten en conclusies uit de ALM-studie en vaststellen triggers voor een nieuwe ALM-studie;
- haalbaarheidstoets;
- jaarverslag 2022 en staten DNB;
- naleving Code pensioenfondsen en gedragscode;
- opstellen en bewaken van de bestuursagenda en toezichtthema's van DNB;
- interne audits;
- communicatie en deelnemersenquête (waaronder risicopreferentieonderzoek);
- overige wettelijke ontwikkelingen;
- zelfevaluatie bestuur;
- ICT-beleid en naleving daarvan;
- benoemingen;
- klachten;
- compliance, waaronder insidersregeling;
- algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- uitvragen van DNB;
- overleg en adviezen verantwoordingsorgaan;
- overleg met de raad van toezicht.

2.2 Naleving Code pensioenfondsen

Het Pensioenfonds ondersteunt de principes voor goed pensioenfondsbestuur van de Code pensioenfondsen (de Code) en past deze principes waar van toepassing naar vermogen toe.

De Code is bedoeld voor alle pensioenfondsen met een statutaire zetel in Nederland.

De Code bestaat uit 65 normen die geclusterd zijn in acht thema's. De naleving van de Code is beoordeeld aan de hand van de eind 2018 herziene Code. Eind 2023 is de Code opnieuw herzien. Deze nieuwe Code gaat in op 1 januari 2024. Pensioenfondsen hebben tot 31 december 2024 de tijd om de gewijzigde Code implementeren en hieraan te voldoen.

De normen van de Code zijn in principe leidend, maar pensioenfondsen kunnen gemotiveerd van de Code afwijken volgens het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Ter naleving van de Code is er een Monitoringscommissie ingesteld. In de Monitoringscommissie zitten onafhankelijke deskundigen. Jaarlijks publiceert deze commissie een rapport over de naleving van de Code en geeft aanbevelingen aan de pensioensector.

De normen en gedragsregels die in de Code zijn genoemd heeft het Pensioenfonds verankerd in procedures en vastgelegd in fondsdocumenten, waaronder de interne gedragscode, statuten en ABTN.

We nemen kennis van de rapportages van de Monitoringscommissie en volgen de aanbevelingen van deze commissie op als ze voor het Pensioenfonds relevant zijn. We beoordelen op basis van een eigen inventarisatie of het Pensioenfonds de Code heeft nageleefd.

In onderstaande tabel staat welke thema's van toepassing zijn en hoe het Pensioenfonds de normen van de Code pensioenfondsen toepast:

Thema's en normen	Status naleving Pensioenfonds
Vertrouwen waarmaken (normen 1-9)	nageleefd
Verantwoordelijkheid nemen (normen 10-14)	nageleefd
Integer handelen (normen 15-22)	nageleefd
Kwaliteit nastreven (normen 23-30)	– normen 23-28 en 30: nageleefd; – norm 29: niet van toepassing, omdat wij geen belanghebbendenorgaan hebben.
Zorgvuldig benoemen (normen 31-40)	– normen 31-32 en 34-40: nageleefd; – norm 33 (diversiteit in organen): niet nageleefd. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan heeft namelijk per 31 december 2023 geen leden die jonger zijn dan 40 jaar (zie ook toelichting onder aan de tabel)
Gepast belonen (normen 41-45)	nageleefd
Toezicht houden en inspraak waarborgen (normen 46-57)	– normen 46-50 en 55-57: nageleefd; – normen 51-54: niet van toepassing omdat het Pensioenfonds geen belanghebbendenorgaan heeft.
Transparantie bevorderen (normen 58-65)	nageleefd

Toelichting niet naleven norm 33:

Per 1 januari 2023 bestond het bestuur uit vier mannen en één vrouw. Het enige vrouwelijke bestuurslid is per 30 juni 2023 afgetreden. In de plaats daarvan is in september 2023 een aspirant bestuurslid aangesteld dat in 2024 als bestuurslid is benoemd. Formeel had er eind 2023 geen vrouw zitting in het bestuur. Het aspirant bestuurslid draaide echter vanaf september 2023 volledig mee in het bestuur en de discussies en is in januari 2024 na toetsing door DNB definitief benoemd als bestuurslid. Geen van de bestuursleden is jonger dan 40 jaar.

Het verantwoordingsorgaan heeft per 31 december 2023 zes mannelijke leden en één vrouwelijk lid, en heeft ook geen leden jonger dan 40 jaar.

Omdat het Pensioenfonds een gesloten fonds is wordt het steeds moeilijker om leden te vinden voor deze organen die jonger zijn dan 40 jaar. Het aantal deelnemers jonger dan 40 jaar is gedaald naar ongeveer 5% van het totale deelnemersbestand. Het aandeel in de voorziening voor pensioenverplichtingen van deelnemers die jonger zijn dan 40 jaar is circa 1%. Dit aandeel zal in toekomst verder dalen omdat er geen nieuwe deelnemers meer bijkomen. Het Pensioenfonds stuurt daarom niet meer specifiek op leeftijd, maar selecteert op andere criteria om de diversiteit binnen de organen te bevorderen. Deze criteria zijn opgenomen in het diversiteitsbeleid.

Daarnaast bestaat het bestuur uit slechts 5 personen. Continuïteit en geschiktheid zijn voor het bestuur belangrijk. De eisen die aan bestuurders, sleutelfunctiehouders en leden van de beleggingsadviescommissie worden gesteld worden steeds zwaarder. Het is daarom steeds moeilijker bestuurders te vinden die geschikt zijn om benoemd te worden. Het bestuur kijkt primair naar kennis, ervaring en kunde, waarbij diversiteit een onderdeel van de benoemingsprocedure is.

In de Code wordt ook een aantal rapportagenormen genoemd. In onderstaande tabel is opgenomen hoe wij voldoen aan deze rapportagenormen:

Rapportagenorm	naleving	te vinden
Norm 5: het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	ja	In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over het beleid dat in 2023 is gevoerd, de uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur heeft gemaakt. Bij deze keuzes weegt het bestuur de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. De beleidskeuzes en evenwichtige belangenafweging worden ook besproken met het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Via een jaarlijkse haalbaarheidstoets geeft het Pensioenfonds inzicht in de risico's van belanghebbenden op korte en lange termijn die gerelateerd zijn aan het overeengekomen ambitieniveau. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets zijn onder meer opgenomen in het jaarverslag en managementrapportages.
Norm 31: de samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	ja	Het Pensioenfonds heeft een geschiktheidsplan en een geschiktheidsmatrix. Het geschiktheidsplan en de geschiktheidsmatrix zijn in 2023 aangepast op basis van het servicedocument 'besturen van een pensioenfonds' van de Pensioenfederatie. Bij benoemingen wordt geschiktheid en complementariteit besproken onder meer op basis van de geschiktheidsmatrix. Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld, dat in 2023 is aangepast. Daarmee streven we ernaar om de diversiteitsdoelstellingen in onder meer de Code te stimuleren. Bij benoeming speelt diversiteit ook een belangrijke rol, maar is niet doorslaggevend. De geschiktheid, complementariteit en diversiteit worden ook tijdens de zelfevaluatie besproken. Dit is toegelicht in de paragrafen 2.4 en 2.5 van het bestuursverslag.
Norm 33: in zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	nee	Dit is toegelicht bij paragraaf 2.2 en 2.5 van dit bestuursverslag.
Norm: 47: het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	ja	De raad van toezicht heeft de Code bij de uitvoering van zijn taak betrokken en heeft hierover gerapporteerd in het verslag van de raad van toezicht. De raad van toezicht heeft aan het bestuur een terugkoppeling gegeven over de naleving van de Code.

Rapportagenorm	naleving	te vinden
Norm 58: het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	ja	De missie, visie en strategie zijn opgenomen in het jaarverslag, onder 2 'profiel'. Ze zijn, via de ABTN, gepubliceerd op de website van het Pensioenfonds. Begin 2024 is het document 'missie, visie en strategie' ge-update.
Norm 62: het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	ja	Het bestuur heeft overwegingen omtrent verantwoord beleggen vastgelegd in het beleggingsbeleid. Het MVB-beleid is aangepast en besproken met het verantwoordingsorgaan. Het MVB-beleid is te lezen op de website van het Pensioenfonds en in het jaarverslag is een samenvatting van dit beleid opgenomen (paragraaf 1.5 en 5.3 van het bestuursverslag).
Norm 64: het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	ja	In het jaarverslag neemt het Pensioenfonds op hoe het bestuur omgaat met de interne gedragscode (paragraaf 2.7) en hoe het functioneren van het bestuur wordt geëvalueerd (paragraaf 2.4).
Norm 65: het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	ja	Het Pensioenfonds heeft een adequate klachten- en geschillenprocedure die in 2023 is aangepast en is gepubliceerd op de website van het Pensioenfonds. De procedure voor de GIP is hierin verwerkt. Klachten en geschillen worden gerapporteerd in een klachtenrapportage en in de kwartaalrapportage van het Pensioenfonds, die ook naar het VO en de RvT gaat. In paragraaf 2.9 van dit jaarverslag zijn de conclusies van de klachtenrapportage opgenomen.

2.3 Fondsdocumenten

De fondsdocumenten worden periodiek aangepast op basis van ontwikkelingen en aangepaste wet- en regelgeving. De volgende documenten hebben we in 2023 aangepast:

- ABTN: passen we elk jaar aan op basis van bestuursbesluiten die in het kalender jaar zijn gedaan.
- Statuten: de statuten hebben we aangepast om meer vrijheid te krijgen voor het aantrekken van bestuursleden.
- Klachten- en geschillenprocedure: hebben we aangepast naar aanleiding van de installatie van de Geschillen Instantie Pensioenfondsen (GIP) die al eerder is genoemd.
- Risicomanagementhandboek: passen we elk jaar aan op basis van wijzigingen in de risico's en beheersmaatregelen.
- Diversiteitsbeleid: hebben we aangepast naar aanleiding van een diversiteitsworkshop waarbij onder meer de diversiteitscriteria zijn besproken.
- Geschiktheidsbeleid en functieprofielen: in februari 2023 heeft de Pensioenfederatie een servicedocument 'besturen van een pensioenfonds' gepubliceerd. Op basis daarvan hebben we het geschiktheidsbeleid en de functieprofielen van bestuur en raad van toezicht aangepast.
- Beloningsbeleid: we hebben de grondslag voor de indexatie van de vergoedingen van leden van het bestuur en de raad van toezicht aangepast. Daarnaast hebben we de verdeling van de vergoedingen van de voorzitter van de raad van toezicht en leden van de raad van toezicht aangepast.
- Noodprocedure: we hebben de namenlijst ge-update.

2.4 Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie

Op grond van de Pensioenwet en de Code pensioenfondsen moet iedere bestuurder geschikt zijn. Geschikt zijn betekent dat de bestuurder voldoende kennis heeft om ontwikkelingen te begrijpen, tot zich te nemen en een oordeel te vormen met betrekking tot de deskundigheidsgebieden, in combinatie met de benodigde competenties en professioneel gedrag. Daarnaast wordt verwacht dat bestuurders zich verder verdiepen in de aandachtsgebieden waarvoor zij binnen het bestuur verantwoordelijk zijn. Een bestuurder moet tot een evenwichtige afweging van alle belangen kunnen komen om deel te kunnen nemen aan het besluitvormingsproces binnen het bestuur.

De geschiktheid van nieuwe bestuursleden wordt beoordeeld op basis van het geschiktheidsplan, geschiktheidsmatrix, functieprofielen en de relevante ervaring van de kandidaat bestuurder.

In het geschiktheidsplan zijn de benodigde kennisgebieden, competenties en het professioneel gedrag waaraan een bestuurder moet voldoen vastgelegd. Dit gebeurt op basis van de beleidsregel geschiktheid 2022 van DNB en het Servicedocument 'besturen van een pensioenfonds' van de Pensioenfederatie dat in februari 2023 is gepubliceerd.

De bestuurders zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen opleidingsplan om er voor te zorgen dat zij geschikt blijven en de marktontwikkelingen volgen. Het Pensioenfonds organiseert daarnaast minimaal twee keer per jaar kennissessies of workshops voor het bestuur en/of de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan. In 2023 zijn vijf kennissessies en/of workshops georganiseerd die in het teken stonden van diversiteit, DORA, toekomstvisie en Wet Toekomst Pensioenen.

Bestuursleden en leden van het managementteam hebben in het verslagjaar deelgenomen aan diverse seminars en externe bijeenkomsten over voor het Pensioenfonds relevante onderwerpen.

Jaarlijks voert het bestuur een zelfevaluatie uit. Om het jaar wordt de zelfevaluatie onder begeleiding van een externe partij uitgevoerd en in het andere jaar wordt de zelfevaluatie intern uitgevoerd. Over het jaar 2023 is de zelfevaluatie uitgevoerd zonder ondersteuning van een externe partij. De zelfevaluatie heeft plaatsgevonden op basis van een vragenlijst die door de individuele bestuurders is ingevuld. De uitkomsten van de ingevulde vragenlijsten zijn binnen het bestuur besproken.

2.5 Diversiteit

Het Pensioenfonds hecht aan diversiteit voor het invullen van functies binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan zoals ook in de Code pensioenfondsen is opgenomen. Bij het bemensen van de diverse organen wordt het diversiteitsbeleid als belangrijk aandachtspunt meegenomen. Uitgangspunt hierbij was dat het Pensioenfonds streefde naar diversiteit, waarbij leeftijd en geslacht als norm geldt en waarbij geschiktheid randvoorwaardelijk was.

In 2023 is een workshop georganiseerd om te bespreken hoe de organen diverser kunnen worden samengesteld. Daarbij is diversiteit breder ingestoken dan alleen de wettelijke criteria 'geslacht' en 'leeftijd'. Deze workshop is bijgewoond door het bestuur, raad van toezicht, verantwoordingsorgaan en managementteam.

Naar aanleiding van deze workshop zijn er nieuwe diversiteitscriteria vastgesteld, zijn acties gedefinieerd en is het diversiteitsbeleid aangepast.

Het bestuur is van mening dat het bestuur, raad van toezicht en verantwoordingsorgaan voldoende divers zijn samengesteld, maar realiseert zich dat de leeftijdsnorm in de Code pensioenfondsen niet is gerealiseerd.

Omdat het Pensioenfonds een gesloten pensioenfonds is, waardoor er geen nieuwe deelnemers bijkomen, neemt het aantal deelnemers onder de 40 jaar af (inmiddels is circa 5% van het totale deelnemersbestand jonger dan 40 jaar met circa 1% van de technische voorziening) en wordt het steeds lastiger om aan de leeftijdsdoelstelling conform de Code te voldoen. Jongere bestuurders

en leden van het verantwoordingsorgaan zijn dan ook niet persé representatief voor het deelnemersbestand van ons pensioenfonds. Het bestuur stuurt daarom niet op deze doelstelling, maar hanteert andere criteria om een divers orgaan te realiseren.

Dit is toegelicht in paragraaf 2.2 'naleving Code pensioenfondsen'.

2.6 Risicomanagement

Het risicomanagement wordt bewaakt door de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Om te waarborgen dat risicomanagement adequaat wordt ingebed en uitgevoerd heeft het bestuur een risicocommissie ingesteld. Het doel van deze commissie is het monitoren van de uitvoering van het risicomanagement en het bestuur te adviseren over de beheersing van zowel de financiële als de niet-financiële risico's die het Pensioenfonds loopt. De sleutelfunctiehouder is voorzitter van deze commissie. Het risicomanagementbeleid is vastgelegd in een risicomanagementhandboek.

We monitoren de risico's met behulp van een risicodashboard dat elk kwartaal wordt opgesteld en dat besproken wordt met het bestuur. In 2023 heeft het bestuur ook een eigen risicobeoordeling uitgevoerd.

De risicocommissie heeft onder meer geadviseerd over ESG-risico's, beleid voor datakwaliteit, IT-beleid, eigen risicobeoordeling en diverse beleidsonderwerpen met betrekking tot vermogensbeheer. De risicocommissie heeft kennisgenomen van de interne audits, zowel van het Pensioenfonds als van de uitbestedingspartijen, en heeft de analyses van de ISAE-rapportages en NFR-rapportages beoordeeld. De risicocommissie maakt elk kwartaal een rapportage voor het bestuur over de activiteiten van de commissie en de beoordeling van de beheersmaatregelen. Daarnaast maakt de sleutelfunctiehouder een jaarrapport voor het bestuur en de raad van toezicht.

De conclusie met betrekking tot risicomanagement is dat

- er sprake was van een beheerste bedrijfsvoering;
- alle geplande activiteiten zijn uitgevoerd;
- dat er geen materiële onvolkomenheden zijn geweest die tot zorg hebben geleid.

De risicomanagementcyclus is volledig doorlopen.

In hoofdstuk 7 is beschreven welke beheersmaatregelen het pensioenfonds heeft getroffen.

2.7 Compliance

Gedragscode

Het Pensioenfonds beschikt over een gedragscode. Het doel van de gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen van belanghebbenden in het Pensioenfonds door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders.

De compliance officer heeft getoetst of de verbonden personen de gedragscode hebben nageleefd en houdt bij welke verbonden personen zijn toegetreden en zijn uitgetreden als verbonden persoon. Alle verbonden personen die betrokken zijn bij het Pensioenfonds hebben verklaard dat zij de gedragscode in 2023 hebben nageleefd.

In januari 2024 is de gedragscode van het Pensioenfonds aangepast op basis van een nieuwe model gedragscode dat in november 2023 door de Pensioenfederatie is gepubliceerd.

Alle relatiegeschenken worden geregistreerd. Verbonden personen hebben geen relatiegeschenken ontvangen met een waarde boven € 50.

Alle uitnodigingen en nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer. De compliance officer beoordeelt of deze uitnodigingen en nevenfuncties in strijd zijn met de gedragscode.

De compliance officer rapporteert op kwartaalbasis de bevindingen aan het bestuur. Uit deze rapportages kwamen in 2023 geen compliance-issues naar voren.

Naleving wet- en regelgeving

De compliance officer ontvangt alle bestuursstukken en heeft vier bestuursvergaderingen bijgewoond. Op basis daarvan beoordeelt de compliance officer of het Pensioenfonds zich aan de wet- en regelgeving en het eigen beleid houdt.

In overeenstemming met artikel 96 van de Pensioenwet meldt het Pensioenfonds dat:

- geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd aan het Pensioenfonds in het boekjaar 2023;
- geen aanwijzingen als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet zijn gegeven aan het Pensioenfonds in het boekjaar 2023;
- geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de pensioenwet is aangesteld in het boekjaar 2023;
- geen herstelplan van toepassing was, zoals bedoeld artikel 138 of artikel 139 van de Pensioenwet.

In 2023 is een sanctiescreening uitgevoerd op de partijen in de relatielijst van het Pensioenfonds. Bij geen van de zakelijke relaties is een positieve sanctie-hit naar voren gekomen. Ook de verbonden personen van het Pensioenfonds zijn gescreend op mogelijke hits in de sanctielijsten. Hierbij zijn ook geen positieve hits gevonden.

AZL meldde ons dat de toetsing op verplichte sanctielijsten niet volledig had plaatsgevonden. Er was op bepaalde verplichte lijsten niet gescreend. AZL heeft dit incident (mede namens het Pensioenfonds) bij DNB gemeld. Het Pensioenfonds heeft dit incident zelf ook aan DNB gemeld. De compliance officer heeft vastgesteld dat dit incident geen impact had voor het Pensioenfonds, omdat het Pensioenfonds een gesloten deelnemersbestand heeft.

Awareness/Systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA)

De Pensioenwet verplicht pensioenfondsen tot een beheerste en integere bedrijfsvoering. Om dit voor het Pensioenfonds te borgen, heeft het Pensioenfonds de integriteitsrisico's beoordeeld en vastgelegd in de integriteitsrisicoanalyse (SIRA). In de SIRA zijn de belangrijkste integriteitsrisico's benoemd, de beheersmaatregelen beschreven en zijn de netto risico's vastgesteld. De conclusie van het bestuur is dat de netto integriteitsrisico's acceptabel en aanvaardbaar zijn.

Elk jaar organiseert het Pensioenfonds, samen met de compliance officer, een kennissessie over awareness met betrekking tot integriteit. In 2023 was de awareness-sessie gericht op DORA.

Dit is een Europese verordening met als doel dat financiële organisaties hun IT-risico's beter gaan beheersen. Zo worden Pensioenfondsen weerbaarder tegen eventuele bedreigingen die ernstige verstoringen in de bedrijfsprocessen kunnen veroorzaken, zoals cyberdreigingen. Dit is eerder in dit verslag toegelicht.

Privacy Officer & Gedragslijn verwerking persoonsgegevens

In 2023 hebben het Pensioenfonds en de privacy officer geen meldingen van datalekken en geen verzoeken tot rechten vanuit de AVG ontvangen.

Daarnaast heeft de privacy officer de naleving van de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen beoordeeld. De Gedragslijnverwerking persoonsgegevens is in 2023 gewijzigd en vervangt de versie uit 2017. De wijzigingen hebben betrekking op tekstuele aanpassingen en uitbreiding door toelichtingen. De aangepaste versie heeft niet geleid tot materiële wijzigingen. Het Pensioenfonds conformeert zich aan de gedragslijn 'Verwerking persoonsgegevens pensioenfondsen' die is uitgevaardigd door de Pensioenfederatie. Deze gedragslijn is gebaseerd op de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Europese

privacywetgeving. Onderdeel van deze gedragslijn is onder andere dat de aangesloten pensioenfondsen jaarlijks verklaren dat zij zich aan de gedragslijn hebben gehouden.

De externe privacy officer heeft onderzocht of het Pensioenfonds heeft voldaan aan deze richtlijn. Hiervoor heeft de privacy officer een rapportage opgesteld en een verklaring afgegeven. In deze rapportage heeft hij beschreven op welke wijze is onderzocht en vastgesteld of het Pensioenfonds in 2023 heeft voldaan aan de vereisten in de gedragslijn. De privacy officer heeft de volgende verklaring afgegeven:

“De ter beschikking gestelde documenten van het Delta Lloyd Pensioenfonds zijn getoetst aan de Gedragslijn en gecontroleerd op bestaan, inhoud en werking. Vast is komen te staan dat het Delta Lloyd Pensioenfonds voldoet aan de bestaansis van de relevante documenten en daarmee voldoet aan de gedragslijn. Concluderend kan worden vastgesteld dat de uitkomsten van deze controle voldoende Assurance geven om vast te stellen dat het Delta Lloyd Pensioenfonds de Gedragslijn in 2023 heeft nageleefd.”

2.8 Interne audit

Het doel van de interne auditfunctie is om vanuit een onafhankelijke positie een objectieve toets van de effectieve werking van het risicobeheersysteem te geven en op basis hiervan aanbevelingen te doen om de interne control structuur te verbeteren. Daarbij worden opzet, bestaan en werking van het risicobeheersings- en controlesysteem getoetst door middel van audits. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor toereikende besturings-, risicomanagement- en beheersingsprocessen (gehele bedrijfsvoering). Het bestuur en de medewerkers van het Pensioenfonds zijn primair verantwoordelijk voor de inrichting en borging van een betrouwbaar en effectief intern beheersingssysteem. Daarbij draagt het bestuur ook de onverdeelde verantwoordelijkheid voor de opvolging en invoering van de aanbevelingen naar aanleiding van bevindingen van de interne audit functie.

De interne audit wordt uitgevoerd door een externe auditor, onder eindverantwoordelijkheid van de sleutelfunctiehouder interne audit. De interne auditor komt uit een andere organisatie dan die van de accountant die het jaarverslag controleert.

De interne auditfunctie stelt een meerjaren auditplan op, en past dit jaarlijks aan nieuwe ontwikkelingen aan. Daarbij wordt steeds één jaarlaag doorgerold. In het auditplan is voorzien dat er twee interne audits per jaar worden uitgevoerd.

De interne audits die in 2023 zijn uitgevoerd hadden betrekking op de onderuitbesteding van pensioenbeheer en (onder)uitbesteding van vermogensbeheer.

De conclusie van de interne audit op de onderuitbesteding van pensioenbeheer is ‘voldoende’. De interne auditor had naar aanleiding van deze audit één bevinding. De aanbeveling op deze bevinding is met de sleutelfunctiehouder en het bestuur besproken en opgevolgd.

De conclusie van de interne audit op de (onder)uitbesteding van vermogensbeheer is ‘goed’. Hierbij had de auditor geen aanbevelingen maar wel drie observaties. Twee observaties hadden geen betrekking op de scope van de audit, maar waren algemene observaties.

2.9 Klachten en geschillen

In 2023 heeft het Pensioenfonds 36 klachten of uitingen van ongenoegen (in 2022: 28 klachten) ontvangen en behandeld. De definitie van een klacht is elke uiting van ontevredenheid van een persoon, gericht aan het Pensioenfonds.

Tien klachten hadden betrekking op toeslagverlening omdat de klagers teleurgesteld waren dat zij per 1 januari 2024 geen toeslag hebben gekregen. Per 1 januari 2023 had het Pensioenfonds nog een toeslag verleend van 9,95%. Zoals eerder al is toegelicht kon het fonds per 1 januari 2024 geen toeslag verlenen omdat de inflatie volgens de grondslag van het Pensioenfonds negatief was. Ook de vraagstelling en de geselecteerde doelgroep van de deelnemersenquête viel niet bij iedereen goed. De vraagstelling was voor sommige deelnemers te ingewikkeld en het Pensioenfonds heeft geen uitvraag gedaan bij gepensioneerden die ouder waren dan 80 jaar. Sommige gepensioneerden die ouder dan 80 jaar waren, waren daar verbolgen over.

Eén klacht was niet voor ons van toepassing omdat het een andere organisatie betrof.

De aard van de klachten is als volgt:

Onderwerp	Aantal behandelde		
	Klachten	Geëscaleerde klachten	Geschillen
Service en klantgerichtheid	3		
Behandelingsduur	3		
Informatieverstrekking	10		
Deelnemersportaal	3		
Keuzebegeleiding	–		
Pensioenberekening en -betaling	4		
Registratie	–		
werknemersgegevens/datakwaliteit	1		
Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	1		
Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	–		
Financiële situatie (toeslagverlening)	10	1	
Duurzaamheid	–		
Overig	1		
Totaal	36	1	0

Van deze 36 klachten heeft het Pensioenfonds 11 gegrond verklaard en opgelost. De overige 25 klachten hebben niet geleid tot verdere actie omdat er conform het beleid en reglement gehandeld is.

35 klachten werden binnen twee weken behandeld. De afhandeling van slechts één klacht duurde langer omdat dit een geëscaleerde klacht betrof. Deze klacht is wel binnen de aangegeven termijn in de klachtenprocedure afgewikkeld.

Daarnaast houdt het Pensioenfonds klantsignalen bij. Dat doen we naar aanleiding van de gedragslijn ‘goed omgaan met klachten’ die door de Pensioenfederatie is gepubliceerd. Een klantsignaal is ieder klantcontact waaruit duidelijk wordt, dat niet aan de verwachtingen van de persoon is voldaan, dat de verwachtingen zijn overtroffen en/of waar het Pensioenfonds iets van kan leren.

In het afgelopen jaar zijn 46 klantsignalen geregistreerd.

De aard van de klantsignalen zijn als volgt:

– Informatieverstrekking	36
– Service en klantgerichtheid	1
– Registratie werknemersgegevens	3
– Deelnemersportaal	6
	46

Deze klachten en klantsignalen zijn besproken binnen het bestuur en met de pensioenuitvoerder, waaraan de pensioenadministratie is uitbesteed. Dit heeft geleid tot (verzoeken tot) verbetering van processen.

In 2023 zijn geen geschillen door de geschillencommissie of door de ombudsman behandeld.

2.10 Verantwoordingsorgaan

In 2023 hebben het pensioenfondsbestuur en het verantwoordingsorgaan vijf keer samen vergaderd. In mei 2023 heeft het verantwoordingsorgaan met het bestuur gesproken over het jaarverslag 2022, het oordeel van het verantwoordingsorgaan en het verslag van de raad van toezicht. Ook heeft het verantwoordingsorgaan in het kader van de jaarrekening 2022 gesproken met de controlerend accountant, certificerend actuaire en de raad van toezicht. Verder zijn in het verslagjaar onder meer de volgende onderwerpen besproken:

- algemene gang van zaken en ontwikkelingen bij het Pensioenfonds;
- bestuursagenda 2023;
- vermogensbeheer, waaronder duurzaamheidsrapportage en MVB-beleid;
- kwaliteit dienstverlening AZL;
- deelnemersenquête en risicopreferentieonderzoek en uitkomsten daarvan;
- communicatieplan 2023;
- ontwikkelingen met betrekking tot het nieuw pensioenstelsel en toekomst pensioenfonds;
- uitkomsten ALM-studie en haalbaarheidstoets;
- vacature RvT;
- toeslagverlening;
- ERB-rapportage;
- klachten- en geschillenprocedure en geschilleninstantie pensioenfondsen;
- beloningsbeleid;
- diversiteitsbeleid.

Daarnaast is het verantwoordingsorgaan uitgenodigd voor het bijwonen van de kennissessies over het diversiteitsbeleid en DORA. Een groot deel van het verantwoordingsorgaan heeft de kennissessies bijgewoond.

Het verantwoordingsorgaan heeft (gevraagd en ongevraagd) geadviseerd over:

- het communicatieplan;
- aanpassing van de klachten- en geschillenprocedure;
- beloningsbeleid;
- functieprofielen RvT.

Het verantwoordingsorgaan heeft, met suggesties, positief geadviseerd over deze onderwerpen.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan suggesties gegeven over teksten in een aantal fondsdocumenten en het bestuursverslag.

2.11 Intern toezicht

In het verslagjaar zijn het bestuur en de raad van toezicht twee keer bij elkaar geweest om de ontwikkelingen bij het Pensioenfonds te bespreken. Daarnaast heeft de raad van toezicht met het bestuur gesproken over het jaarverslag 2022 en het verslag van de raad van toezicht. Ook heeft de raad van toezicht in het kader van de jaarrekening 2022 gesproken met de controlerend accountant, certificerend actuaire en het verantwoordingsorgaan. De raad van toezicht heeft het jaarverslag 2022 goedgekeurd. Onder meer de volgende onderwerpen zijn in 2023 besproken zijn:

- interne audit (auditplan en bevindingen audits);
- ontwikkelingen, planning en voortgang met betrekking tot het nieuwe pensioenstelsel;

- kader voor evenwichtige belangenafweging;
- toekomst pensioenfonds;
- uitkomsten deelnemersenquête;
- diversiteit in de fondsorganen en benoemingen leden verantwoordingsorgaan;
- follow-up aanbevelingen raad van toezicht;
- uitkomsten ALM-studie en haalbaarheidstoets;
- eigenrisicobeheersing (ERB);
- toeslagbeleid;
- beloningsbeleid;
- vacature lid RvT;
- overige ontwikkelingen bij het pensioenfonds.

De raad van toezicht heeft drie (her)benoemingen goedgekeurd.

Daarnaast is de raad van toezicht uitgenodigd voor het bijwonen van de kennissessies over diversiteit en DORA. Een deel van de raad van toezicht heeft de kennissessies bijgewoond.

De raad van toezicht heeft ook diverse eigen overleggen gehad, waarbij de manager en/of de voorzitter van het Pensioenfonds, op uitnodiging van de raad van toezicht, een toelichting gaf op de ontwikkelingen bij het fonds.

Daarnaast heeft de raad van toezicht kennisgenomen van de inventarisatie van de naleving van de Code pensioenfondsen.

2.12 Extern toezicht

Naast het intern toezicht hebben pensioenfondsen in Nederland te maken met twee externe toezichthouders, te weten De Nederlandsche Bank N.V. (DNB) en de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM). De AFM houdt voornamelijk toezicht op de communicatie met de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, terwijl de andere toezichtonderwerpen zijn ondergebracht bij DNB.

DNB

Het bestuur heeft begin 2023 een relatiegesprek gehad met DNB. In dit gesprek zijn onder meer de toezichtkalender van DNB, de toekomst van het pensioenfonds, de voortgang van de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel en risicobeheer besproken.

Het Pensioenfonds heeft daarnaast in het verslagjaar vier uitvragen van DNB ontvangen:

- niet-financiële- en integriteitsrisico's;
- woninghypotheken;
- derivaten;
- de monitoring van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

De gevraagde informatie op basis van deze uitvragen is tijdig naar DNB gestuurd.

Verder heeft DNB goedkeuring gegeven voor de benoeming van de voorzitter van het pensioenfonds.

AFM

Het Pensioenfonds heeft in het verslagjaar drie uitvragen van de AFM ontvangen:

- informatieverzoek over SFDR 2023 pensioen-duurzaamheidsinformatie;
- informatieverzoek toezichtsrapportage tweedepijlerpensioen 2022;

- onderzoek klachtenproces (artikel 48b PW).

De gevraagde informatie op basis van deze uitvragen is tijdig naar de AFM gestuurd.

De AFM heeft het Pensioenfonds geselecteerd voor het onderzoek naar het klachtenproces. Het doel van dit onderzoek van de AFM was om een beeld te krijgen bij de manier waarop pensioenfonds en hun klachtenprocedures inrichten en de bevindingen te delen met de pensioensector. De schriftelijke uitvraag is vervolgd met een verdiepend gesprek waarin aanvullende vragen van de AFM zijn beantwoord. De AFM heeft vervolgens een mondelinge terugkoppeling gegeven over het onderzoek. De AFM heeft ons gewezen op een aantal verbeterpunten die in de procedure zullen worden aangepast.

3. Pensioenbeleid

3.1 Pensioenreglement

Sinds 1 januari 2020 voert het Pensioenfonds de pensioenregeling van de werkgever niet meer uit en worden geen pensioenaanspraken meer opgebouwd (gesloten fonds). Het Pensioenfonds voert nu alleen nog de pensioentoezeggingen uit van voormalige medewerkers van Delta Lloyd Services B.V. die tot en met 31 december 2019 met hen waren overeengekomen. Alleen de arbeidsongeschikte deelnemers met premievrije opbouw van pensioen bouwen nog binnen het Pensioenfonds pensioen op. De pensioentoezeggingen zijn vastgelegd in het pensioenreglement.

3.2 Overeenkomst met de werkgever

De overeenkomst met de werkgever is vastgelegd in een voorzettingsovereenkomst. Deze overeenkomst geldt vanaf 1 januari 2020 omdat het Pensioenfonds op dat moment een gesloten fonds is geworden.

In deze voortzettingsovereenkomst zijn de wederzijdse verplichtingen opgenomen en is een kostenvergoeding afgesproken.

De werkgever is aan het Pensioenfonds alle uitvoeringskosten verschuldigd die het Pensioenfonds in het betreffende kalenderjaar moet maken, met uitzondering van de uitvoeringskosten die in het betreffende kalenderjaar direct verband houden met het beleggen van het vermogen van het Pensioenfonds.

De bedragen die de werkgever verschuldigd is, worden verminderd met het deel van de administratievoorziening dat in het betreffende kalenderjaar vrijvalt als gevolg van gedane pensioenuitkeringen. Dat deel is voor deze bepaling gemaximeerd op 2% van de uitgekeerde pensioenbedragen.

De overeenkomst is afgesloten voor onbepaalde duur. De werkgever kan de voortzettingsovereenkomst beëindigen, met inachtneming van een opzegtermijn van 6 maanden en onder voorwaarden.

3.3 Toeslagen

De voorwaardelijke toeslagen worden gefinancierd uit het eigen vermogen van het Pensioenfonds.

Het bestuur heeft in de vergadering van 29 november 2023 besloten om per 1 januari 2024 geen toeslag toe te kennen over de opgebouwde pensioenaanspraken van de (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van de pensioengerechtigden. De consumentenprijs-index, afgeleid (zonder onder meer accijns en BTW) bedroeg tussen oktober 2022 en oktober 2023 namelijk -1,98% (deflatie). In het toeslagbeleid wordt geen rekening gehouden met negatieve inflatie. Daarom is de toeslagverlening nihil. Hiermee is de toeslagambitie overigens wel gerealiseerd.

De achterstand in de toeslagverlening die per 1 januari 2023 is ontstaan blijft 6,98%. De negatieve inflatie wordt niet in mindering gebracht op deze achterstand.

De achterstanden in de toeslagverlening konden niet ingehaald worden, omdat wettelijk gezien de beleidsdekkingsgraad daarvoor hoger moet zijn dan de dekkingsgraad voor toekomstbestendig indexeren (TBI). Dat was op per 31 oktober 2023 niet het geval: de TBI was per 31 oktober 2023 141,3%, terwijl de beleidsdekkingsgraad op dezelfde datum 128,3% was.

Vooruitlopend op de implementatie van de Wet Toekomst Pensioenen is via een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) de mogelijkheid tot toeslagverlening verruimd. In 2022 is in een AMvB vastgelegd dat pensioenfondsen een toeslag kunnen verlenen vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105% waarbij nadrukkelijke waarborgen gelden voor een evenwichtig invaren en de belangen van toekomstige generaties. Er hoeft dan niet voldaan te worden aan de regels voor toekomstig bestendig indexeren. De verruiming geldt alleen voor de reguliere toeslagverlening en niet voor eventuele inhaalindexatie. Daarvoor blijven de bestaande regels gelden.

De belangrijkste voorwaarde waaraan moet worden voldaan is dat er een intentie tot invaren in het nieuwe pensioenstelsel moet zijn. Voor deze intentie dienen pensioenfondsen een verklaring van de sociale partners te ontvangen. Daarnaast moet het Pensioenfonds

kwantitatief onderbouwen dat gebruik maken van de AMvB evenwichtig is. De verruiming in de toeslagverlening die gold voor 2022 is in 2023 verlengd.

Omdat het Pensioenfonds op dat moment echter geen intentie tot invaren had, mocht het Pensioenfonds dan ook geen gebruik maken van de verruiming voor de toeslagverlening.

Het toeslagbesluit is aan de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden gecommuniceerd.

Het beleid voor toeslagverlening is als volgt:

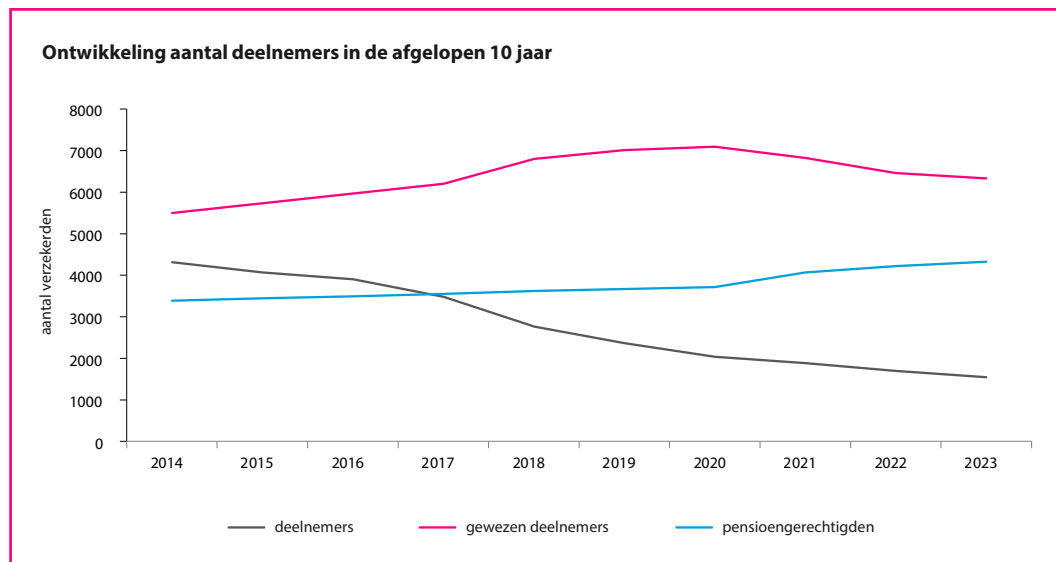
- Bij een beleidsdekkingsgraad onder 110% wordt geen toeslag toegekend;
- Bij een beleidsdekkingsgraad die boven de dekkingsgraad voor toekomstbestendige toeslagverlening ligt kan volledige toeslag worden toegekend.
- Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en de dekkingsgraad voor toekomstbestendig indexeren wordt een evenredig deel van de toeslag toegekend.

Daarnaast kent het toeslagbeleid een aantal andere criteria, die worden meegenomen bij de besluitvorming over de toeslagverlening. Deze zijn vermeld op de website van het Pensioenfonds.

3.4 Ontwikkeling aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden

Doordat het Pensioenfonds geen nieuwe pensioenopbouw meer kent is het aantal deelnemers verder gedaald.

De ontwikkeling van het aantal deelnemers kan grafisch als volgt worden weergegeven:

In het afgelopen jaar was de ontwikkeling voor de totale populatie, mannen en vrouwen als volgt:

	2023		2022	2023		2022
	mannen	vrouwen	totaal	totaal	in %	in %
Deelnemers ¹⁾	884	659	1.543	1.688	13	14
Gewezen deelnemers	3.273	3.066	6.339	6.460	52	52
Pensioengerechtigden	2.445	1.881	4.326	4.223	35	34
waarvan:						
– ouderdompensioen	2.304	1.024	3.328	3.222		
– partnerpensioen	100	834	934	926		
– wezenpensioen	41	23	64	75		
Totaal	6.602	5.606	12.208	12.371	100	100

1) (gewezen werknemers van DL Services B.V. die nog in dienst zijn bij NN Personeel B.V. en arbeidsongeschikte deelnemers)

4. Financiële en actuariële positie

4.1 Dekkingsgraad

Definities

De ontwikkeling van de financiële positie van het Pensioenfonds geven wij weer in de dekkingsgraad. Deze maatstaf geeft de mate weer waarin de verplichtingen zijn gedekt door de aanwezige bezittingen van het Pensioenfonds.

Het Pensioenfonds berekent de volgende dekkingsgraden:

- *Actuele DNB-dekkingsgraad:*
Voor de berekening van deze dekkingsgraad waardeert het Pensioenfonds de verplichtingen op basis van de rentetermijnstructuur die DNB maandelijks publiceert (inclusief de Ultimate Forward Rate (UFR)). Deze dekkingsgraad is de basis voor de beleidsdekkingsgraad.
Voor deze rentetermijnstructuur gebruikt DNB voor kortere looptijden de swaprente en groeit de curve toe naar de UFR. Sinds 1 januari 2023 is de UFR-methode is gewijzigd. Waar eerst voor looptijden vanaf 30 jaar de curve naar de UFR toegroeide, is dat vanaf die datum pas vanaf 50 jaar. Omdat bijna 99% van de kasstromen van het Pensioenfonds zich bevinden binnen die eerste 50 jaar, is voor ons fonds het verschil tussen de actuele DNB-dekkingsgraad en de marktrentedekkkingsgraad verwaarloosbaar geworden.
- *Beleidsdekkingsgraad:*
De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele DNB-dekkingsgraden over de afgelopen 12 maanden. DNB hanteert de beleidsdekkingsgraad voor de toetsing van het financiële beleid (toeslagverlening, korten en herstelplannen).
- *Marktrentedekkkingsgraad:*
De marktrentedekkkingsgraad wordt berekend door zowel de verplichtingen als de beleggingen te waarderen op basis van de actuele rente. Voor de waardering van de verplichtingen wordt hiervoor de swap-rentecurve gebruikt. Met de marktrentedekkkingsgraad wordt de financiële positie van het Pensioenfonds het beste weergegeven. Sinds 1 januari 2023 is de marktrentedekkkingsgraad gelijk aan de actuele DNB-dekkingsgraad omdat op die datum de UFR methode is gewijzigd.
- *Reële dekkingsgraad:*
Bij deze dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte toekomstige stijgingen van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat het Pensioenfonds aan de pensioenverplichtingen kan voldoen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen.
- *Vereiste dekkingsgraad:*
Dit is de benodigde dekkingsgraad die het Pensioenfonds moet hebben gezien de risico's die het Pensioenfonds loopt. Deze dekkingsgraad is berekend op basis van rekenregels die DNB voorschrijft.
- *Minimale vereiste dekkingsgraad:*
Dit is de dekkingsgraad die de minimaal benodigde buffer van het Pensioenfonds weergeeft.

Berekende dekkingsgraden

De berekende dekkingsgraden zijn als volgt:

Dekkingsgraad	31 december 2023	31 december 2022
Actuele DNB-dekkingsgraad	127,4%	124,6%
Beleidsdekkingsgraad	127,8%	134,1%
Marktrentedekkingsgraad	127,4%	124,3%
Reële dekkingsgraad volgens richtlijnen FTK	93,9%	101,4%
Dekkingsgraad op basis van het vereist eigen vermogen	112,4%	112,2%
Dekkingsgraad op basis van het minimaal vereiste eigen vermogen	104,0%	104,0%

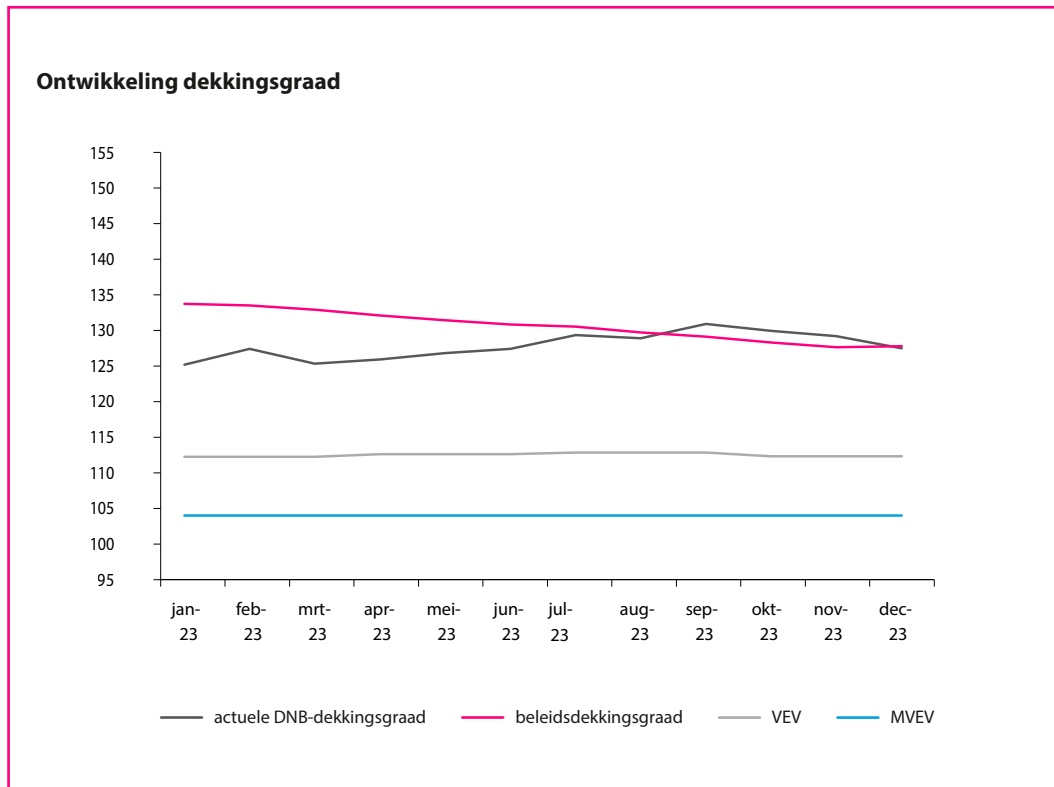
De waarde van de beleggingen (saldo activa en passiva) bedroeg eind 2023 € 3,015 miljard (2022: € 2,865 miljard) en de waarde van de pensioenverplichtingen (op basis van de rentetermijnstructuur die DNB publiceert) was eind 2023 € 2,381 miljard (2022: € 2,317 miljard).

Ontwikkeling dekkingsgraden

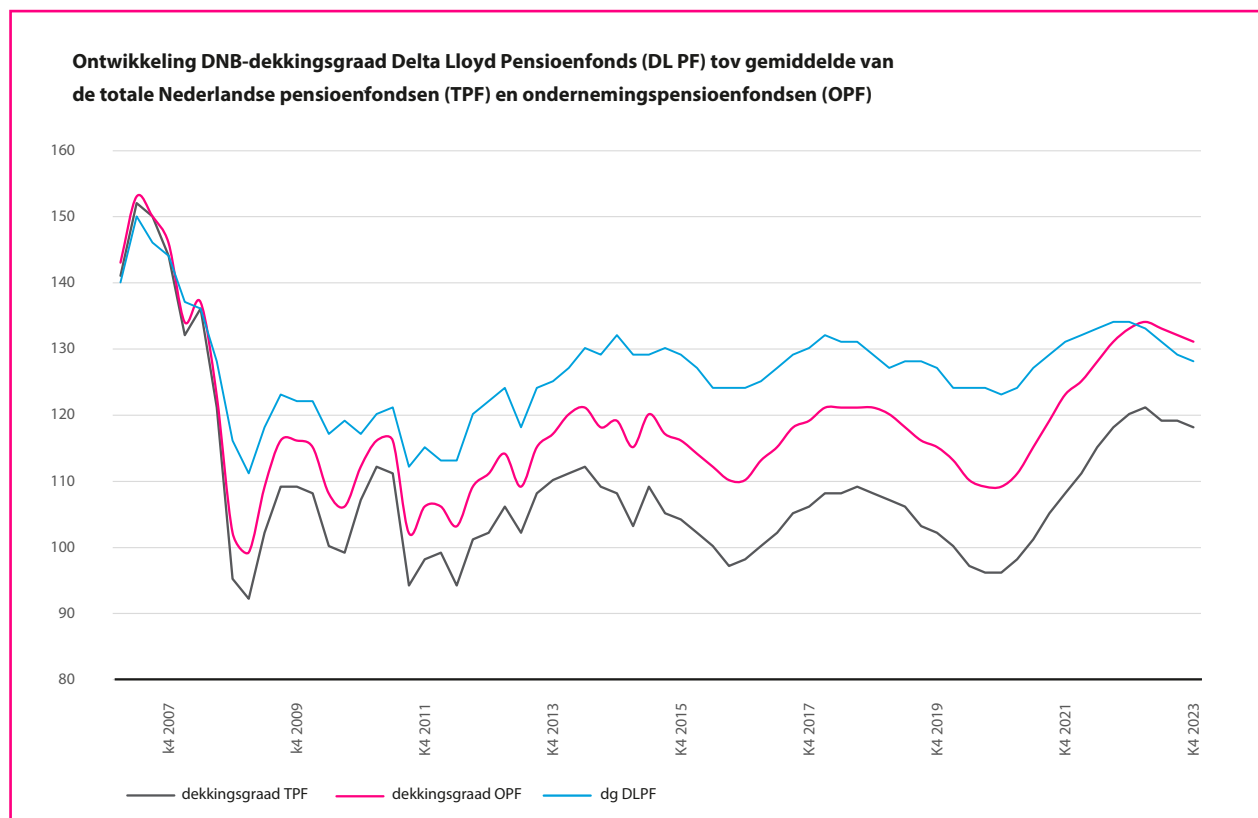
De ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad en de marktrentedekkingsgraad over 2023 is als volgt:

	Actuele DNB-dg
Dekkingsgraad 1 januari 2023	124,6%
<i>Beleggingen</i>	
Invloed rendement beleggingen	10,2%
<i>Verplichtingen</i>	
– Rendement verplichtingen (inclusie aanpassing UFR)	-8,6%
– Invloed overige mutaties kasstromen (uitkeringen en andere mutaties)	1,2%
	-7,4%
Dekkingsgraad 31 december 2023	127,4%

De ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad, marktrentedekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad in 2023 was als volgt:

De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad (tot 1 januari 2015 de actuele DNB-dekkingsgraad) van ons Pensioenfonds ten opzichte van het gemiddelde van alle Nederlandse pensioenfondsen en alle Nederlandse ondernemingspensioenfondsen is als volgt:

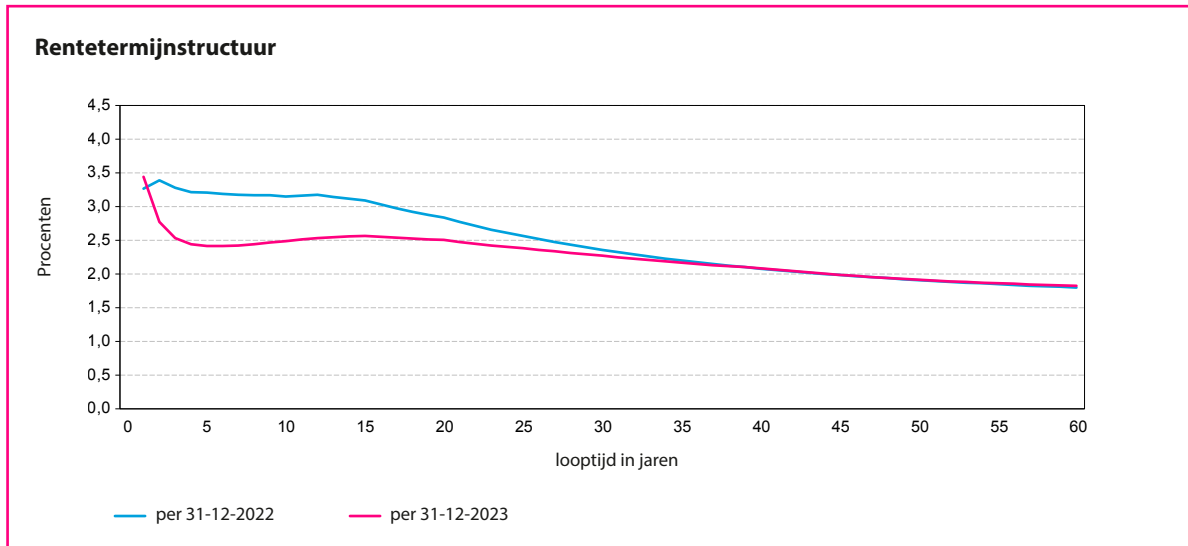
Wijzigingen UFR

Met ingang van 1 januari 2023 is de UFR-methode gewijzigd en is de UFR-curve voor looptijden tot 50 jaar gebaseerd op de swapcurve en wordt daarboven de UFR toegepast, die direct wordt afgeleid uit de marktinformatie. Tot 1 januari 2023 werd de UFR-curve voor looptijden tot 30 jaar gebaseerd op de 30-jaars swapcurve en voor looptijden boven 30 jaar wordt geleidelijk gegroeid naar de UFR, die is afgeleid uit de marktinformatie over de laatste 10 jaar. Het effect op de dekkingsgraad per 1 januari 2023 op basis van de nieuwe methode bedroeg circa 0,3%.

Verplichtingen

Het Pensioenfonds heeft het renterisico beperkt door minimaal 87,5% en maximaal 92,5% van zijn nominale pensioenverplichtingen te matchen met vastrentende beleggingen die ongeveer dezelfde looptijd hebben als de verplichtingen, waar nodig aangevuld met rentederivaten (swaps). Hierdoor hebben rentestijgingen of -dalingen veel minder invloed op de hiervoor genoemde dekkingsgraden. Voor de matching gaan we uit van de verplichtingen gebaseerd op de swap rentecurve (marktrente). In de jaarrekening zijn de verplichtingen berekend op basis van de rentetermijnstructuur die DNB publiceert. Vanaf 2023 is het verschil tussen beide overigens verwaarloosbaar.

De rentetermijnstructuur per eind 2022 en 2023 die door DNB wordt gepubliceerd verliep als volgt:

Hieruit blijkt dat de rente op de kortere looptijden behoorlijk is gedaald en op de lange looptijden ongeveer gelijk is gebleven. De curve was nog steeds invers en niet conform normale economische omstandigheden, maar wel minder invers is genomen.

Reële dekkingsgraad

Per 31 december 2023 bedraagt de reële dekkingsgraad 93,9% (31 december 2022: 101,4%). De reële dekkingsgraad geeft de hoogte van het vermogen van het Pensioenfonds weer ten opzichte van de toekomstig uit te keren pensioenaanspraken inclusief de toekomstige toeslagen op basis van de verwachte prijsinflatie. Deze reële dekkingsgraad wordt jaarlijks berekend op basis van de richtlijnen van DNB, uitsluitend voor rapportagedoeleinden.

4.2 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten bestaan uit kosten voor pensioenuitvoering en kosten voor vermogensbeheer. De kosten zijn opgenomen volgens de aanbeveling van de Pensioenfederatie.

Kosten voor pensioenuitvoering

De kosten voor pensioenbeheer worden als volgt gespecificeerd:

Bedragen x € 1.000	2023	2022
Personeelskosten bestuursbureau	681	677
Vergoedingen bestuur, RvT en VO	129	120
Controlerend accountants	72	72
Waarmerkend actuaris	19	26
Toezichtkosten (DNB en AFM)	211	145
Pensioenadministratie	1.001	969
Bankkosten/opbrengsten	-249	40
Overige bedrijfskosten	308	383
Totale pensioenuitvoeringskosten	2.172	2.432
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemer/pensioengerechtigde	0,370	0,411
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemers/ gewezen deelnemers/pensioengerechtigden	0,178	0,197

De kosten van 2023 zijn gedaald ten opzichte van de kosten 2022, met name door renteopbrengsten in 2023 op de betaalrekening. Daarnaast is er in 2023 minder uitgegeven aan advies en zijn minder werkzaamheden uitbesteed. Daarentegen zijn de toezichtskosten van DNB en de AFM fors gestegen. Ook zijn de personeelskosten gestegen door CAO-verhogingen.

De vergoedingen voor het bestuur, raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in het beloningsbeleid.

Voor bestuurders geldt dat alleen personen die niet werkzaam zijn bij de werkgever een vergoeding ontvangen. Voor de voorzitter was dat in 2023 € 44.202 per jaar en voor een bestuurslid € 29.468 per jaar.

De voorzitter van de raad van toezicht kreeg in 2023 een vergoeding van € 29.468 per jaar en de leden van de raad van toezicht € 14.734 per jaar.

Over deze vergoedingen is geen BTW verschuldigd.

De leden van het verantwoordingsorgaan die niet in dienst zijn bij de werkgever ontvangen de fiscale vrijwilligersvergoeding. Dat was in 2023 € 1.900.

Ook de gemiddelde kosten per deelnemer en pensioengerechtigde daalde door de daling van de totale kosten. Naar verwachting zullen de kosten voor pensioenbeheer in 2024 weer stijgen als gevolg van de voorbereidingen en implementatie van de WTP.

De uitvoeringskosten worden volledig door de werkgever betaald, onder aftrek van de vrijval administratievoorziening met een maximum van 2%. De vrijval van de administratievoorziening bedroeg € 1.721 (2022: € 1.520). De grote toename van de vrijval in 2023 ten opzichte van 2022 is veroorzaakt door de toeslagtoekenning van 9,95% per 1 januari 2023. Per saldo heeft de werkgever aan uitvoeringskosten € 451 (2022: € 912) aan het Pensioenfonds vergoed. Doordat de werkgever deze uitvoeringskosten vergoedt,

is de hoogte van de uitvoeringskosten niet van invloed op de financiële positie van het Pensioenfonds en dus de hoogte van de pensioenaanspraken en pensioenrechten van onze deelnemers.

Benchmark

Ook dit jaar heeft het Pensioenfonds opdracht gegeven om de uitvoeringskosten te benchmarken. Deze benchmark is wederom uitgevoerd door Bell. Deze benchmark is gebaseerd op de gepubliceerde jaarcijfers van 2022.

In 2022 waren de totale pensioenbeheerkosten van het Pensioenfonds per deelnemer € 68 hoger dan de peergroep (€ 411 versus € 343). Vorig jaar was het verschil € 78. De peergroep bestond uit 61 pensioenfondsen met een omvang tussen 2.000 en 8.000 deelnemers/pensioengerechtigden. De totale pensioenbeheerkosten van alle pensioenfondsen zijn in 2022 gestegen met 7,4% ten opzichte van het jaar daarvoor. De pensioenbeheerskosten van het Pensioenfonds zijn over 2022 daarentegen met 0,9% gedaald ten opzichte van 2021.

Over de periode 2020-2022 waren de pensioenbeheerkosten van het Pensioenfonds € 89 hoger dan de peergroep (€ 420 versus € 331).

De pensioenbeheerkosten in 2022 van de peergroep liepen uiteen van € 153 tot € 1.629 per deelnemer. 50% van de peer groep rapporteerde in 2022 gemiddelde kosten tussen € 232 en € 464 per deelnemer.

Een deel van het verschil met de peergroep is te verklaren door hoe de kosten gealloceerd zijn.

In de peergroep hebben 23 van de 61 pensioenfondsen een deel van de pensioenbeheerkosten gealloceerd aan vermogensbeheerkosten (gemiddeld € 50 per deelnemer in 2022 voor de gehele peergroep). Het Pensioenfonds alloceert geen pensioenbeheerkosten aan de vermogensbeheerkosten. Het bestuur heeft dat destijds besloten omdat deze verdeling arbitrair kan zijn.

Doordat een aantal pensioenfondsen een deel van de pensioenbeheerkosten heeft gealloceerd aan de vermogensbeheerkosten, geeft het berekend gemiddelde van de pensioenbeheerkosten van de peergroep een vertekend beeld. Als deze gealloceerde kosten niet in aanmerking zouden worden genomen als pensioenbeheerkosten, zouden de gemiddelde pensioenbeheerkosten in 2022 van de peergroep € 393, in plaats van € 343 bedragen. Het verschil tussen de kosten van het Pensioenfonds en de peergroep zou dan nog maar € 18 bedragen.

Het bestuur heeft de kosten van het Pensioenfonds in relatie tot de bedrijfsactiviteiten en de benchmark beoordeeld en geconcludeerd dat de kosten in lijn liggen met de bedrijfsactiviteiten, complexiteit van de regeling en vergelijkbare pensioenfondsen. Het bestuursbureau is klein en het bestuur is met vijf bestuurders niet te groot.

Kosten vermogensbeheer

De kosten voor vermogensbeheer zijn uitgesplitst in beheervergoeding voor de vermogensbeheerder, transactiekosten en kosten voor het bewaren van de beleggingen.

Bedragen x € 1.000	2023	2022
Beheervergoeding		
– aandelen	636	913
– vastrentend	4.302	3.538
– vastgoed	931	645
– derivaten (overlay)	303	303
– fiduciair beheer	1.210	1.210
	7.382	6.609
Bewaarloon	9	13
Overige vermogensbeheerkosten	346	811
Totale vermogensbeheerkosten	7.737	7.433
Transactiekosten		
– aandelen	152	108
– vastrentend	785	1.158
– vastgoed	515	470
– derivaten	0	0
Totale kosten transacties	1.452	1.736
Totale kosten vermogensbeheer en transacties	9.189	9.169
Gemiddeld belegd vermogen	2.889.447	3.274.046
Kosten vermogensbeheer als % gemiddeld belegd vermogen	0,27%	0,23%
Transactiekosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,05%	0,05%
Totale kosten vermogensbeheer en transacties als % gemiddeld belegd vermogen	0,32%	0,28%

De vergoedingen die zijn betaald aan de vermogensbeheerders zijn niet gerelateerd aan de prestaties van de vermogensbeheerders.

De transactiekosten bij aandelen, vastrentend en vastgoed zijn exact berekend op basis van vaste op- en afslagen die van toepassing zijn voor de verschillende beleggingsfondsen. Bij de transacties van derivaten zijn voor de transactiekosten schattingen gemaakt. Bij deze inschattingen is de formule gehanteerd die is opgenomen in de aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie: ('nominaal*(spread/2)*duration = geschatte transactiekosten'). In 2023 waren de transactiekosten voor derivaten nihil.

Benchmark

Het Pensioenfonds heeft ook de vermogensbeheerkosten vergeleken met een benchmark van Bell.

Het benchmarkonderzoek laat zien dat de vermogensbeheerkosten (incl. transactiekosten) van het Pensioenfonds op basis van het gemiddeld belegd vermogen in 2022 0,28% bedroegen, terwijl de peergroep uitkwam op 0,46%. In de periode 2020 tot en met 2022 bedroegen deze 0,21% en die van de peergroep 0,34%.

In de periode 2018-2022 was het gemiddelde beleggingsrendement ongunstiger dan het gemiddelde van alle pensioenfondsen in die periode. Dit was vooral het geval in 2021. Dit kwam doordat het Pensioenfonds relatief veel renterisico heeft afgedekt ten opzichte van andere pensioenfondsen en de rente ging stijgen. We vinden het afdekken van het renterisico belangrijk en dat heeft het fonds ook geholpen in de lange periode dat de rente juist (fors) daalde. Het gemiddelde kostenniveau in deze periode was wel een stuk lager dan het gemiddelde van de peergroep.

Het (gewogen) gemiddelde rendement in deze periode van alle pensioenfondsen was 1,2% (vorig jaar 7,7%), waarbij de (gewogen) gemiddelde kosten 0,61% (vorig jaar 0,61%) bedroegen. Het Pensioenfonds had in die periode een gemiddeld rendement van -0,6% (vorig jaar 6,3%), bij een gemiddeld kostenniveau van 0,27% (vorig jaar 0,26%).

Uit de benchmark blijkt dat in 2022 de vermogensbeheerkosten van het Pensioenfonds lager zijn dan van de peers, net als voorgaande jaren. Het bestuur is daarom tevreden met het huidige kostenniveau, maar blijft alert op mogelijkheden voor meer kostenefficiëntie. De lage vermogenskosten hebben te maken met het feit dat het Pensioenfonds vooral belegt in beleggingsfondsen, waarbij in het geval van efficiënte markten bij voorkeur passief wordt belegd en een buy and hold principe hanteert.

Bij iedere transactie wordt vooraf een afweging gemaakt tussen baten en lasten van de transactie.

De aansluiting van de beleggingskosten volgens bovenstaand en met de jaarrekening is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Beleggingskosten (incl. transactiekosten) afzonderlijk verantwoord in de jaarrekening	562	623
Beleggingskosten die zijn verantwoord als onderdeel van de beleggingsopbrengsten	8.627	8.546
Totale beleggingskosten (incl. transactiekosten)	9.189	9.169

Totale kosten

Op aanbeveling van de Pensioenfederatie neemt het Pensioenfonds ook een totale kostenratio op in het jaarverslag van alle pensioenbeheerkosten en vermogensbeheerkosten samen, exclusief transactiekosten. Dit geeft totaalinzicht in alle kosten van het beheer van het Pensioenfonds als percentage van het belegd vermogen.

Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Uitvoeringskosten pensioenbeheer	2.172	2.432
Uitvoeringskosten vermogensbeheer, exclusief transactiekosten	7.737	7.433
Totale beleggingskosten	9.909	9.865
Totale kostenratio vermogensbeheer (exclusief transactiekosten) en pensioenbeheerkosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,34%	0,30%

4.3 Actuariële analyses

Actuariële analyse van het resultaat

De samenstelling van het resultaat is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Resultaat op intrest/beleggingen	79.747	-89.372
Resultaat op kosten	842	761
Resultaat op waardeoverdrachten	-403	154
Resultaat op sterfte	4.396	3.999
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	0	-229
Resultaat op toeslagen	50	-291.464
Resultaat op wijzigingen actuariële grondslagen	0	-18.251
Resultaat op overige mutaties	-1.563	833
Resultaat	83.069	-393.569

Resultaat op interest/beleggingen

De uitsplitsing van het resultaat op interest/beleggingen is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2023	2022
	€	€
Directe beleggingsopbrengsten	29.051	41.657
Gerealiseerde koersresultaten	-90.649	26.941
Ongerealiseerde koersresultaten	299.005	-1.100.543
Totaal beschikbaar	237.407	-1.031.945
Korting op beheervergoeding	0	-791
Beleggingskosten	510	622
Benodigde interest toevoeging	73.852	-14.478
Wijziging rentetermijnstructuur	83.252	-927.926
Totaal benodigd	157.614	-942.573
Resultaat	79.793	-89.372

Resultaat op kosten

De kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling worden deels gedekt door de bijdrage uit de kostenvoorziening. Jaarlijks valt hieruit 3% van de uitgekeerde pensioenbedragen vrij. De kosten die niet gedekt worden uit de vrijval van de kostenvoorziening worden vergoed door de werkgever. Met de werkgever is afgesproken dat bij de kostenvergoeding rekening wordt gehouden met een vrijval van de kostenvoorziening van 2% aangezien de werkgever in het verleden ook een bijdrage van 2% aan kosten in de premie heeft betaald. Daardoor ontstaat een positief resultaat (€ 796) op kosten.

Resultaat op waardeoverdrachten

Het resultaat op waardeoverdracht ontstaat door het verschil in het wettelijk tarief op basis waarvan aanspraken worden overgedragen en de reserveringsgrondslagen van het Pensioenfonds. Het resultaat op uitgaande overdrachten was negatief (€ 403).

Resultaat op sterfte

Resultaat op sterfte ontstaat doordat de werkelijke sterfte van deelnemers en hun nabestaanden afwijkt van de verwachte sterfte. Het resultaat op sterfte bestaat uit resultaat op lang leven en resultaat op kort leven.

Bij resultaat op lang leven gaat het met name om de lopende en toekomstig verwachte uitkeringen. Als deelnemers langer leven dan verwacht moet het Pensioenfonds meer uitkeren en moet de voorziening worden verhoogd. Als deelnemers minder lang leven dan verwacht hoeft het Pensioenfonds minder uit te keren en valt er meer voorziening vrij, dan verwacht.

Bij resultaat op kort leven gaat het met name om de uitkeringen aan nabestaanden als gevolg van het overlijden van de deelnemer in het jaar zelf. Indien er meer mensen overlijden dan verwacht moet er meer nabestaandenvoorziening worden getroffen en is de ontvangen risicopremie te laag. Overlijden er minder mensen dan verwacht, dan hoeven er minder uitkeringen te worden gedaan aan nabestaanden en is er een overschot aan risicopremie.

De uitsplitsing van het resultaat op sterfte is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Resultaat op kort leven	1.293	-3.282
Resultaat op lang leven	3.103	7.281
Resultaat	4.396	3.999

Resultaat op arbeidsongeschiktheid

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid was in 2023 nihil (2022: 229 negatief). Vanaf 2020 is er geen risicopremie meer ontvangen omdat de pensioenregeling in 2020 is overgegaan naar het Pensioenfonds NN CDC.

Resultaat op wijzigingen actuariële grondslagen

In 2023 zijn de actuariële grondslagen niet gewijzigd.

Resultaat op toeslagen

In 2023 is geen toeslag verleend. Het toeslagpercentage was in 2022 nog 9,95%. De toeslagen worden volledig uit het vermogen gefinancierd. De toeslagverlening per categorie is als volgt verdeeld:

Bedragen x € 1.000

	2023	2022
	€	€
Toeslagverlening deelnemers	-58	-53.323
Toeslagverlening gewezen deelnemers	-79	-114.121
Toeslagverlening pensioengerechtigden	187	-124.020
Resultaat	50	- 291.464

Resultaat op overige mutaties

Het betreft hier resultaat op uitkeringen (-€ 639) als gevolg van het verschil tussen betaalde uitkeringen/afkopen en vrijvallen uit voorzieningen en resultaat op mutaties (-€ 921) als gevolg van uitruil, uitstel of vervroeging.

Vereist eigen vermogen (VEV)

Het VEV is de omvang van het vermogen waarover een pensioenfonds ten minste moet beschikken en is afhankelijk van het risicoprofiel van het Pensioenfonds volgend uit het strategische beleggingsbeleid. Als een pensioenfonds niet over dit vermogen beschikt, is er sprake van een tekort en moet het fonds een herstelplan indienen bij DNB. De hoogte van het VEV is gericht op de wettelijke zekerheidsmaatstaf van 97,5%. Dit wil zeggen dat in de evenwichtssituatie de kans dat het Pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de technische voorzieningen, kleiner is dan 2,5%.

Voor de bepaling van het VEV maakt het Pensioenfonds gebruik van het standaardmodel van DNB. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het Pensioenfonds. Het VEV is per 31 december 2023 berekend op € 294,1 miljoen (31 december 2022: € 282,0 miljoen), zijnde 12,4% (31 december 2022: 12,2%).

Het VEV is als volgt samengesteld:

Bedragen x € 1.000	2023		2022	
S1 Renterisico	17.095	0,3%	17.730	0,4%
S2 Risico zakelijke waarden	176.106	6,2%	163.641	5,7%
S3 Valutarisico	113.614	1,8%	106.185	1,7%
S4 Grondstoffenrisico	-	-	-	-
S5 Kredietrisico	118.074	3,6%	118.421	3,8%
S6 Verzekeringstechnisch risico	59.508	0,5%	60.636	0,6%
S7 Liquiditeitsrisico	-	-	-	-
S8 Concentratierisico	-	-	-	-
S9 Operationeel risico	-	-	-	-
S10 Actief beheersrisico	1.517	0%	8.670	0%
Diversificatie effect	-191.779		-193.285	
Totaal	294.135	12,4%	281.998	12,2%
Aanwezig vermogen	652.199		569.130	
Surplus	358.064		287.132	

De risicofactoren zijn in de jaarrekening toegelicht.

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

Het MVEV is de ondergrens van het VEV. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds gedurende vijf jaar lager is van de minimaal vereiste dekkingsgraad, moet het Pensioenfonds binnen zes maanden maatregelen nemen waardoor het in één keer aan het MVEV voldoet.

Het MVEV is per 31 december 2023 berekend op € 95,5 miljoen, zijnde 4,0% (31 december 2022 € 93,1 miljoen, zijnde 4,0%).

Aanwezig eigen vermogen

Het eigen vermogen bedraagt per 31 december 2023 € 652,2 miljoen (per 31 december 2022: € 569,1 miljoen). Hiermee voldoet het Pensioenfonds ruim aan de hoogte van het Vereist Eigen Vermogen.

Het verloop van het eigen vermogen specificeren we als volgt:

Bedragen x € 1.000	2023	2022
Stand per 31 december voorgaand jaar	569.130	962.699
Totaal saldo van baten en lasten	83.069	-393.569
Stand per 31 december	652.199	569.130

4.4 (Aanvangs)haalbaarheidstoets/risicohouding

De korte- en lange termijn risicohouding van het Pensioenfonds toetsen we jaarlijks door een haalbaarheidstoets uit te voeren.

De korte termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de bandbreedte van het VEV die het Pensioenfonds nastreeft. De bandbreedte waarbinnen deze VEV mag bewegen is vastgesteld op 9% – 17%.

Het VEV bedraagt eind 2023 12,4% en ligt daarmee tussen de afgesproken grenzen van de risicohouding.

De (aanvangs)haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van een methodiek en parameters die DNB heeft voorgeschreven en wordt bepaald over een periode van 60 jaar.

De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets (mei 2020, mei 2022 en mei 2023) waren als volgt:

	Ondergrenzen risicohouding	Uitkomsten haalbaarheids- toets (mei 2020)	Uitkomsten haalbaarheids- toets (februari 2022)	Uitkomsten haalbaarheids- toets (februari 2023)
Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad	minimaal 92%	102,3%	103,1%	106,0%
Het verwachte pensioenresultaat vanuit vereiste dekkingsgraad (alleen voor aanvangs-HBT)	Minimaal 86%	101,0%		
De spreiding tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in een slecht-weerscenario vanuit de feitelijke dekkingsgraad	maximaal 15%	7,0%	2,7%	12,3%

De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets laten zien dat het gemiddelde verwachte pensioenresultaat zich ruim boven de afgesproken ondergrens beweegt en dat de spreiding voldoet aan de maximale afwijking die is vastgesteld. In het verwacht scenario wordt deze achterstand over een periode van 60 jaar, grotendeels ingehaald. In het slecht weer scenario wordt deze achterstand juist niet ingehaald, waardoor de spreiding tussen het pensioenresultaat volgens de mediaan en het slechtweerscenario behoorlijk is toegenomen.

Het pensioenresultaat is de som van alle verwachte uitkeringen inclusief verwachte toeslagen in de toekomst afgezet tegen alle volledig met prijsinflatie gestegen uitkeringen. Als het pensioenresultaat 100% bedraagt, worden dus naar verwachting alle uitkeringen volledig met prijsinflatie geïndexeerd.

5. Beleggingsbeleid

5.1 Het beleggingsbeleid en beleggingsplan

Het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds is erop gericht om de toevertrouwde middelen zo goed mogelijk te beleggen, de financiële risico's te beheersen en extra rendement te creëren voor het behoud van koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen.

Dat doen we door een langetermijnvisie te ontwikkelen. In deze visie spelen de doelstelling van het Pensioenfonds, risicohouding, de risico's, deskundigheid, diversificatie en maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijke rol.

Het Pensioenfonds hanteert een prudent beleggingsbeleid om zijn doelstellingen te realiseren, binnen de financieringsmogelijkheden. Hierbij leggen we nadruk op het beheersen van financiële risico's, met name het renterisico. Basis van het beleggingsbeleid zijn de beleggingsovertuigingen en de risicohouding. Het beleid voldoet aan de prudent person regel.

Het beleggingsbeleid is gesplitst in het strategisch beleggingsbeleid en het jaarlijkse beleggingsplan. Het strategische beleid geldt voor een langere periode (in principe 3 jaar) en sluit aan op de doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het Pensioenfonds. Het beleggingsplan geldt voor één jaar, en zet uiteen hoe het strategische beleggingsbeleid het komende jaar wordt uitgevoerd.

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid is de beleggingsportefeuille gesplitst in een matching- en een rendementsportefeuille. De matchingportefeuille heeft als doel het renterisico te beperken. Door de verplichtingen te matchen met de matchingportefeuille, die ongeveer dezelfde duration heeft als de verplichtingen, is het renterisico van de verplichtingen grotendeels afgedekt. Hierbij wordt een afdekkingspercentage van 90% als norm gehanteerd.

De matching portefeuille moet binnen een bandbreedte van 85-95% van de marktrente voorziening pensioenverplichtingen (MVPV) blijven, waarbij de rendementsportefeuille een minimale omvang van 20% van het belegd vermogen moet hebben. Bij dekkingsgraden boven 130% wordt risico verder afgebouwd en wordt meer vermogen aan de matchingportefeuille gealloceerd. Dit beoordelen we ieder kwartaal.

De afdekking van de verplichtingen is gebaseerd op de swap rentecurve en niet op de rentetermijnstructuur van DNB die rekening houdt met de UFR. Voor het afdekken van het renterisico maken we gebruik van interest rate swaps en obligaties. De UFR-rentecurve en de swap rentecurve zijn op dit moment nagenoeg gelijk aan elkaar en zullen ook in de toekomst dicht bij elkaar liggen als gevolg van de gewijzigde UFR-methode.

De matchingportefeuille is gesplitst in een Liability-driven investments (LDI)-portefeuille (40%) en een spreadportefeuille (60%). Beide portefeuilles zijn onderdeel van de renteafdekking. De LDI-portefeuille dient primair om de rente-afdekking te sturen richting het beoogde afdekkingspercentage van 90% en kent geen doelstelling voor overrendement. De spreadportefeuille heeft wel een doelstelling voor overrendement.

De rendementsportefeuille is verdeeld in aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, Emerging Markets Debt (EMD) en niet-beursgenoteerd vastgoed. De rendementsportefeuille van het Pensioenfonds is bedoeld om extra rendement te creëren om het behoud van koopkracht in de toekomst te kunnen realiseren.

Het Pensioenfonds belegt met name in participaties in beleggingsinstellingen (beleggingsfondsen). Voor de LDI-portefeuille wordt een discretionair mandaat gehanteerd.

Het beleggingsbeleid en beleggingsplan wordt uitgevoerd door een fiduciair vermogensbeheerder, op basis van een beleggingsmandaat en beleggingsrichtlijnen. De beleggingsadviescommissie bewaakt de uitvoering van dit mandaat.

Naar aanleiding van de ALM-studie die in 2022 is uitgevoerd zijn in 2023 geen aanpassingen in het beleggingsbeleid uitgevoerd. Wel is op basis van de SAA-studie besloten om de verdeling van aandelen over ontwikkelde en opkomende markten met ingang van

1 januari 2024 te baseren op marktgewogen kapitalisatie. Daarnaast is, als gevolg van deze wijziging, besloten de bandbreedtes voor aandelen te wijzigen. Met ingang van 1 januari 2024 is voor aandelen de volgende weging van toepassing:

Belegging	Min	Neutraal	Max
– aandelen	58,2%	66,7%	75,2%
• Wereldwijde aandelen	53,4%	59,4%	65,4%
• Opkomende markten	4,8%	7,3%	9,8%

5.2 Het beleggingsmandaat

Matchingportefeuille

Per 31 december 2023 waren de beleggingsrichtlijnen van de matchingportefeuille als volgt:

Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Matchingportefeuille	Tot MDG 130% 90% van de MVV, Boven MDG 130% volgens schema strategisch beleid	Allocatie binnen de matching- portefeuille	85-95% MVV	
LDI-portefeuille		40%	35% - 45%	
10+ Euro staatsobligaties		¹⁾	4% - 21%	Bloomberg Barclays EUR Aggregate: treasury (meer dan 10 jaar)
Staatsgerelateerd		8%	6% - 10%	Bloomberg Barclays EUR Aggregate: government-related
Liquiditeiten + netto cash + rentederivaten		¹⁾	9% - 27%	€ STR
Spreadportefeuille		60%	55% - 65%	
Nederlandse hypotheke		15%	11% - 19%	Bloomberg Barclays Global Treasury Netherlands Index
Bedrijfsobligaties		45%	41% - 49%	Bloomberg Barclay-Aggregate Corporates Bond Index
– Euro bedrijfsobligaties		33%	29% - 37%	Bloomberg Barclays Euro -Aggregate Corporates Bond Index
– Corporate Green Bonds		12%	8% - 16%	Bloomberg Barclays Euro -Aggregate Corporates Bond Index
Liquiditeiten		0%	0% - 1%	€ STR

1) Het aandeel Duitse en Nederlandse staatsobligaties en daarmee de normweging 10+ Euro staatsobligaties en Liquiditeiten + netto cash + rentederivaten is afhankelijk van de Duitse swapspread met een looptijd van 20 jaar.

Bij een marktrentedekkingsgraad boven 130% bedraagt de inhoud van de matchingportefeuille een percentage van de totale portefeuille, volgens de verdeling in onderstaande tabel. Hierbij is de dekkingsgraad ultimo van het voorgaande kwartaal bepalend.

Dekkingsgraad	Normweging matching	Minimale allocatie	Maximale allocatie
130%	70%	65%	75%
135%	72%	67%	77%
140%	74%	69%	79%
145%	76%	71%	81%
150%	78%	73%	83%
155%	80%	75%	85%
160%	82%	77%	87%
165%	84%	79%	89%
170%	86%	81%	91%
175%	88%	83%	93%
180%	90%	85%	95%
185%	92%	87%	97%
190%	94%	89%	99%

De portefeuille is conform de beleggingsrichtlijnen ingericht.

De instrumentkeuzes voor de matchingportefeuille zijn:

- alleen euro investment grade obligaties, leningen, cash, Duitse futures en swaps;
- de LDI-portefeuille bevat cash, swap's, Duitse futures en nominale staatsgerelateerde obligaties met minimaal een AA- -rating;
- de exposure naar obligaties met een A+-rating of lager mag maximaal 10% bedragen, gemeten als percentage van de totale exposure naar obligaties binnen de LDI-portefeuille.
- De spreadportefeuille bevat de overige instrumenten die voldoen aan de uitgangspunten van de matchingportefeuille.

De afdekking wordt ingevuld door langlopende obligaties, derivaten en fixed income beleggingsfondsen.

Het afdekken van het curverisico wordt als volgt vormgegeven:

- Het Pensioenfonds hanteert de volgende buckets: 2 jaar, 5 jaar, 10 jaar, 20 jaar, 30 jaar, 40 jaar en 50 jaar.
- De bandbreedte per bucket is gelijk aan 5% van de totale rentegevoeligheid tot het 30-jaars punt en gelijk aan 15% van de totale rentegevoeligheid voor het 30-jaars punt en verder.

Rendementsportefeuille

Per 31 december 2023 waren de beleggingsrichtlijnen van de rendementsportefeuille als volgt:

Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Rendementsportefeuille	Restant van het vermogen ¹⁾	Allocatie binnen de rendementsportefeuille		
Aandelen²⁾	66,7%		56,7% - 76,7%	
– Wereldwijde aandelen		50,0%	45,0% - 55,0%	MSCI World net total return
– Opkomende landen aandelen		16,7%	11,7% - 21,7%	MSCI Emerging markets net total return
Staatsleningen opkomende landen	16,7%		11,7% - 21,7%	
– EMD HC		8,35%	5,85%-10,85%	JP Morgan EMBI Global Diversified
– EMD LC		8,35%	5,85%-10,85%	JP Morgan GBI-EM Global Diversified
Vastgoed niet-beursgenoteerd	16,6%		11,6%-21,6%	
– Nederlandse woningen		8,3%	5,8%-10,8%	INREV Dutch Residential Fund Index
– Europees multisector		8,3%	5,8%-10,8%	INREV Europe ODCE Index
Liquiditeiten		0%	0% - 1%	€ STR

5.3 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Visie

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) is een belangrijk onderdeel van de beleggingsovertuigingen van het Pensioenfonds. Het fonds heeft een intrinsieke motivatie en de overtuiging dat het past bij zijn maatschappelijke rol om waar mogelijk invulling te geven aan maatschappelijk verantwoord beleggen. Het Pensioenfonds beschouwt de verantwoordelijkheid voor het realiseren van een goed pensioen voor zijn deelnemers breder dan alleen in financiële termen. Daarmee sluiten wij aan bij maatschappelijke ontwikkelingen. Het MVB-beleid kan leiden tot maatschappelijk rendement, zonder daarbij de doelstelling van het financiële rendement uit het oog te verliezen. We nemen de wettelijke eisen als startpunt voor het beleid, maar zetten daarbovenop extra stappen, op basis van eigen overtuigingen, ambities en doelstellingen.

Overtuigingen

Het Pensioenfonds heeft onderstaande overtuigingen ten aanzien van het MVB-beleid en past deze zoveel mogelijk toe bij de vormgeving en implementatie van het beleid:

- Bij het voeren van het MVB-beleid speelt de maatschappelijke verantwoordelijkheid een belangrijke rol. Het fonds wil niet in ondernemingen beleggen die naar onze mening maatschappelijk onwenselijk gedrag en/of ongewenste activiteiten laten zien. We maken deze keuzes weloverwogen, accepteren de eventuele beleggingsconsequenties en zijn hierover transparant naar de deelnemers;
- ESG-integratie is een vorm van actief beheer die op de lange termijn invloed kan hebben op het rendements- en risicoprofiel van de verschillende beleggingscategorieën. Daarom bepaalt het Pensioenfonds per beleggingscategorie hoe en in welke mate de investment belief “passief, tenzij” in lijn kunnen brengen met de overtuiging t.a.v. ESG-integratie;

¹⁾ Het minimale aandeel bedraagt tot een dekkingsgraad van 130%, 20% van het te beleggen vermogen. Boven een dekkingsgraad van 130% geldt dit minimum niet.

²⁾ Met ingang van 1 januari 2024 wordt de verdeling van aandelen aangepast, zoals eerder in het verslag is gemeld.

- Het Pensioenfonds heeft de overtuiging dat het voeren van het betrokkenheidsbeleid maximaal effectief zal zijn als we collectiviteit en schaal zoeken. Daarom streven we ernaar om hieraan invulling te geven en erover te rapporteren in samenwerking met andere marktpartijen, waaronder de fiduciair adviseur en vermogensbeheerders;
- Het Pensioenfonds heeft de overtuiging dat we binnen traditionele beleggingscategorieën financieel en maatschappelijk rendement kunnen combineren. Overige specifieke impactbeleggingen streven we niet na omdat die complexer zijn.

MVB-ambitie

De ontwikkelingen op het vlak van MVB gaan snel. Dit wordt enerzijds gedreven door wettelijke en maatschappelijke ontwikkelingen, anderzijds door innovatie in de markt voor beleggingsoplossingen. Het Pensioenfonds wil nadrukkelijk stappen zetten om de duurzaamheidskenmerken van de beleggingsportefeuille te verbeteren, zonder dat we de ambitie hebben hierbij voorop te lopen. Bij de selectie van beleggingsoplossingen hanteren we duidelijke MVB-criteria, naast andere relevante aspecten, waaronder kosten en rendementsverwachtingen.

Het Pensioenfonds streeft naar een beleggingsportefeuille die betere duurzaamheidskenmerken heeft dan de brede marktindex, binnen onze financiële doelstellingen. Waar mogelijk zullen we daarom duurzaamheidsdoelstellingen meegeven aan de aangestelde vermogensbeheerders. Omdat het fonds slechts in beperkte mate zelf direct belegt en dit bij voorkeur via beleggingsfondsen doet, zijn deze doelstellingen onderdeel van het selectie- en evaluatieproces van deze beleggingsfondsen.

Daarnaast wil het Pensioenfonds de invloed die het als belegger heeft, positief aanwenden. Dit doen we zoveel mogelijk in samenwerking met andere marktpartijen, zoals de fiduciair adviseur en de aangestelde vermogensbeheerders. Bij het selecteren van beleggingen zetten we de volgende MVB-instrumenten in:

1. Uitsluitingsbeleid. hiermee borgen we de normatieve ondergrens en ESG-risico's;
2. Betrokkenheidsbeleid. we voeren een indirect betrokkenheidsbeleid doorvermogensbeheerders te selecteren die aantoonbaar een engagement- en stembeleid voeren en hierover rapporteren. Hiermee voldoet het Pensioenfonds aan de wettelijk eisen van SRDII-wetgeving.
3. ESG-integratie. we kiezen ESG-beleggingsoplossingen waarbij duurzaamheidsaspecten zijn geïntegreerd in de beleggingsbeslissing als dit past binnen de risico-rendementseisen en andere criteria die gelden voor de beleggingscategorie. We zetten ESG-integratie in om beleggingsrisico's te beheersen en kansen te benutten.
4. Impactbeleggen. we kunnen binnen traditionele beleggingscategorieën beleggingsoplossingen selecteren die naast een financieel rendement ook positief bijdragen aan de door het Pensioenfonds gekozen thema's.

De fiduciair vermogensbeheerder heeft de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) ondertekend waarmee onder meer bedrijven die clustermunitie produceren of verhandelen worden uitgesloten.

ESG-thema's

Het aantal thema's waarop het MVB-beleid van toepassing kan zijn is groot. Daarom kiest het Pensioenfonds ervoor binnen het beleid extra nadruk te leggen op een aantal maatschappelijke (ESG) thema's. Deze thema's zijn voor het Pensioenfonds relevanter dan andere ESG-thema's omdat zij aansluiten bij de aandachtsgebieden van: de voormalige sponsor(s) en werkgever(s) van de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden, internationale normenkaders zoals het VN Global Compact, hoog-risico sectoren volgend uit ESG materialiteits-analyses, de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) van de VN en de speerpunten van de toezichthouder. Aan de hand van bovenstaande invalshoeken heeft het Pensioenfonds bepaald dat het onderstaande thema's centraal stelt in de uitvoering van het beleid:

- Klimaatverandering: ondernemingen en landen die oplossingen bieden of risico's lopen in relatie tot klimaatverandering of kansen benutten als gevolg van klimaatverandering;
- Goede gezondheid en welzijn: ondernemingen die oplossingen bieden of risico lopen in relatie tot gezondheid en welzijn;

Daarnaast geven we in het beleid aandacht aan de volgende thema's, die voortvloeien uit de internationale normenkaders:

- Mensenrechten: ondernemingen die mensenrechten-principes van Global Compact & OESO richtlijnen schenden;
- Arbeidsnormen: ondernemingen die arbeidsnormen-principes van Global Compact & OESO-richtlijnen schenden;
- Milieu: ondernemingen die milieunormen van Global Compact & OESO-richtlijnen schenden;
- Anti-corruptie: ondernemingen die anti-corruptienormen van VN Global Compact & OESO-richtlijnen schenden.

We geven aan deze ESG-thema's invulling via het uitsluitingsbeleid, onder meer in het selectiebeleid van onze beleggingen. In het selectiebeleid is opgenomen dat beleggingsfondsen moeten voldoen aan ons uitsluitingsbeleid.

Voor de hierboven genoemde thema's hebben we in totaal veertien indicatoren vastgesteld voor de beoordeling van de ESG-risico's, die op kwartaal- of jaarbasis gemeten worden.

ESG-integratie

Het Pensioenfonds benadert maatschappelijk verantwoord beleggen als een integraal onderdeel van het beleggingsproces. Dit betekent dat we verantwoord beleggen meewegen in elke investeringsbeslissing, in samenhang met (verwacht) rendement, risico en kosten. Het fonds heeft de overtuiging dat ESG-integratie een vorm van actief beheer is die op de lange termijn invloed kan hebben op het rendements- en risicoprofiel van de verschillende beleggingscategorieën. We bedoelen hiermee dat duurzaamheidskenmerken van een onderneming mogelijk een goede voorspeller zijn voor de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel, de winstgevendheid en of de onderneming goed personeel kan aantrekken en goede relaties met stakeholders kan onderhouden. Daarmee kunnen deze kenmerken relevant zijn om in de beleggingsprocessen te betrekken.

Regelgeving Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

In 2018 heeft de Europese Commissie het EU Actieplan voor Duurzame Financiering gepubliceerd. Hiermee wil de Europese Commissie de 'vergroening' van de economie stimuleren, onder andere door nieuwe wet- en regelgeving. Eén van de deelplannen gaat over Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Deze regels gelden voor financiële instellingen en zijn in 2021 van kracht geworden. Vermogensbeheerders en verzekeringsmaatschappijen gelden als financiële instelling, maar pensioenfondsen ook omdat zij een financieel product aanbieden.

Op grond van Artikel 4 SFDR moeten financiële instellingen rapporteren over hoe ze omgaan met de belangrijkste ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op mens, milieu en samenleving. Dit doet het Pensioenfonds via een 'Verklaring ongunstige effecten' op de website en een jaarlijks overzicht van deze effecten (voor het eerst in de loop van 2023 over het kalenderjaar 2022). Het Pensioenfonds heeft de pensioenregeling onder SFDR geclassificeerd als een artikel 8 product, waarmee wordt aangegeven dat het fonds duurzame kenmerken promoot. Het Pensioenfonds voldoet aan de wettelijke transparantie-eisen door het publiceren van duurzaamheidsinformatie en precontractuele documenten op de website en de periodieke rapportage (voor het eerst in het jaarverslag 2022).

5.4 Terugblik economie en financiële markten in 2023 en vooruitzichten 2024

Terugblik 2023

Macro economische ontwikkelingen

Met de aanhoudende inflatie en de pogingen van de Amerikaanse Fed om deze onder controle te krijgen, was 2023 het jaar van de langverwachte, maar nooit gematerialiseerde, recessie. Nadat de beleidsrente in 2022 met 4,25% werd verhoogd, was de verwachting dat de Amerikaanse Fed met dezelfde slagvaardigheid zou doorgaan, en een consensus recessieverwachting ontstond. Opkomst van zorgen rond de Amerikaanse en Europese banksectoren in maart 2023 leverde verder veel aandacht voor zwakheden in de economie.

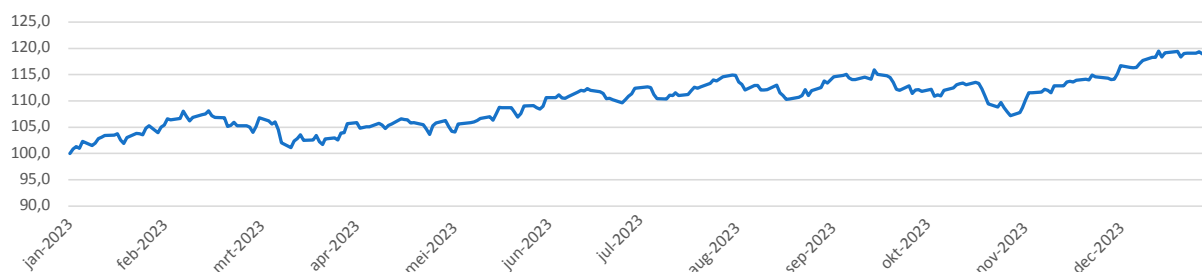
Het jaar 2023 werd ook voor een belangrijk deel gekenmerkt door oorlogen. De oorlog in Oekraïne ging het tweede jaar in en een einde is nog niet in zicht. In oktober werd de wereld daarnaast opgeschrikt door de gebeurtenissen in het Midden-Oosten.

In de VS en Europa stonden de ontwikkelingen lange tijd vooral in het teken van een hoge inflatie, veroorzaakt door hogere grondstoffenprijzen en knelpunten aan de aanbodzijde, beide veroorzaakt door de eerder ontstane pandemie. Centrale banken zagen zich genoodzaakt de rente fors te verhogen. De beleidsrente van de ECB bereikte uiteindelijk een niveau van 4%. Hiermee bleven de lange termijn inflatieverwachtingen onder controle, maar de renteverhogingen vertaalden zich in een verdere stijging van de kapitaalmarktrente en in een toenemende vrees voor een recessie. Zorgen over de economische gevolgen van faillissementen in Amerikaanse bankensector brachten de kapitaalmarktrente in maart eerst echter nog onder het startniveau van het jaar. Pas daarna zette de rentestijging verder door. Door adequaat ingrijpen van de Amerikaanse beleidsmakers bleven de economische gevolgen beperkt. De Amerikaanse economie werd vooral ondersteund door de consumptie. Dit wordt mogelijk gemaakt door eerder opgebouwde besparingen en omdat het reëel besteedbaar inkomen toenam door hogere lonen en een dalende inflatie. In Europa bleef de economische groei in 2023 zeer gematigd. Europa is meer gevoelig voor groeifazwakking in China. Mede door dalende energieprijzen nam in Europa de inflatie verder af. En door de duidelijke daling van de inflatie sloeg in het vierde kwartaal de rentestijging om in een sterke daling.

Financiële markten

De economische ontwikkelingen zorgden voor sterk uiteenlopende rendementen op de beleggingen. Uiteindelijk daalde de kapitaalmarktrente in 2023, waardoor het rendement op vastrentende waarden in 2023 positief was. Rendementen op aandelen ontwikkelde markten waren duidelijk positief. Dit rendement ontstond in de eerste helft van het jaar door gunstige winstcijfers, vooral door de grote IT-bedrijven. Groeiaandelen deden het hierdoor een stuk beter dan waarde-aandelen. Aandelenkoersen werden ook ondersteund door de verwachting voor renteverlagingen. In de tweede helft van het jaar bewogen aandelen per saldo meer zijwaarts.

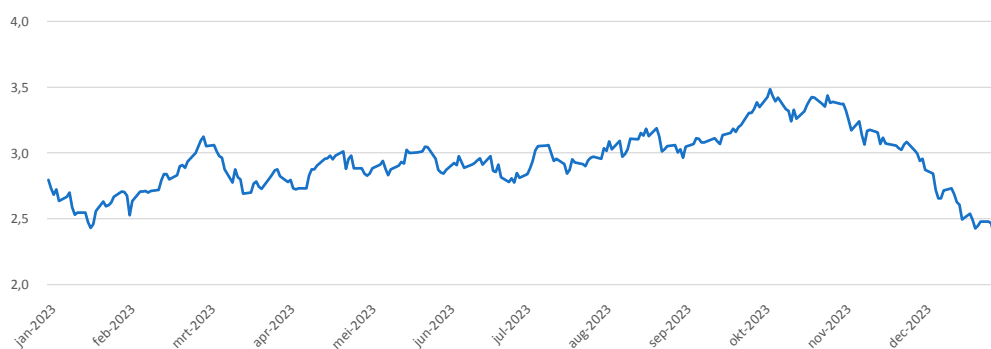
Beleggers gingen er steeds meer vanuit dat de beleidsrente van centrale banken voorlopig hoog zou worden gehouden. De Amerikaanse centrale bank maakte duidelijk dat voor een verdere daling van de inflatie een groeifazwakking nodig is. Aandelen in opkomende landen stelden in 2023 wederom teleur. Vooral de bezorgdheid over de vastgoedsector in China en de verdere groeivertraging lagen hier aan ten grondslag. Hogere rentes zorgen ook voor Europese vastgoedportefeuilles voor negatieve rendementen.

Figuur 1: Rendementsontwikkeling 2023 – MSCI World

Obligaties zaten in 2023 in een achtbaan. De yield op US 10-jaars lag tussen de 3,5% en 4% in de eerste helft van het jaar, echter in oktober bereikte de yield op 10-jaars een niveau van 5%, wat niet gezien was sinds 2007. Zwakkere inflatiecijfers, die rond de 3,9% het jaar eindigde, leidden tot een aanzienlijke daling in staatsobligatierentes. De Europese benchmark, de 10-jaar Bund, eindigde het jaar op een yield van 2,02%, 82 basispunten lager dan het voorgaande kwartaal. Naast staatsobligaties profiteerde de hele vastrentende markt van lagere rentes en meer renteverlagingen die in 2024 worden verwacht. De swapcurve, belangrijk voor pensioenfondsen, daalde wederom fors. De gehele curve daalde tussen de 0,75% en 1%. 2-, 5- en 10-jaars swaps deden het ook beter dan de verschillende Europese landen. Investment grade obligaties stegen ook in waarde, en deden het zelfs beter dan swaps.

In Figuur 2 is de renteontwikkeling te zien van de 20-jaars swap. Deze kende een volatiel jaar met een sterke daling in de laatste twee maanden. Ten opzichte van het begin van het jaar staat de 20-jaars Euro swaprente aan het einde van het jaar 0,4%-punt lager.

Figuur 2: Renteontwikkeling 20-jaars Euro swaprente in 2023

Vooruitzichten 2024

Sterke renteverhogingen van centrale banken in combinatie met de verslechtering van financiële condities maken voor de VS een groei-afzwakking waarschijnlijk. De kans op een recessie is daarbij hoger dan gemiddeld. Verdere renteverhogingen blijven dan

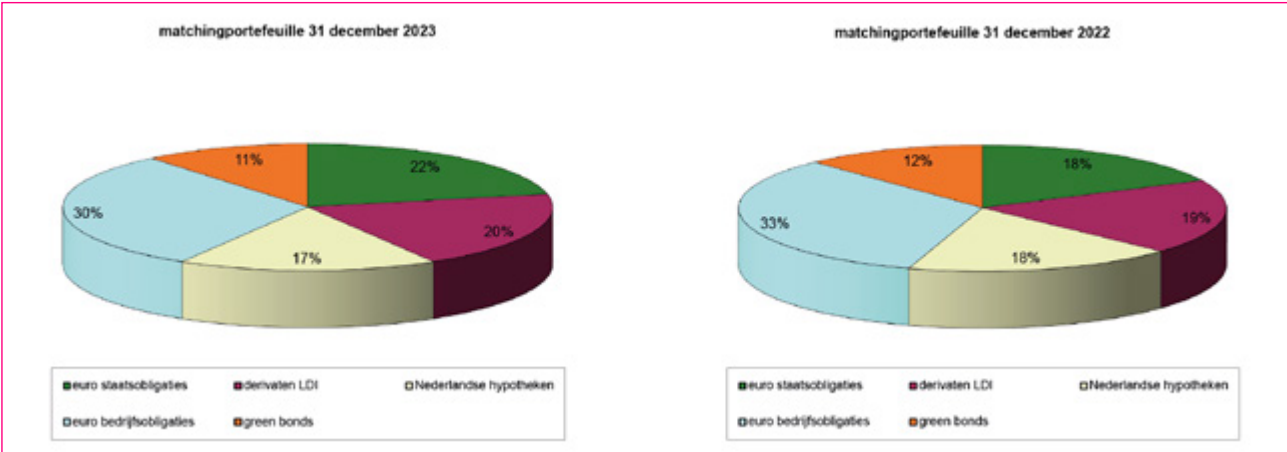
achterwege. Tegelijkertijd zijn door de nog altijd hoge inflatie ook voorlopig renteverlagingen nog uit zicht. De vooruitzichten in Europa wijzen op een gematigd blijvende economische groei en een verder daling van de inflatie. In deze omgeving houdt ook de ECB de rente voorlopig onveranderd. Bij deze vooruitzichten passen eerder rentedalingen in plaats van verdere rentestijgingen wat gunstig is voor vastrentende waarden. Gesteund door goede winstvooruitzichten zouden aandelen juist kunnen profiteren van lagere rentes. Aandelen zijn echter kwetsbaar in een omgeving waarin de groei verder onder druk komt. Groene keuzes, die gepaard gaan met duidelijke sector tilts, pakten positief uit in Aandelen Ontwikkelde markten, maar negatief in Aandelen Opkomende markten.

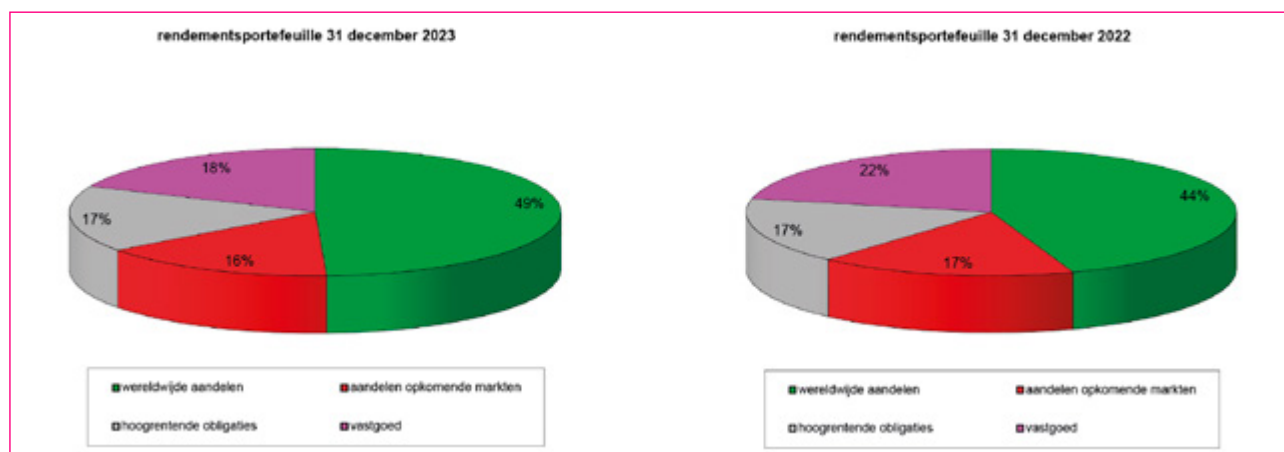
5.5 Ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille

De beleggingen zijn als volgt verdeeld (in procenten):

	Ultimo	Feitelijke allocatie 2023	2022
		%	%
Matchingportefeuille			
LDI		29	27
– Euro staatsobligaties		16	13
– Liquiditeiten en derivaten		13	14
Spread		42	45
– Nederlandse hypotheke		12	13
– Euro bedrijfsobligaties		22	23
– Green bonds		8	9
Rendementsportefeuille			
Aandelenfondsen		19	17
– ontwikkelde markten (wereld)		14	12
– opkomende markten		5	5
Hoogrentende obligaties		5	5
Vastgoed		5	6

De matchingportefeuille en de rendementsportefeuille zijn op 31 december 2023 en 31 december 2022 als volgt verdeeld:

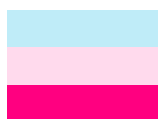
Eind juni 2023 hebben we € 15 miljoen vastgoed aangekocht in het Vesteda woningenfonds omdat er zich een gelegenheid voordeed. Een participant bood dit belang aan met een korting van circa 25%, omdat hij het belang niet meer vond passen in zijn beleggingsportefeuille. Deze aankoop heeft direct geresulteerd in een boekwinst van bijna € 4 miljoen. De rentecurve was in 2023 sterk invers, wat betekent dat rentes op de heel lange looptijden veel lager lagen dan de rentes op de kortere looptijden. Daarom heeft het Pensioenfonds binnen de toegestane bandbreedtes een iets onderwogen positie op de lange looptijden ingenomen. Hier tegenover staat een overweging op de kortere looptijden, zodat de totale renteafdekking op 90% blijft. Hiermee profiteert het Pensioenfonds van normalisatie van de curve. Dit heeft over 2023 een extra rendement van circa € 16 miljoen opgeleverd. Zodra de curve is genormaliseerd, nemen wel op de diverse looptijden weer een neutrale positie in.

5.6 Stress scenario's

Onderstaande tabel geeft inzicht in de verandering van de actuele dekkingsgraad op basis van de swap-curve als een rente schok en/of aandelenschok plaatsvindt per 31 december 2023.

	Rendement zakelijke waarden					
		-25%	-12,5%	0,0%	+12,5%	+25%
Parallele verschuiving Swap-curve	-1,00%	115,9%	119,1%	122,3%	125,5%	128,7%
	-0,75%	116,8%	120,2%	123,5%	126,8%	130,1%
	-0,50%	117,8%	121,3%	124,7%	128,2%	131,6%
	-0,25%	118,9%	122,5%	126,1%	129,7%	133,2%
	0,00%	120,1%	123,8%	127,4%	131,3%	135,0%
	+0,25%	121,4%	125,3%	129,1%	133,0%	136,8%
	+0,50%	122,8%	126,8%	130,8%	134,9%	138,9%
	+0,75%	124,3%	128,5%	132,7%	136,9%	141,1%
	+1,00%	125,9%	130,3%	134,7%	139,1%	143,5%

Dekkingsgraad > VEV
Dekkingsgraad < VEV
Dekkingsgraad < MVEV

In paragraaf 7.2. wordt nader ingegaan op deze stress scenario's.

5.7 Performance van de beleggingsportefeuille

Het totale rendement van de beleggingsportefeuille was in 2023 8,4% (2022: -26,1%). Deze toename is enerzijds toe te schrijven aan een daling van de rente waardoor de waarde van de vastrentende waarden is toegenomen. Daarnaast hebben de aandelen zich over 2023 ook flink hersteld doordat de oorlog in Oekraïne en de sancties tegen Rusland minder gevolgen hadden voor de economie dan eerst werd voorzien. Door de gedaalde rente zijn de pensioenverplichtingen in waarde toegenomen, maar minder dan de waarde van de beleggingen. Daardoor is de dekkingsgraad toegenomen. De resultaten van de beleggingsportefeuille liet in 2023 een outperformance zien van 0,6% ten opzichte van de gecombineerde benchmark (7,8%). In 2022 was er nog een underperformance van 1,5%.

Matchingportefeuille

Het rendement op de matchingportefeuille, inclusief swaps, bedroeg in 2023 8,1% (2022: -32,1%). De gecombineerde benchmark van de matchingportefeuille behaalde over heel 2023 een rendement van 6,8% als gevolg van de gedaalde rente. Het rendement op de verplichtingen bedroeg in 2023 6,8%. In 2022 was het rendement op de verplichtingen nog 30,0% negatief.

De Nederlandse hypotheek hebben het minder goed gedaan dan de benchmark. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat hypotheekrendementen wat trager reageren op rentewijzigingen. De bedrijfsobligaties hebben het iets beter gedaan dan de benchmark.

De portefeuille met de beleggingsrendementen kunnen we zo specificeren:

Categorie	31 december 2023		2023
	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
LDI-portefeuille	866.540	8,8%	9,3%
Euro Staatsobligaties	479.400	8,4%	8,4%
Liquiditeit en Derivaten	387.140	n.b.	n.b.
Spreadportefeuille	1.289.300	7,1%	7,7%
Nederlandse hypotheek	376.200	3,2%	6,1%
Bedrijfsobligaties	912.050	8,6%	8,2%
Liquiditeiten	1.050	0,0%	3,2%
Matchingportefeuille inclusief Swaps	2.155.840	8,1%	6,8% ¹⁾

1) De categorieën LDI en Spread verklaren niet het gezamenlijke benchmarkrendement van de matchingportefeuille totaal. Dit komt omdat de matchingportefeuille totaal een eigen benchmark heeft. De benchmark voor de matchingportefeuille op totaal niveau is de verplichtingen benchmark, 90% gehedged, verdisconteerd tegen de swapcurve

	31 december 2022		2022
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
LDI-portefeuille	770.230	-53,4%	-49,5%
Euro Staatsobligaties	371.290	-32,5%	-32,5%
Liquiditeit en Derivaten	398.940	n.b.	n.b.
Spreadportefeuille	1.312.280	-15,6%	-15,1%
Nederlandse hypotheek	372.440	-18,6%	-19,2%
Bedrijfsobligaties	939.480	-14,3%	-13,7%
Liquiditeiten	360	0,0%	0,0%
Matchingportefeuille inclusief Swaps	2.082.510	-32,1%	-31,3% ¹⁾

Rendementsportefeuille

Op de rendementsportefeuille werd een rendement gerealiseerd van 9,1% (2022: -11,6%). De benchmark kwam uit op een rendement van 10,2% (2022: -8,2%). De MSCI-world index is in 2023 flink gestegen. Met name de aandelen en de hoogrentende obligaties lieten een underperformance zien. Door verdere afwaarderingen (overheidsmaatregelen en rente) is de performance van de vastgoedportefeuille negatief, maar beter dan de benchmark. Dit komt vooral door van de gunstige aankoop in het Vesteda woningenfonds.

Dit rendement kan als volgt worden gespecificeerd:

	31 december 2023		2023
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
Aandelen	562.860	15,1%	16,3%
Vastgoed	160.450	-7,0%	-10,1%
Hoogrentende obligaties	145.850	7,8%	8,2%
Liquiditeiten	40	23,6%	0,0%
Rendementsportefeuille	869.200	9,1%	10,2%

	31 december 2022		2022
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
Aandelen	490.750	-13,5%	-12,9%
Vastgoed	172.260	1,3%	12,4%
Hoogrentende obligaties	133.580	-9,6%	-9,1%
Liquiditeiten	70	0,0%	0,0%
Rendementsportefeuille	796.660	-11,6%	-8,2%

1) De categorieën LDI en Spread verklaren niet het gezamenlijke benchmarkrendement van de matchingportefeuille totaal. Dit komt omdat de matchingportefeuille totaal een eigen benchmark heeft. De benchmark voor de matchingportefeuille op totaal niveau is de verplichtingen benchmark, 90% gehedged, verdisconteerd tegen de swapcurve

6. Communicatiebeleid

Het Pensioenfonds wil de (gewezen) deelnemers inzicht geven in hun opgebouwde pensioen en hen in staat stellen weloverwogen keuzes te maken voor hun pensioen. Daarnaast wil het fonds pensioengerechtigden inzicht geven in hun ingegane pensioen. Om de informatieverstrekking te optimaliseren stellen we elk jaar een communicatieplan op. Het communicatieplan voor 2023 bevatte onder meer de visie op communicatie, een omschrijving van de doelgroepen, de geplande communicatie-uitingen en communicatieactiviteiten.

Naast de reguliere communicatieactiviteiten hebben we in de communicatie specifiek aandacht gegeven aan:

- de verdere invulling van digitale communicatie;
- de deelnemersenquête, met als belangrijk onderdeel het risicopreferentie-onderzoek;
- keuzebegeleiding;
- Wet Toekomst Pensioenen (WTP) waarvoor een speciale pagina op onze website is ingericht.

Ook hebben we gecommuniceerd over de mogelijkheid om bij pensioeningang te kiezen voor een bedrag ineens van maximaal 10% van het ouderdomspensioen ('bedrag ineens'). De beoogde ingangsdatum van deze keuzemogelijkheid is inmiddels verder uitgesteld tot 1 januari 2025. Ook verder uitstel is nog mogelijk.

6.1 Communicatievisie

Het Pensioenfonds vindt het belangrijk betrouwbaar en transparant te zijn en duidelijk te communiceren over de pensioenen. Dit zijn zowel pensioenen die zijn opgebouwd bij Delta Lloyd Pensioenfonds door oud medewerkers van Delta Lloyd Services BV (of één van haar rechtsvoorgangers) en/die worden uitgekeerd aan de pensioengerechtigden van Delta Lloyd Pensioenfonds.

- Het Pensioenfonds heeft in het kader van de keuzebegeleiding de volgende zorgambitie opgesteld: Het Pensioenfonds heeft de communicatie zo ingericht, dat (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en hun (ex) partners goed geïnformeerd worden en afgewogen keuzes kunnen maken. Dit gebeurt door het geven van overzicht en inzicht in de gevolgen van het niet maken van keuzes voor het pensioen. Daarbij maken wij gebruik van online middelen (zoals de website, het deelnemersportaal, de pensioenplanner en webinars) en persoonlijk contact. Zo begeleiden we (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en partners bij hun keuzes op de manier die zij wensen. Dus digitaal waar het kan, en via persoonlijk contact waar dat nodig is. Het Pensioenfonds is gemakkelijk benaderbaar en toegankelijk. Het fonds voldoet minimaal aan de norm voor de keuzebegeleiding zoals die in de wet is opgenomen. Maar het fonds heeft de ambitie om meer te doen. Daarom zijn we voortdurend op zoek naar extra mogelijkheden om deelnemers nog beter te begeleiden bij de keuzes voor hun pensioen.
- Het Pensioenfonds vindt het belangrijk om toegankelijk te zijn voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Ook vinden we de persoonlijke situatie van deelnemers belangrijk. We waarborgen deze toegankelijkheid en geven aandacht aan de persoonlijke situatie op de volgende manieren.
 - We zorgen ervoor dat informatie altijd bereikbaar is via de website van het Pensioenfonds;
 - We bieden informatie passend aan (per doelgroep bijvoorbeeld via e-mail, website, online, mondeling, en bij voorkeur digitaal, maar per post blijft mogelijk).
 - Vragen stellen kan via het bestuursbureau (helpdesk) van het Pensioenfonds (per post, e-mail, website en mondeling, (zowel telefonisch als online face-to-face);
 - Specifieke doelgroepen benaderen we om na te denken over hun pensioen en de acties die zij zelf kunnen ondernemen.
 - We versturen alerts en doen interventies bij bijzondere evenementen.
 - We bieden een portaal waar (gewezen) deelnemers informatie en belangrijke documenten van hun pensioen (regeling) kunnen terugvinden.
 - De planner in het portaal, biedt (gewezen) deelnemers de mogelijkheid om berekeningen te maken van de flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling. En de planner biedt inzicht en handelingsperspectief om tot een adequaat pensioen te komen.
 - We verduidelijken onderwerpen met animaties.

- Het Pensioenfonds wil ook betrouwbaar en realistisch zijn en wil signaleren en activeren. Dit doen we op de volgende manieren:
 - We communiceren open, duidelijk en helder.
 - We wijzen (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden op de risico's van hun pensioenregeling.
 - We gaan zorgvuldig met de pensioengelden om.
 - We stimuleren (gewezen) deelnemers om na te denken over de hoogte van hun pensioen en om op tijd gerichte actie te ondernemen als het verwachte pensioen onvoldoende is.
- Het Pensioenfonds wil op een efficiënte wijze en zoveel mogelijk duurzaam communiceren. We doen dat door zoveel mogelijk digitaal te communiceren. Op termijn gaan we zo veel minder papier gebruiken en hoeft de informatie niet meer fysiek vervoerd te worden.

6.2 Communicatiedoelstellingen

In het communicatieplan 2023 hebben wij de volgende kwalitatieve doelstellingen geformuleerd:

1. De medewerkers die in 2023 vervroegd met pensioen gaan, weten dat ze vanaf 1 januari 2020 bij NN CDC Pensioenfonds en vanaf 1 oktober 2022 bij BeFrank pensioen opbouwen. En ze weten dat zij een verzoek om vervroeging van hun pensioen bij de drie pensioenuitvoerders apart moeten indienen. Hier besteden we expliciet aandacht aan bij (vragen over) de ingang van hun pensioen.

Realisatie: het Pensioenfonds heeft informatiebijeenkomsten georganiseerd voor mensen van wie het pensioen bijna ingaat. Daarbij hebben we dit nadrukkelijk behandeld. Ook hebben we dit aangegeven en besproken in contacten met deelnemers die vragen stelden over pensioeningang en berekeningen. Daarnaast is informatie hierover gepubliceerd op het intranet van de werkgever.

2. Deelnemers weten hoeveel pensioen ze bij Delta Lloyd Pensioenfonds hebben. Ze weten ook wat de gevolgen van de verschillende flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling zijn voor hun pensioen en kunnen hier zelf berekeningen voor maken.

Realisatie:

- De (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden hebben in 2023 een UPO ontvangen met de pensioenaanspraken.
- In 2023 hebben we bijeenkomsten georganiseerd voor deelnemers van wie het pensioen bijna ingaat. Tijdens deze bijeenkomsten hebben we de keuzemogelijkheden van de pensioenregeling uitgelegd. Ook hebben we een demo gegeven van het portaal en de planner waarmee de deelnemers zelf kunnen berekenen wat de gevolgen zijn van de flexibele verschillende mogelijkheden.
- De (gewezen) deelnemers hebben ruim voor hun pensioengang een brief ontvangen over de verschillende keuzemogelijkheden. In deze brief geven we aan dat ze in de planner zelf berekeningen kunnen maken en dat ze hierover vragen kunnen stellen aan het Pensioenfonds.
- Op de website leggen we de flexibele mogelijkheden uit (inclusief rekenvoorbeelden) en tonen we een animatie hoe mensen kunnen inloggen in het portaal en hoe het portaal werkt.
- Tijdens de Pensioen3daagse in november 2023 hebben we een e-mail alert gestuurd waarin we verwijzen naar het portaal en de planner.
- In de planner staat ook een keuzebegeleider waarin alle keuzes één voor één worden uitgelegd. Zo begeleiden we deelnemers bij het maken van hun keuzes.
- In 2023 hebben we beoordeeld of het Pensioenfonds voldoet aan de norm voor keuzebegeleiding zoals die in de wet is opgenomen. We hebben geconcludeerd dat het fonds voldoet aan deze norm. We beoordelen jaarlijks welke mogelijkheden er zijn om de keuzebegeleiding verder te verbeteren.

3. Pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers weten hoe het Pensioenfonds ervoor staat en welke risico's er aan hun pensioenregeling zitten.

Realisatie:

- De (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden hebben we geïnformeerd over het Pensioenfonds en actuele ontwikkelingen die invloed hebben op hun pensioen door middel van berichten op de website en nieuwsalerts. Elk maand plaatsen we de nieuwe dekkingsgraad op de website en ieder kwartaal sturen we hierover een alert naar de geabonneerden..
- We hebben pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers in 2023 geïnformeerd over het verwerken van de toeslagverlening en de inhaaltoeslag. Begin oktober 2023 hebben we een email alert gestuurd over de verwachte toeslagverlening. En in december 2023 hebben we (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden via een bericht op de website en een e-mailalert geïnformeerd over de definitieve toeslagverlening per 1 januari 2024
- In de UPO's verstrekken we informatie over toeslagverlening en de voorwaardelijkheid daarvan. Ook geven we in de UPO's voor de (gewezen) deelnemers informatie over wat er gebeurt met de hoogte van het pensioen als het mee- of tegenzit (URM).

4. De pensioencommunicatie van het Pensioenfonds voldoet aan de wettelijke eisen.

Realisatie:

- In 2023 hebben we de wettelijke communicatie van de pensioenuitvoerder AZL getoetst en waar nodig aangegeven hoe deze verbeterd zou moeten of kunnen worden.
- We hebben in 2023 getoetst of de wettelijke communicatie van de pensioenuitvoerder AZL voldoet aan de wettelijke eisen en de bijbehorende termijnen.
- In 2023 heeft AZL de UPO-modellen aangepast aan de wettelijke standaard. Het Pensioenfonds heeft deze aanpassingen beoordeeld en waar nodig aanpassingen laten doorvoeren.
- We hebben in 2023 getoetst of het fonds de ESG-risico's en SFDR verplichtingen met betrekking tot de communicatie heeft opgevolgd en waar nodig deze communicatie aangevuld, aangepast en verbeterd.

5. Voor een groot deel van deelnemers die samenwonen maar ongehuwd zijn en geen geregistreerde partnerschap hebben, staan geen partnergegevens in administratiesysteem Compas. We kunnen deze gegevens ook niet uit de Basis Registratie Personen van de gemeente halen, zoals dat bij gehuwde en geregistreerde partners kan. In het verleden hebben deelnemers hun partner vaak wel aangemeld en heeft het Pensioenfonds dit ook aan hen bevestigd. We konden deze gegevens echter niet in het oude administratiesysteem opslaan, waardoor ze ook niet zijn overgezet naar Compas. In 2023 zouden we in overleg met AZL een actie plannen om deze gegevens op te vragen bij de deelnemers.

Realisatie: Deze doelstelling is niet gerealiseerd, omdat we deze actie niet tegen acceptabele kosten konden (laten) uitvoeren.

Daarnaast heeft het Pensioenfonds een aantal kwantitatieve doelstellingen voor 2023 geformuleerd:

1. Overstap naar digitale communicatie, tenzij... Dit betekent dat in principe alle communicatie digitaal gaat, tenzij de deelnemer heeft aangegeven hier niet mee akkoord te gaan. We sterven er dan ook naar om zoveel mogelijk emailadressen te krijgen. Voor 2023 was het doel om de percentages van het aantal e-mailadressen dat bekend is te verhogen naar 98% voor actieven, 65% voor gewezen deelnemers en 70% voor gepensioneerden.

Realisatie: Deze doelstelling is niet gerealiseerd, omdat we deze actie niet tegen acceptabele kosten konden (laten) uitvoeren. We hebben acties uitgevoerd om deelnemers te stimuleren om hun e-mailadres door te geven zodat we digitaal met hen kunnen communiceren.

Hierdoor heeft het Pensioenfonds meer emailadressen tot zijn beschikking. Het percentage deelnemers dat een voorkeur heeft

voor digitale communicatie is gelijk gebleven, maar we zijn tevreden met 90% voorkeur voor digitale communicatie. Uit onderstaande tabel wordt duidelijk dat we deze doelstelling niet helemaal hebben behaald.

	Email-adres bekend		Voorkeur digitaal	
	31-12-2023	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2022
Actieven	97,3%	96,4%	93,8%	97,3%
Gewezen deelnemer	61,0%	57,4%	97,9%	98,0%
Gepensioneerden	72,4%	62,9%	78,1%	77,9%
Totaal	68,2%	63,3%	90,1%	90,0%

- Om nog meer (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden te kunnen bereiken, wilden we het aantal aanmeldingen voor de nieuwsalerts verder verhogen. Voor 2023 was de doelstelling: 98% van de deelnemers (was 95%), 50% van de gewezen deelnemers (was 45%) en 78% van de pensioengerechtigden (was 73%).

Realisatie: Eind 2023 was het percentage deelnemers dat zich had aangemeld 97,3%, gewezen deelnemers 61,0% en gepensioneerden 72,3%. Hiermee is deze doelstelling bijna gehaald.

- Het Pensioenfonds is toegankelijk en bereikbaar. Algemene of individuele vragen over het pensioen beantwoorden we via telefoon, e-mail of een persoonlijk gesprek. Telefoontjes beantwoorden we over het algemeen direct en e-mails binnen 5 werkdagen. Lukt dit niet, dan informeren we de (gewezen) deelnemer hier tijdig over. Als de deelnemer dat wenst, plannen we een persoonlijk gesprek in. De doelstelling was dat we 80% van de mailtjes binnen 5 werkdagen beantwoorden, en de overige 20% in ieder geval binnen 5 werkdagen bevestigen.

Realisatie: we hebben 99% van de vragen binnen 5 werkdagen beantwoord.

Hiermee is deze doelstelling gehaald.

- De doelstelling voor 2023 is per kwartaal 11.000 unieke bezoekers te trekken die de website hebben bezocht.

Realisatie: In 2023 was het gemiddeld aantal bezoekers per kwartaal 9.660 (2022: 10.500). Het aantal actieve deelnemers is afgenomen en als gesloten fonds zien we dat de belangstelling voor de website de afgelopen jaren terugloopt.

Hiermee is deze doelstelling niet gehaald.

6.3 Doelgroepen en communicatiemiddelen

Het Pensioenfonds kent drie doelgroepen: deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Deze doelgroepen benaderen we afzonderlijk en we hebben per doelgroep gebeurtenissen gedefinieerd op basis waarvan we communicatie opstellen. Elke doelgroep krijgt dus informatie op maat.

Onderstaand overzicht toont de verschillende communicatiemiddelen die we in 2023 hebben ingezet. Met deze communicatiemiddelen wil het Pensioenfonds 'overzicht' en 'inzicht' geven en aanzetten tot 'actie'.

OVERZICHT	INZICHT	ACTIE
website/nieuwsalerts	UPO	pensioengesprek
	portaal	pensioeningangsbrief
	event brieven	planner
	pensioenspecificatie	serviceberekeningen
		voorlichtingsbijeenkomsten voor deelnemers die bijna met pensioen gaan
	pensioenregister	webinar over portal en planner
	animaties	

In het kader van het communicatieplan heeft het Pensioenfonds in 2023 onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd:

- In 2023 hebben we de deelnemersenquête uitgevoerd, besproken en de uitkomsten op de website geplaatst. Onderdeel van deze enquête was het risicopreferentieonderzoek (zie ook paragraaf 1.4).
- We hebben pensioengerechtigden geïnformeerd over de uitkeringen in 2023 en welke aanpassingen zijn doorgevoerd in de bruto-netto berekeningen.
- Om deelnemers te informeren over de ontwikkelingen rondom het nieuwe pensioenstelsel, hebben we een speciale pagina over de WTP op de website geplaatst. Hier kunnen deelnemers de ontwikkelingen met betrekking tot de WTP volgen.
- We hebben verschillende berichten geplaatst op de website, waaronder berichten over het nieuwe pensioenstelsel, de toeslagverlening en andere ontwikkelingen.
- Het Uniforme Pensioenoverzicht (UPO) voor de deelnemers en pensioengerechtigden is tijdig, conform afspraak en ruim binnen de wettelijke termijnen verstrekt.
- We hebben verschillende acties uitgevoerd om, e-mailadressen te krijgen in het kader van digitale communicatie.
- Alle overige reguliere communicatie met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden is uitgevoerd zoals gepland.
- We hebben een aantal communicatiecampagnes en berichten gepubliceerd om bepaalde onderwerpen bij (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden onder de aandacht te brengen.
- We hebben verschillende online bijeenkomsten georganiseerd voor deelnemers die bijna met pensioen gaan, zodat ze zich daarop kunnen voorbereiden. Deze bijeenkomsten zijn goed bezocht en de feedback van de deelnemers was positief.
- We hebben beoordeeld in hoeverre het Pensioenfonds voldoet aan de regelgeving met betrekking tot de wettelijke open norm voor keuzebegeleiding. De activiteiten die we uitvoeren passen binnen deze norm. In 2023 hebben we de activiteiten in het kader van de keuzebegeleiding verder aangevuld zodat het Pensioenfonds meer doet dan volgens de norm strikt nodig is.
- We hebben de aangepaste gedragslijn 'goed omgaan met klachten' van de Pensioenfederatie beoordeeld. Op basis daarvan hebben we de klachtenprocedure aangescherpt.
- Alle SFDR-verplichtingen, waaronder de SFDR rapportage, hebben we op de website gepubliceerd. Daarnaast rapporteren we sinds 2023 ieder kwartaal op de website over de beleggingen en ESG-risico's.
- We hebben het communicatieplan 2023 opgesteld en het bestuur heeft dit plan vastgesteld. Het verantwoordingsorgaan heeft hierover positief geadviseerd.

Alle geplande activiteiten uit het communicatieplan 2023 zijn gerealiseerd.

6.4 Vooruitblik

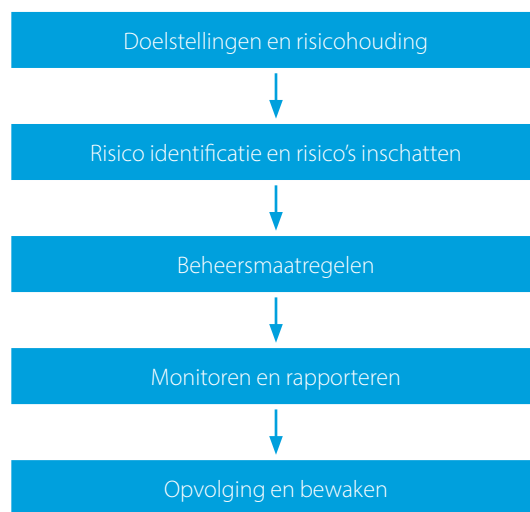
In 2024 zullen we ons met name richten op de communicatie over het nieuwe pensioenstelsel en de toekomst van het Pensioenfonds. We willen (gewezen) deelnemers en gepensioneerden stap voor stap meenemen in de besluitvorming en de onderbouwing daarvan. Hiervoor stellen we naast het gewone communicatiejaarplan een aanvullend plan van aanpak op. Daarnaast zullen we extra aandacht besteden aan keuzebegeleiding en de nieuwe keuzemogelijkheid 'bedrag ineens' als deze wordt ingevoerd.

7. Risicobeheersing

7.1 Risicobeleid

De inrichting van het risicomanagement is beschreven in het risicomanagementhandboek van het Pensioenfonds.

Het Pensioenfonds kent een aantal fases in het risicoraamwerk:

Het risicomanagement van het Pensioenfonds richt zich met name op het risico dat de doelstellingen en ambities van het fonds niet worden gehaald (strategisch risico). Daarnaast beoordelen we ook de operationele, integriteits- en reputatierisico's.

Binnen de financieringsmogelijkheden streeft het Pensioenfonds ernaar om het pensioen goed te verzorgen. Dit doen we door de koopkracht van de rechten van de (gewezen) deelnemers en de pensioenen van de pensioengerechtigden zo goed mogelijk in stand te houden, zowel nu als in de toekomst. En door de kans op korten van aanspraken zo klein mogelijk te houden.

De mate waarin het Pensioenfonds risico's neemt is vastgelegd in de 'policy beliefs' (kwalitatieve risicohouding) en de kwantitatieve risicohouding. We beoordelen de risico's van het Pensioenfonds jaarlijks opnieuw, leggen deze vast in een risicomanagementraamwerk en bespreken dit binnen het bestuur.

Met het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht is afgesproken welke risico's het Pensioenfonds mag nemen. Dit geven we weer in de risicohouding van het fonds. De mate van de risico's die een pensioenfonds neemt, wordt vertaald in het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Hoe meer risico een pensioenfonds neemt, hoe hoger het VEV is. Er is afgesproken dat het VEV van het Pensioenfonds tussen 9% en 17% moet liggen. Het VEV bedraagt eind 2023 12,4% en bevindt zich dus binnen de afgesproken bandbreedte. Verder is afgesproken dat op basis van berekeningen via de haalbaarheidstoets, het pensioenresultaat moet voldoen aan een minimale ondergrens. Het pensioenresultaat is een maatstaf om te beoordelen in welke mate de pensioenen over de hele looptijd van het Pensioenfonds meegroeien met de inflatie. Als het pensioenresultaat 100% bedraagt, is de totale som van verwachte uitkeringen gelijk aan een volledig met inflatie geïndexeerd pensioen. Er zijn drie criteria afgesproken:

1. De financiële positie waarbij exact voldaan wordt aan het VEV
2. De feitelijke financiële positie, en
3. De maximale acceptabele afwijking van een slechtweerscenario (scenario's in het 5% percentiel), waarbij de maximale afwijking ten opzichte het pensioenresultaat (mediaan) vanuit de feitelijke financiële positie is vastgesteld.

We hebben de ondergrenzen als volgt vastgesteld:

1. Als het Pensioenfonds over een vermogen beschikt dat gelijk is aan het vermogen dat nodig is om te voldoen aan het VEV moet het pensioenresultaat groter dan of gelijk zijn aan 86%.
2. Het Pensioenfonds heeft meer vermogen dan nodig is om te voldoen aan het VEV. Op basis van ons vermogen is afgesproken dat het pensioenresultaat groter of gelijk moet zijn aan 92%.
3. Als het economisch slecht gaat, vallen de beleggingsresultaten tegen en kan er minder worden geïndexeerd. Daarom rekenen we ook een zogenaamd slechtweerscenario door. Er is afgesproken dat op basis van ons werkelijke vermogen het pensioenresultaat niet meer dan 15% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat.

Uit de haalbaarheidstoets in 2023 blijkt dat de uitkomsten zich ruim binnen deze bandbreedtes bevonden.

De risico's van het Pensioenfonds categoriseren we op basis van de risicocategorieën van de DNB. De methodiek is in de handreiking 'integraal risicomanagement voor pensioenfondsen' van de Pensioenfederatie opgenomen. De risicocategorieën zijn:

Financiële risico's	Niet-financiële en actuariële risico's
Matching- en renterisico's (hieronder vallen ook het valutarisico, inflatierisico en het liquiditeitsrisico)	Verzekeringstechnisch risico
Marktrisico (waaronder het concentratierisico)	Omgevingsrisico
Kredietrisico	Operationele risico's
ESG-risico	Uitbestedingsrisico
	IT-risico
	Integriteits- en juridische risico (waaronder het verslagleggingsrisico)

De pensioenadministratie en wettelijke communicatie zijn uitbesteed aan AZL en het vermogensbeheer aan Goldman Sachs Asset Management (GSAM). De afspraken over de uitbesteding zijn gedaan in overeenstemming met het uitbestedingsbeleid. GSAM heeft in 2022 NN Investment Partners (NNIP) overgenomen. De integratie van NNIP in GSAM is volop gaande en heeft vooralsnog niet tot problemen geleid. Het Pensioenfonds volgt deze integratie nauwlettend.

De niet-wettelijke communicatie met (gewezen) en pensioengerechtigden voert het Pensioenfonds grotendeels zelf uit. Ook de helpdeskfunctie hebben wij nog niet uitbesteed. In 2024 gaat het Pensioenfonds de helpdesk uitbesteden aan AZL. Het Pensioenfonds blijft verantwoordelijk voor de processen die het Pensioenfonds heeft uitbesteed en bewaakt daarom deze processen. Monitoring hiervan vindt plaats via (SLA) rapportages, niet-financiële risico (NFR)-rapportages, ISAE verklaringen en interne controles door het bestuursbureau.

In de volgende paragraaf worden de verschillende risicocategorieën toegelicht.

7.2 Risico's

In deze paragraaf benoemen we de risico's waaraan het Pensioenfonds is blootgesteld. In 2023 waren de top 5 risico's voor het Pensioenfonds:

- hoge inflatie en onzekerheid in financiële markten;
- integratie van NNIP in GSAM;
- nieuwe pensioenstelsel en de gevolgen voor het Pensioenfonds;
- kwetsbaarheid en toekomst Pensioenfonds;
- samenloop WTP en implementatie nieuwe pensioenadministratie bij AZL.

De inflatieverwachting op de langere termijn is weer afgenomen. De integratie van NNIP in GSAM loopt volgens plan en levert voor het Pensioenfonds op dit moment geen issues op. Het onderzoek naar het nieuwe pensioenstelsel en de toekomst van het Pensioenfonds loopt en het fonds wordt voortdurend geïnformeerd over de implementatie van het nieuwe pensioensysteem bij AZL en over de voortgang van de implementatie van WTP.

7.2.1 Financiële risico's

Matching- en renterisico's

Het matching- en renterisico is het gevolg van bezittingen en verplichtingen die niet goed op elkaar afgestemd zijn door wijziging van de rente, ongelijke looptijden, valtabewegingen, liquiditeit en inflatie. Dit risico is beperkt doordat het Pensioenfonds de rentegevoeligheid heeft afgedekt met beleggingen in vastrentende waarden en swaps waarvan de duratie ongeveer gelijk is aan de duratie van de verplichtingen. Renteontwikkelingen kunnen een grote invloed hebben op de dekkingsgraad. Door deze afdekking is de invloed bij het Pensioenfonds beperkt.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het matching- en renterisico zijn:

- De rentegevoeligheid van 87,5% - 92,5% van de verplichtingen is afgedekt door langlopende obligaties en swaps waarvan de duratie ongeveer gelijk is aan de duratie van de verplichtingen. Om de duratie van obligaties en van de verplichtingen gelijk aan elkaar te krijgen, worden langlopende staat(gerelateerde) obligaties en swaps aangekocht. De duratie wordt à-tempo door de vermogensbeheerder gemonitord.
- Om het curverisico te beheersen beperken we daarnaast de bandbreedtes tot van -5% tot 5% per liquide renteschokpunt met duur 2, 5, 10 en 20 jaar en van -15% tot 15% voor de renteschokpunten boven 30 jaar.
- De fiduciair vermogensbeheerder voert het collateral management dagelijks uit. Hij doet dat op basis van hun tegenpartijbeleid dat het Pensioenfonds heeft beoordeeld.
- Er is voldoende expertise in het bestuur. We hebben een externe beleggingsadviseur toegevoegd aan de beleggingsadviescommissie en de financieel risicomanager zit als toehoorder bij de vergaderingen van de beleggingsadviescommissie.
- De beleggingsadviescommissie volgt de ontwikkeling van de dekkingsgraad, beleggingsperformance, duratie en matchingspercentage door middel van beleggingsrapportages die door de beleggingsadviescommissie elk kwartaal wordt besproken.
- Op kwartaalbasis voeren we stresstests uit op onder meer de renteontwikkelingen (in de riskmonitor).
- Minimaal eens in de drie jaar laten we een ALM-studie uitvoeren waarin onder meer het beleggingsbeleid en de afdekking van het renterisico worden getoetst. De laatste ALM-studie is eind 2022 uitgevoerd.
- De beleggingsadviescommissie monitort de beheersmaatregelen en de effectiviteit daarvan.
- De beleggingscommissie monitort het actief beheer.
- Jaarlijkse evalueren we de beleggingscategorieën en beleggingsfondsen via het financieel raamwerk en one-pagers.

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de dalende of stijgende valuta in de portefeuille de beleggingsopbrengsten negatief beïnvloeden. In de matchingportefeuille bestaat nagenoeg geen valutarisico, omdat binnen dit deel van de portefeuille alleen in euro gedenomineerde beleggingen mag worden belegd. Bij beleggingsfondsen in de spreadportefeuille dekt het beleggingsfonds de valutarisico's zelf af, als er sprake is van vreemde valuta. De valutarisico's in de rendementsportefeuille worden niet afgedekt. De rendementsportefeuille is bedoeld voor het genereren van extra rendement. De rendementsportefeuille is gediversifieerd (ook in de valuta-exposure) waardoor de valutaverliezen en winsten in het verleden beperkt zijn gebleven. De exposure naar de US-dollar in de rendementsportefeuille heeft in het verleden bewezen in stress situaties het risico te mitigeren. Het Pensioenfonds monitort en evalueert het valutarisicobeleid op periodieke basis. Doordat de verplichtingen bijna volledig zijn afgedekt (rente en geen valutarisico in de matchingsportefeuille) kunnen we in de rendementsportefeuille meer risico nemen.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het valutarisico zijn:

- Binnen de matchingportefeuille beleggen we alleen in euro gedenomineerde beleggingen. Bij beleggingsfondsen binnen de matchingportefeuille wordt eventuele valutarisico afgedekt.
- Het valutarisico wordt gemonitord door de combinatie van de eigen kwartaalrapportage en de Risk Monitor die CACEIS opstelt.
- In de ALM-studie en op ad hoc basis, wanneer daar aanleiding toe is, bestuderen we het afdekken van het valutarisico.

De ALM-studie uit 2022 heeft de keuze om het valutarisico in de returnportefeuille op dit moment niet af te dekken herbevestigd, mede vanwege de hoge kosten die dat op dit moment met zich meebrengt. Daarnaast is het valutarisico op portefeuilleniveau relatief beperkt, omdat het grootste deel van de portefeuille zich binnen de matchingportefeuille bevindt. Uit historische stress scenario's blijkt verder dat beleggingen in dollars hebben geleid tot beperking van verliezen in deze scenario's en dus diversifiërend kunnen werken. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de dollar in wereldwijde stress situaties als safe haven wordt gezien. In 2022 heeft zich dit ook bewezen: toen stond tegenover een grote daling van de waarde van aandelen een flinke stijging van de dollarkoers, wat het verlies op wereldwijde aandelen heeft beperkt.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat het Pensioenfonds de beleggingen niet tijdig en/of tegen een aanvaardbare prijs kan omzetten in liquide middelen en daardoor op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. De beleggingsportefeuille van het Pensioenfonds is erg liquide omdat we met name beleggen in beleggingsfondsen waarvan de onderliggende stukken op de markt worden verhandeld. Daardoor kan er dagelijks in de beleggingsfondsen worden gehandeld. Het Pensioenfonds heeft ook illiquide beleggingen namelijk vastgoed en hypotheek. Het Pensioenfonds heeft als grens voor illiquide beleggingen gesteld dat deze onder 25% van de belegde middelen moeten blijven. Hiervan wordt in principe 20% gebruikt in de matchingportefeuille en 5% in de rendementsportefeuille. Door waardeontwikkelingen kan verschuiving plaatsvinden tussen matching en rendementsportefeuille. De maximale exposure mag niet worden overschreden.

Doordat het Pensioenfonds veel liquide beleggingen heeft is er nagenoeg geen liquiditeitsrisico voor het voldoen van de uitkeringen. Wel zou een liquiditeitsrisico kunnen ontstaan door een sterke stijging van de rente, waarbij het fonds collateral (ingeval van swaps transacties) moet storten aan de tegenpartij. In de LDI-portefeuille houden we daarom cash aan die de onderpandverplichting van een rentestijging met minimaal 80 basispunten (normweging 110) kan opvangen. Jaarlijks wordt hiervoor een stresstest uitgevoerd.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het liquiditeitsrisico zijn:

- Het Pensioenfonds beschikt over een liquiditeitsbeleid.
- De beleggingsadviescommissie monitort dit periodiek.
- Collateral management maakt onderdeel uit van de uitbestedingsovereenkomst en de fiduciair vermogensbeheerder voert dit dagelijks uit (op basis van het tegenpartijbeleid dat de vermogensbeheerder heeft vastgesteld en het Pensioenfonds heeft beoordeeld).
- Het Pensioenfonds belegt voor maximaal 15% van het belegd vermogen in hypotheekfondsen.

- We investeren in grotendeels liquide beleggingen. Op basis van een studie heeft het Pensioenfonds een maximale positie op illiquide beleggingen vastgesteld van 25% van de beleggingsportefeuille. Hiervan is in principe 20% bestemd voor de matchingportefeuille en 5% voor de rendementsportefeuille. Omdat het Pensioenfonds een gesloten status heeft, kijken we bij de maximale positie van illiquide beleggingen ook naar de situatie op een tijdshorizon van 15 jaar. De maximale belegging in illiquide beleggingen mag naar verwachting ook over 15 jaar de 25% van het totale vermogen niet overschrijden. Periodiek beoordelen we de maximale grens voor illiquide beleggingen.
- Jaarlijks wordt een stresstest uitgevoerd om te beoordelen of het Pensioenfonds over voldoende cash beschikt om te voldoen aan onderpandverplichtingen in extreme marktomstandigheden.
- Bij illiquide beleggingen zoeken we waar mogelijk naar spreiding van de beleggingen over meerdere managers, om beter te kunnen profiteren van de liquiditeitsmogelijkheden binnen de fondsen.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat bezittingen minder waard worden als gevolg van prijsstijgingen en de kosten voor de indexatie ambitie toenemen. De (gewezen) deelnemers en gepensioneerden lopen met name het risico dat de toeslagen de inflatie niet bijhouden. Het Pensioenfonds probeert de indexatieambitie te realiseren door meer rendement te halen dan de 'risicovrije rente' die is besloten in de rentetermijnstructuur van DNB. De voornaamste bron hiervan is de rendementsportefeuille. Hiervan verwachten we dat het rendement op lange termijn de inflatie 'verslaat'. Stijgende inflatie gaat in de regel gepaard met een stijgende rente. Het renterisico is echter grotendeels afgedekt. Van een stijgende rente profiteert het Pensioenfonds slechts gedeeltelijk. Het Pensioenfonds hecht aan bescherming van de nominale rechten. De beleggingsadviescommissie monitort de renteontwikkeling. Bij een stijgende rente en inflatie kunnen we besluiten om de renteafdekking (tijdelijk) te verminderen (tot minimaal 87,5%). In het pensioenreglement is geen onvoorwaardelijke indexatietoezegging opgenomen.

Er worden op dit moment geen inflation-linked bonds aangekocht omdat het effect beperkt is en dit binnen de huidige FTK-wetgeving juist eerder tot kortingen zou kunnen leiden. Daarbij zijn er geen instrumenten op de markt met Nederlandse inflatie. De LDI-portefeuille is ingericht op het afdekken van het nominale renterisico. De beleggingsadviescommissie monitort inflatieontwikkelingen voor het geval inflatieafdekking op een later moment wel opportuun wordt. Zodra het Pensioenfonds via een buy-out de koopkracht kan zekerstellen, zullen we dit overwegen.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het inflatierisico zijn:

- De indexatieambitie laten we toetsen door middel van een periodieke ALM-studie en een jaarlijkse haalbaarheidstoets waarin het pensioenresultaat wordt getoetst.
- We bewaken het beleggingsrendement op basis van maandrapportages.
- Via een periodieke SAA-studie toetsen we op verwacht en benodigd rendement voor toeslagverlening.
- We volgen de buy-out markt, we bepalen jaarlijks de reële dekkingsgraad en beoordelen of een buy-out mogelijk is.
- In het pensioenreglement is geen onvoorwaardelijke indexatietoezegging opgenomen.

De haalbaarheidstoets laat zien dat het pensioenresultaat meer dan 100% is, waardoor de koopkracht van de deelnemers op termijn wordt behouden (de haalbaarheidstoets hanteert andere parametermetingen dan ons eigen beleid). Per 1 januari 2023 kon, als gevolg van de sterk gestegen inflatie, de koopkracht echter niet worden behouden. Uit de ALM-studie blijkt dat de kans op toeslagverlening en kans op verder koopkrachtbehoud nog steeds groot blijft. In extreme stress-scenario's wordt de kans op toeslagverlening wel kleiner. De ALM-studie uit 2019 liet verder al zien dat inflatieafdekking binnen het huidige nominale FTK in de meeste scenario's juist tot slechtere resultaten leidt. Dit is in de ALM studie van 2022 bevestigd. Om dat te voorkomen zou de dekkingsgraad hoger moeten liggen. Op dit moment is dit instrument dan ook nog niet geschikt als beschermingsconstructie.

De achterstand die per 1 januari 2023 is ontstaan, lopen we naar verwachting niet volledig in. Het bestuur heeft besloten om die eenmalig achterstand niet mee te wegen bij beleidsvorming. Dit komt omdat de inflatie in 2022 extreem hoog was, deze mede door de

hogere energieprijzen werd gedreven en het CBS heeft aangegeven dat het model dat ze gebruiken mogelijk moet worden aangepast. Uit de ALM-studie blijkt dat deze achterstand moeilijk in te halen is, tenzij we veel meer risico nemen.

Marktrisico

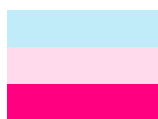
Het marktrisico is het risico van veranderingen in de waarde van de zakelijke waarden als gevolg van wijzigingen in de marktprijzen. De omvang van dit risico neemt toe naarmate de beweeglijkheid van de koersen groter is en het aandeel in zakelijke waarden door de dynamische beleggingsmix toeneemt. Het Pensioenfonds belegt met name in beleggingsfondsen waarvan de onderliggende stukken beursgenoteerd zijn. Door middel van een zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen in de beleggingsfondsen over verschillende regio's en economische sectoren proberen we het marktrisico te beperken. Verder verminderen we het aandeel zakelijke waarden bij hogere dekkingsgraden (vanaf een marktkreditedekkingsgraad van 130% en hoger).

In de vastrentende waarden kan er sprake zijn van een volatiele creditspread die het Pensioenfonds bewaakt. Binnen de LDI-portefeuille geldt voor staats- en staatsgerelateerde obligaties de restrictie dat de minimale rating bij aankoop AA- bedraagt en dat het aandeel van staats- en staatsgerelateerde obligaties met een rating lager dan AA- niet meer dan 2,4% van de matchingportefeuille mag bedragen. In de portefeuille zitten geen risicovolle beleggingsproducten of producten die het Pensioenfonds niet kent of waarvan het Pensioenfonds geen expertise heeft. Verder beleggen we alleen actief (in tegenstelling tot index tracking) als het Pensioenfonds overtuigd is van de potentiële meerwaarde ten opzichte van de kosten. Ingeval van actief beleggen beoordelen we de tracking error en geldt een maximum tracking error.

De stresstests die het Pensioenfonds ieder kwartaal uitvoert, laat per Q4 2023 zien dat een daling van de zakelijke waarden met 25% de dekkingsgraad met bijna 7,5% verlaagt. Daarmee blijft de dekkingsgraad boven het VEV van 112,3% (op basis van ons huidige beleggingsbeleid). Ook een combinatie van 1,0% rentedaling en 25% daling van de zakelijke waarden leidt nog niet tot een reservetekort. Wel zullen deze omstandigheden leiden tot een verlaagde toeslagmogelijkheid. Ten opzichte van vorig jaar is de situatie wat verbeterd. Dit komt doordat de dekkingsgraad is toegenomen, mede omdat per 1 januari 2024 geen toeslag is verleend. Daarnaast is de TBI ten opzichte van vorig jaar iets gestegen als gevolg van de verzwaarde parameters die sinds 1 juli 2023 van toepassing zijn. Per 31 december 2023 was die 137,5% (31 december 2022: 132,8%). Op basis van deze TBI is de kans op volledige toeslagverlening kleiner geworden.

	Rendement zakelijke waarden					
		-25%	-12,5%	0,0%	+12,5%	+25%
Parallele verschuiving UFR-curve	-1,00%	115,9%	119,1%	122,3%	125,5%	128,7%
	-0,75%	116,8%	120,2%	123,5%	126,8%	130,1%
	-0,50%	117,8%	121,3%	124,7%	128,2%	131,6%
	-0,25%	118,9%	122,5%	126,1%	129,7%	133,2%
	0,00%	120,1%	123,8%	127,4%	131,3%	135,0%
	+0,25%	121,4%	125,3%	129,1%	133,0%	136,8%
	+0,50%	122,8%	126,8%	130,8%	134,9%	138,9%
	+0,75%	124,3%	128,5%	132,7%	136,9%	141,1%
	+1,00%	125,9%	130,3%	134,7%	139,1%	143,5%

Volledige toeslag
Gedeeltelijke toeslag
Geen toeslag mogelijk korting

Daarnaast voert het Pensioenfonds ieder kwartaal een aantal historische economische stresstests uit om het effect van die gebeurtenissen op de dekkingsgraad te zien. Per Q4 2023 leveren deze gebeurtenissen de volgende verandering van de dekkingsgraad op:

Stresstest	Dekkingsgraad vóór schok	Dekkingsgraad na schok
Financiële crisis 2008	127,4%	108,4%
Tech bubble 2001	127,4%	119,1%
Uitlopen spreads in 2011	127,4%	114,5%
Opkoopprogramma ECB 2019	127,4%	127,2%

Geen reservetekort

Reservetekort

Dekkingstekort

Deze scenario's leiden niet tot een dekkingstekort (VEV <105%). Eén scenario leidt tot een reservetekort.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij het marktrisico zijn:

- Het Pensioenfonds heeft potentiële beleggingscategorieën gedefinieerd en investment cases opgesteld, waarbij we hebben vastgesteld of de investmentclass kan worden aangemerkt als een belegbare categorie. In de investmentcases zijn ook de benchmark en de restricties opgenomen.
- We laten minimaal eens in de drie jaar een ALM-studie uitvoeren om de inrichting naar matching- en rendementsportefeuille en de afdekking van rente- en valutarisico vast te stellen en/of te herijken.
- We monitoren de beleggingsperformance en het mandaat door middel van de performance rapportages en beleggingsadviescommissie bespreekt die in haar bijeenkomsten.
- De beleggingscommissie monitort actief beheer.
- Jaarlijkse evalueren we de beleggingscategorieën en beleggingsfondsen via het financieel raamwerk en de onepagers.
- Op kwartaalbasis voeren we stresstests uit.
- Ieder jaar voeren we een lange termijn analyse en SAA uit op basis waarvan we de matching en rendementsportefeuille kunnen aanpassen.
- Het Pensioenfonds heeft een beleggingsadviseur aangesteld die ons helpt bij het beoordelen van de portefeuille.
- Het fonds belegt niet in instrumenten die het niet kent.
- We beleggen passief, en als we actief beleggen beoordelen we de tracking error.
- We bouwen de rendementsportefeuille af bij dekkingsgraden boven 130%.
- We hanteren beleggingsrichtlijnen met bandbreedtes voor de vermogensbeheerder die CACEIS dagelijks monitort om te controleren of de beleggingen binnen de afgesproken bandbreedtes blijven.

Kredietrisico's/faillissementsrisico

Het kredietrisico houdt in dat een tegenpartij de contractuele of andere verplichtingen niet nakomt (tegenpartijrisico). Het Pensioenfonds loopt krediet- en faillissementsrisico in de beleggingsportefeuille. Dit risico is met name aan de orde bij posities in derivaten. Het afdekken van de rente door middel van swaps voert de fiduciair vermogensbeheerder (GSAM) uit. Bij een vordering op de tegenpartij vraagt GSAM onderpand (collateral) zodat de vordering is gedekt. Het onderpand wordt geleverd in kredietwaardige obligaties of cash. GSAM voert het collateral management op dagbasis uit.

Op de obligaties in de matchingportefeuille lopen we ook kredietrisico. Naast het risico op faillissement is er een risico door de gevoeligheid van de waardering van deze instrumenten voor volatiliteit in de credit spreads in de markt. Om deze risico's te beperken stellen we eisen aan de minimale rating van beleggingen.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij het kredietrisico/faillissementsrisico zijn:

- Voor het kredietrisico binnen de spreadportefeuille geldt een limiet. Bij opname van een belegging in de spreadportefeuille geldt een minimale rating van BBB. De maximale allocatie naar non investmentgrade beleggingen bedraagt 10%.
- Voor staats- en staatsgerelateerde obligaties geldt de restrictie dat de minimale rating bij aankoop AA- bedraagt en dat het aandeel van staats- en staats gerelateerde obligaties met een rating lager dan AA- niet meer dan 2,4% van de matchingportefeuille mag bedragen.
- De beleggingsadviescommissie monitort de credit exposure via de risk monitor.
- De credit spread nemen we mee in de stresstest die onderdeel zijn van de risk monitor.
- Collateral management maakt onderdeel uit van de overeenkomst met de vermogensbeheerder en de vermogensbeheerder voert dit dagelijks uit.
- Het ontvangen collateral beleggen we in geldmarktfondsen waarbij de middelen dagelijks opvraagbaar zijn en opvraagbaar binnen twee dagen. Hierbij geldt een rating van AAAm(S&P), AAAmf (Moody's) of vergelijkbaar bij de dagelijks opvraagbare geldmarktfondsen en een rating van A (S&P en Moody's) of vergelijkbaar bij geldmarktfondsen die binnen twee dagen opvraagbaar zijn.
- Voor rente afdekking gebruiken we naast OTC-contracten ook Central Clearing. De huidige OTC-contracten worden zoveel mogelijk afgebouwd. Nieuwe rentederivaten worden via Central Clearing ondergebracht. Via Central Clearing verlagen we het tegenpartijrisico.

Het Pensioenfonds voert ieder kwartaal een stresstest uit op de gevolgen van het in/uitlopen van creditspreads op de beleggingsportefeuille. Per Q4 2023 geeft dat het volgende beeld.

		Impact per rating klasse				
Parallele verschuiving spreadcurve		AAA	AA	A	BBB	Totaal
	+2,00%	123,4%	122,6%	126,2%	125,4%	114,6%
	+1,00%	125,5%	125,0%	126,9%	126,4%	121,1%
	0,00%	127,4%	127,4%	127,4%	127,4%	127,4%
	-1,00%	129,6%	130,0%	128,2%	128,6%	134,0%
	-2,00%	131,7%	132,5%	128,8%	129,7%	140,4%

Geen reservetekort

Reservetekort

Dekkingstekort

Concentratie- en correlatierisico

Onderdeel van het marktrisico en kredietrisico is het concentratie- en correlatierisico. Dit is het risico dat als gevolg van een ontoereikende diversificatie binnen de portefeuille een bepaalde ontwikkeling of gebeurtenis een bovengemiddeld effect heeft op de waarde van de portefeuille. Dit risico beperken we door een zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen. Het Pensioenfonds belegt grotendeels in beleggingsfondsen met spreiding over verschillende wereldwijde beleggingen.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij het concentratie- en correlatierisico zijn:

- We selecteren en spreiden de beleggingen zorgvuldig.
- We laten ALM- en SAA-studies uitvoeren om het beleggingsmandaat vast te stellen en/of te herijken.
- We monitoren de beleggingsperformance en het beleggingsmandaat door middel van maandrapportages, de risk monitor en bijeenkomsten van de beleggingsadviescommissie.
- In de beleggingsrichtlijnen hebben we voor staats- en staatsgerelateerde obligaties per land bandbreedtes vastgelegd.

ESG-risico

ESG-risico's zijn risico's op het gebied van klimaatverandering, het gebruik van hulpbronnen, maatschappelijke risico's en de risico's als gevolg van gewijzigde regelgeving. Pensioenfondsen moeten bij de investeringsbeslissingen nadrukkelijk rekening houden met de ESG-factoren en deze moeten integraal deel uit maken van het risicobeheersysteem. Het Pensioenfonds heeft als belangrijkste ESG thema's klimaatverandering en goede gezondheid en welzijn centraal gesteld voor de uitvoering van het beleid. Daarnaast besteden we in het beleid aandacht aan de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Het Pensioenfonds heeft het IMVB convenant (OESO richtlijnen met betrekking tot internationaal verantwoord beleggen) niet ondertekend, maar handelt wel zoveel mogelijk in het kader van dat convenant.

In het kader van SFDR-wetgeving heeft het Pensioenfonds gekozen om de pensioenregeling te kwalificeren als artikel 8 product en hierover ook te rapporteren. Hiermee borgen we extra dat ESG in beleggingsbeslissingen wordt meegenomen. De belangrijkste risico's voor het Pensioenfonds op het gebied van ESG zijn de financiële, reputatie en compliance risico's. Om deze risico's te beheersen hebben we een shortlist ESG risico indicatoren vastgesteld, in lijn met de thema's uit het MVB-beleid. Onze beleggingen worden op basis van deze indicatoren gemonitord. Omdat de data nog erg volatiel en in ontwikkeling is, hebben we besloten om deze indicatoren eerst een aantal kwartalen te monitoren, voordat we concrete doelstellingen bepalen. Dit werken we in 2024 verder uit.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij het ESG-risico zijn:

- Het Pensioenfonds heeft een MVB-beleid vastgesteld.
- We monitoren de beleggingsportefeuille op basis van een shortlist ESG-risico indicatoren;
- Het Pensioenfonds heeft de pensioenregeling gekwalificeerd als een artikel 8 product in het licht van SFDR-wetgeving en zal hierover ook rapporteren;
- De geselecteerde vermogensbeheerder hebben de UN PRI te hebben ondertekend.
- De geselecteerde vermogensbeheerder rapporteren over ESG-beleid.
- De geselecteerde vermogensbeheerder mag niet beleggen in controversiële wapens.
- Er mag geen allocatie plaatsvinden naar ondernemingen die de UN Global Compact hebben geschonden.
- De geselecteerde vermogensbeheerder mag niet beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak of die meer dan 30% van de omzet halen uit de delving van thermische kolen.
- Bij het selecteren van vermogensbeheerders toetst het Pensioenfonds op deze eisen via de onepagers.
- Jaarlijks voeren we due-diligence uit op de beleggingsportefeuille met betrekking tot ESG-risico's.

Het Pensioenfonds heeft eind 2020 de MVB beliefs opgesteld en op basis hiervan begin 2021 het MVB beleid geüpdatet. In 2021 hebben we de doelstellingen en wijze van monitoring van de ESG risico's verder uitgewerkt. In 2022 hebben we indicatoren vastgesteld op basis waarvan we de ESG risico's van de beleggingsportefeuille zullen gemonitoren. Via de website van het Pensioenfonds geven we hier sinds Q3 2022 inzicht in. In 2023 hebben wij dat verder ingevuld.

7.2.2 Actuariële risico's

Verzekeringstechnische risico's

De belangrijkste verzekeringstechnische risico's zijn het lang en kort levenrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Daarnaast hebben deelnemers individuele keuzes als ze met pensioen gaan (flexibilisering). De risico's zijn:

- Sterfte: het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde sterfte en ontwikkelingen in de sterfteverwachting.
- Arbeidsongeschiktheid: het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde arbeidsongeschiktheid en ontwikkelingen in de verwachting inzake arbeidsongeschiktheid.
- Flexibilisering: het risico dat verliezen optreden als gevolg van selectieve keuzes door de deelnemers.

Afwijkingen in de werkelijke sterfte en arbeidsongeschiktheid ten opzichte van de veronderstelde sterfte en arbeidsongeschiktheid komen tot uitdrukking via het technische resultaat.

Het langlevensrisico is het belangrijkste risico. Het langlevensrisico wordt tot uitdrukking gebracht in de overlevingstafels van het Actuariel Genootschap AG en de wijzigingen daarin. Het Pensioenfonds hanteert, na het besluit van het bestuur, de meest recente tafel zodat die altijd in de financiële positie van het fonds tot uitdrukking komt. Bij beleidsbeslissingen nemen we de ontwikkelingen in de levensverwachting mee. Periodiek beoordelen we de ervaringssterfte van het Pensioenfonds. Het Pensioenfonds herverzekert het lang leven risico niet. De kosten hiervoor zijn hoog en er zijn geen effectieve producten in de markt om dit risico volledig te mitigeren. Het langlevensrisico monitoren we door de tweejaarlijkse update van de AG-prognosetafels.

Het Pensioenfonds is gesloten en kent geen arbeidsongeschiktheidsrisico meer. Het overlijdensrisico beperkt zich tot de premievrij opgebouwde rechten op partner- en wezenpensioen. Het Pensioenfonds herverzekert deze risico's dan ook niet.

Voor de gevolgen van mogelijke selectie bij de individuele keuzes rondom pensioneren passen we bij de onderlinge uitruil van partner- en ouderdomspensioen een antiselectie afslag toe. Daarnaast passen we de flexibiliseringsfactoren jaarlijks aan. Doordat het hier gaat om individuele keuzes op de pensioendatum en er jaarlijks wordt bijgestuurd, is het risico op totaal niveau beperkt.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij de verzekeringstechnische risico's zijn:

- We analyseren het technisch resultaat (op jaarbasis).
- We implementeren de nieuwe AG-prognosetafels en controleren de toepassing hiervan in de voorzieningen.
- We beoordelen periodiek de ervaringssterfte en overige actuariële uitgangspunten (leeftijdverschil, partnerfrequenties en kostenvoorziening).
- We passen jaarlijks de flexibiliseringsfactoren aan op basis van de meest recente inzichten.
- We beoordelen periodiek de kostenreserve.

In 2023 heeft het Pensioenfonds de kostenvoorziening getoetst. Hieruit bleek dat deze nog toereikend was.

7.2.3 Niet-financiële risico's

Omgevingsrisico's

Het omgevingsrisico is het risico van veranderingen buiten het Pensioenfonds en die van invloed (kunnen) zijn op het fonds. De belangrijkste omgevingsrisico's voor het Pensioenfonds zijn de reputatie, politiek risico en de afhankelijkheden van de sponsor, pensioenadministrateur en van de vermogensbeheerder.

Eén van de belangrijkste omgevingsrisico's is dat de afstand tot de werkgever groter wordt, omdat de pensioenbouw vanaf 1 januari 2020 niet via het Pensioenfonds plaatsvindt. Het pensioenfonds is vanaf 1 januari 2020 een gesloten fonds wat invloed kan hebben op de financiering en invulling van de diverse fondsgremia.

Het Pensioenfonds heeft per 1 januari 2021 een nieuw contract gesloten met AZL voor uitvoering van de pensioenadministratie via het administratiesysteem Compas. We hebben maatregelen genomen om de continuïteit van het Pensioenfonds te waarborgen.

Ook hebben we diverse toekomstscenario's beoordeeld als gevolg van het stoppen van de pensioenopbouw bij het Pensioenfonds vanaf 1 januari 2020. De kwetsbaarheid en toekomst van het Pensioenfonds ziet het bestuur zowel in 2023 als 2024 als een top 5-risico, mede in het licht van de kleine bezetting en het vertrek van een medewerker van het bestuursbureau. Het Pensioenfonds heeft in 2023 opnieuw gekeken naar de toekomstscenario's en een ERB uitgevoerd. Hierin is herbevestigd dat dit (op termijn) een hoog risico blijft. Aan dit risico blijven we via het risicodashboard extra aandacht schenken.

Het Pensioenfonds volgt in de tussentijd wel de buy-out markt, om eventueel via een buy-out een koopkracht bestendig pensioen zeker te kunnen stellen. Verder zal het Pensioenfonds zich oriënteren op de APF-markt om te beoordelen of een overgang naar een APF een toekomstbestendige oplossing voor het fonds kan zijn.

Een ander belangrijk risico is de wettelijke wijziging rondom het nieuwe pensioencontract. Hoewel het Pensioenfonds geen nieuwe pensioenopbouw kent, zijn hier wel risico's aan verbonden. De wet is 2023 definitief aangenomen. Op basis van de Wet kan een gesloten pensioenfonds, waarbij nog een werkgever betrokken is, wel invaren in het nieuwe stelsel. Dan moet de werkgever hiervoor wel een verzoek doen. De werkgever heeft nog geen verzoek tot invaren gedaan. Het Pensioenfonds volgt de ontwikkelingen op de voet en heeft een plan van aanpak vastgesteld. In 2023 hebben we onder meer maatmanberekeningen laten uitvoeren en is een evenwichtigheidskader vastgesteld met randvoorwaarden en doelstellingen voor het eventuele invaren. AZL heeft aangegeven dat het, naast de nieuwe contractsvormen conform de WTP, ook de pensioenuitvoering op basis van het bestaande kader blijft uitvoeren. Het Pensioenfonds heeft een plan van aanpak vastgesteld voor de besluitvorming en eventuele overgang naar het nieuwe pensioencontract.

Verder heeft het Pensioenfonds een tweetal kennissessies georganiseerd en een deelnemersenquête uitgevoerd. Hierin hebben we naast onderzoek naar de risicopreferentie ook vragen gesteld over een eventuele overgang naar het nieuwe stelsel. Het bestuur heeft het nieuwe pensioenstelsel en de gevolgen voor het Pensioenfonds als een van de top 5 risico's voor 2023 aangewezen. Ook voor 2024 valt dit risico onder de top 5 risico's en zullen we hier ook extra aandacht aan besteden via het risicodashboard.

NNIP is per 1 april 2022 overgenomen door GSAM. Het Pensioenfonds had een grote afhankelijkheid in de dienstverlening van NNIP. De overname door GSAM heeft ook mogelijk gevolgen voor de dienstverlening. De BAC monitort dit goed en heeft regelmatig gesprekken hierover met GSAM. Tot op dit moment is er nog geen hiaat in de dienstverlening. Toch heeft het bestuur de integratie van NNIP in GSAM ook als een top 5 risico voor 2024 bepaald, omdat de administratie in 2024 wordt overgezet naar de systemen bij GSAM. Bij de integratie van Kas Bank in CACEIS leidde dat juist tot problemen. Hier besteden we in 2024 dan ook extra aandacht aan via het risicodashboard.

De administratievoorziening zorgt er onder meer voor dat het Pensioenfonds de uitvoering van de pensioenrechten kan blijven bekostigen, als de sponsor de pensioenuitvoeringskosten niet meer vergoedt. We beoordelen de hoogte van deze voorziening eens in de drie jaar. In 2023 hebben we een toets uitgevoerd op de hoogte van de kostenvoorziening. Uit deze toets bleek dat de bestaande voorziening adequaat is. Het Pensioenfonds heeft daarnaast overeenkomsten met de vermogensbeheerder, custodian en pensioenuitvoerder gesloten.

Daarnaast is in de statuten geregeld dat bestuursleden na uitdiensttreding bij de werkgever kunnen aanblijven als bestuurslid als dit noodzakelijk is om de continuïteit te waarborgen. Ook kunnen onafhankelijke bestuursleden worden benoemd.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij de omgevingsrisico's zijn:

- De pensioen- en communicatiecommissie en het management team monitoren wetgeving en de compliance officer bewaakt dit.
- We hebben een crisisplan en een noodplan opgesteld (reputatie en afhankelijkheid).
- Er is een incidentenregeling operationeel.
- We hebben een klachten- en geschillenprocedure en controlemaatregelen op de uitvoering (zie ook operationele risico's).
- We voeren en monitoren het geschiktheidsplan.
- Er is een klokkenluidersregeling.
- Er is een procedure voor belangenverstrengeling.
- De compliance officer beoordeelt of een en ander adequaat wordt uitgevoerd.
- Een adequate governance is ingericht.
- We voeren periodiek overleg met de werkgever.
- We voeren periodiek overleg met de pensioenuitvoerder.
- We hebben een plan van aanpak voor het nieuwe pensioencontract opgesteld met ondersteuning van een externe adviseur.
- We monitoren de buy-out markt met ondersteuning van een externe adviseur.
- We beoordelen periodieke beoordeling de toekomstscenario's voor mogelijkheden van het Pensioenfonds met de ondersteuning van een extern adviseur.

Operationele risico's

Het operationele risico is het risico dat samenhangt met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting of procesuitvoering. De operationele processen heeft het Pensioenfonds grotendeels uitbesteed aan de pensioenuitvoerder, fiduciair vermogensbeheerder en custodian. De risico's die met de operationele processen samenhangen zijn daarom beschreven onder het uitbestedingsrisico. De communicatie met de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden voert het Pensioenfonds voor een deel zelf uit (helpdesk, klachten). Een van de belangrijkste operationele risico's is de informatieverstrekking en de tijdige verstrekking van de wettelijke rapportages. We houden hiervoor een jaarkalender bij die het bestuursbureau bewaakt. Het bestuur ziet de kwetsbaarheid en toekomst van het Pensioenfonds, ook in 2024 als een top 5-risico, mede in het licht van de kleine bezetting van het bestuursbureau. Aan dit risico blijven we via het risicodashboard extra aandacht schenken.

AZL gaat over naar een nieuw modern administratieplatform. Gelijktijdig vindt de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel plaats, waarbij veel van de pensioenfondsen bij AZL moeten migreren naar de nieuwe pensioenregeling. Het bestuur ziet deze samenloop van het nieuwe pensioenstelsel en de implementatie van het nieuwe systeem, als een top 5 risico in 2024 (net als in 2023). Hier besteden we via het risicodashboard in 2023 extra aandacht aan.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de operationele risico's zijn:

- We hebben een uitbestedingsbeleid en uitbestedingsovereenkomsten met SLA-afspraken en hierover wordt periodieke gerapporteerd.
- We hebben een voortzettingsovereenkomst met de werkgever en pensioenreglement.
- We beoordelen de SLA-rapportages en niet-financiële risico rapportages.
- We beoordelen de ISAE 3402, type 2-rapportages.
- In de jaarkalender zijn alle activiteiten die het Pensioenfonds uitvoert opgenomen.
- De beleggingsadviescommissie heeft een roadmap en beleggingsplan.
- GSAM hanteert beleggingsrichtlijnen en CACEIS heeft een controleplan.
- Taken, procedures en controles binnen de administratie zijn vastgelegd.
- Het Pensioenfonds beschikt over IT-beleid, een datakwaliteitsbeleid en herzieningsbeleid.
- Jaarlijks vragen we het in control statement werkgever op in verband met de kantoorautomatisering.

- Een interne communicatieadviseur bewaakt de informatieverstrekking en communicatie.
- We checken periodieke of het Pensioenfonds aan de wettelijke informatievoorziening voldoet.
- GSAM en CACEIS rapporten op kwartaalbasis aan het bestuur over de kritische performance indicatoren (KPI's).
- De opmerkingen van de raad van toezicht, controlerend accountant en certificerend actuaris borgen we door de follow-up hiervan te agenderen in de bestuursvergaderingen.
- Het bestuursbureau voert streekproeven uit op de mutaties.
- We hebben afspraken met leveranciers voor opvang bij uitval van de manager, administrateur en risicomanager bij calamiteiten.
- Periodiek (om de drie jaar) houden we een deelnemersenquête.

Uitbestedingsrisico's

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering, de integriteit en kwaliteit van de dienstverlening van het Pensioenfonds wordt geschaad, door uitbesteding aan een derde.

AZL maakt onderdeel uit van de organisatie van de werkgever/sponsor.

Verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de partijen die betrokken zijn bij de (pensioen)administratie en het beleggingsproces zijn helder gescheiden en vastgelegd in afzonderlijke overeenkomsten, SLA's en (beleggings)mandaten. Het Pensioenfonds verlangt van deze uitbestedingspartijen en eventuele andere derden waaraan het activiteiten uitbesteedt een ISAE 3402 type 2-rapportage met een oordeel van een accountant. GSAM, CACEIS en AZL rapporteren daarbij tussentijds per kwartaal via de niet-financiële risico-rapportages. Bij de controle op de uitvoering door de uitvoerder vertrouwt het Pensioenfonds in principe op het beheersingssysteem van de uitbestedingspartij. Wel nemen we zelf controlemaatregelen voor beoordeling en controle van de uitvoering door de uitbestedingspartijen. De risicocommissie voert ad hoc tweede-lijns overleg met de tweede lijn van de belangrijkste uitbestedingspartners.

Het Pensioenfonds is per 1 januari 2021 tussentijds een nieuwe overeenkomst met AZL aangegaan om via het administratiesysteem Compas de pensioenuitvoering te verzorgen. De overzetting heeft beheerst plaatsgevonden en is succesvol afgerond. Het Pensioenfonds heeft een overlegstructuur met AZL opgezet. Dit bestaat uit een tweewekelijks overleg tussen het bestuursbureau en de fondsmanager van AZL en een toelichting van de fondsmanager van AZL aan de pensioen- en communicatiecommissie eens per kwartaal.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij de uitbestedingsrisico's zijn:

- We hebben een uitbestedingsbeleid en uitbestedingsovereenkomsten met SLA-afspraken en hierover wordt periodiek gerapporteerd.
- We voeren periodiek overleg met de belangrijkste uitbestedingspartners.
- We beoordelen de SLA-rapportages en niet-financiële risico rapportages.
- We beoordelen de ISAE 3402, type 2-rapportages en ISAE 3000, type 2-rapportages van AZL.
- Jaarkalender AZL waarin de werkzaamheden van de pensioenuitvoerder zijn opgenomen.
- Een interne communicatieadviseur bewaakt de informatieverstrekking en communicatie.
- Het bestuursbureau voert steekproeven uit.
- We hebben een overzicht/dashboard dat de uitbestedingsrelaties en wijze van monitoring weergeeft.
- We hanteren richtlijnen IT-beleid bij uitbesteding.
- We voeren site visits uit en voeren tweede-lijns-overleg met uitbestedingspartners.

IT-risico's

Het IT-risico is onder meer het risico dat het IT-beleid, de beveiliging, beheersbaarheid van de bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu, of onvoldoende beveiligd zijn. Ook de flexibiliteit en wendbaarheid van de systemen vormen een risico. Het Pensioenfonds heeft geen eigen IT-systemen, maar maakt gebruik van de kantoorautomatisering

van de sponsor en de IT-systemen van de pensioenuitvoerder en vermogensbeheerder. Het Pensioenfonds heeft een eigen IT-beleid vastgesteld, waarin richtlijnen zijn opgenomen waaraan de uitbestedingspartijen moeten voldoen. Deze richtlijnen zijn getoetst bij de uitbestedingspartijen die primaire processen voor het fonds uitvoeren (AZL, GSAM en CACEIS). De pensioenuitvoerder, de vermogensbeheerder en de custodian hebben een eigen informatiebeleid waarvan de beheersmaatregelen zijn beschreven in de ISAE 3402-rapport (type II). Bij deze beheersmaatregelen gaan zij in op change management, service level management, security management, continuity management en operations. Een onafhankelijke externe accountant audit deze maatregelen. We vragen jaarlijks bij de werkgever een in control statement op met betrekking tot de kantoorautomatisering.

Het Pensioenfonds moet uiterlijk in januari 2025 voldoen aan DORA wetgeving. Hoewel het fonds zelf geen IT systemen heeft, is het wel verantwoordelijk voor het voldoen aan deze wetgeving. Onze uitbestedingspartners zijn nog volop bezig met de analyse van DORA op bestaande processen en rapportages. Ook is de uitwerking van de wetgeving nog niet gereed. DNB zal mogelijk nog met een aangepaste good practice informatiebeveiliging komen, waaraan het Pensioenfonds moet voldoen. Het bestuur ziet het kunnen voldoen aan DORA als een top 5 risico voor 2024 en zal hier extra aandacht aan besteden via het risicodashboard.

AZL, GSAM en CACEIS rapporteren over het IT-risico in de niet-financiële risico kwartaalrapportages van.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij de IT-risico's zijn:

- Het Pensioenfonds heeft een IT-beleid vastgesteld met IT-richtlijnen waaraan uitbestedingspartijen moeten voldoen.
- Het Pensioenfonds kiest voor professionele partijen die onder toezicht staan en een eigen goed risicomanagementproces hebben.
- Het Pensioenfonds heeft een partij gekozen met een administratiesysteem dat voldoet aan alle moderne richtlijnen.
- In de beheerovereenkomst hebben we afspraken over IT-systemen gemaakt (beveiliging, business continuity en back up).
- We hebben verwerkersovereenkomsten gesloten met verwerkers waarin we eisen stellen aan IT-beveiliging.
- We ontvangen ISAE 3402 Type II-verklaringen van AZL, GSAM en CACEIS, en een in control statement van de werkgever.
- We ontvangen niet-financiële risico rapportages van AZL, GSAM en CACEIS.
- We toetsen periodiek op de naleving van het IT beleid van het Pensioenfonds.

Integriteitsrisico's

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van het Pensioenfonds wordt beïnvloed door niet integere en onethische gedragingen bij de toepassing van wet- en regelgeving en maatschappelijke normen. Dit kunnen gedragingen zijn van de organisatie, de medewerkers, het bestuur en medewerkers van leveranciers die werkzaamheden verrichten voor het Pensioenfonds. Het Pensioenfonds heeft maatregelen getroffen om eventuele schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. Betrokkenen bij de pensioenadministrateur en de vermogensbeheerder kunnen geen lid zijn van het bestuur.

Het Pensioenfonds kent een integriteitsbeleid. Doelstelling van het integriteitsbeleid is stimuleren dat aan het Pensioenfonds 'verbonden personen' op alle niveaus handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen in het algemeen en de specifieke waarden en normen die gelden voor het Pensioenfonds in het bijzonder. En dat zij handelen in overeenstemming met de toepasselijke interne regelingen en codes en de wet- en regelgeving. Tevens is het doel van dit integriteitsbeleid om zowel interne als externe partijen inzicht te geven in de integriteitsrisico's die we onderkennen en de beheersmaatregelen die we nemen.

Het beleid van het Pensioenfonds is erop gericht om integriteitsrisico's zoveel mogelijk te beperken en zo snel mogelijk adequate maatregelen te nemen als een integriteitsrisico zich voordoet, of kans is op het ontstaan daarvan. Dit geldt zowel voor de eigen organisatie als voor uitbestedingsrelaties en andere tegenpartijen. Integriteitsbeleid is daarmee de pijler onder een van de doelstellingen van het Pensioenfonds: een integere bedrijfsvoering hebben. Het integriteitsbeleid is vertaald in de gedragscode die verbonden personen jaarlijks onderschreven.

Het integriteitsbeleid is een beheersmaatregel die gedefinieerd staat in de SIRA.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij de integriteitsrisico's zijn:

- We hebben een integriteitsbeleid die we periodiek beoordelen.
- We hebben een gedragscode voor het Pensioenfonds. De compliance officer beoordeelt de naleving daarvan. verbonden personen moeten jaarlijks ervoor tekenen dat ze de code naleven.
- In het besturingsreglement is een procedure voor belangenverstrengeling opgenomen.
- Het Pensioenfonds heeft een procedure voor privacy en hoe het omgaat met vertrouwelijke gegevens. Met de verwerkers hebben we verwerkersovereenkomsten gesloten.
- Het Pensioenfonds volgt de gedragslijn AVG van de Pensioenfederatie en laat dat jaarlijks toetsen door de privacy officer.
- Het Pensioenfonds heeft een incidentenregeling.
- In het uitbestedingsbeleid is ook het integriteitsrisico bij uitbesteding opgenomen. We vragen jaarlijks een compliance statement op bij de belangrijkste uitbestedingspartners.
- Verantwoord beleggen is ingebed in het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds. De vermogensbeheerder heeft de UNPRI ondertekend en heeft geen bedrijven in de beleggingsportefeuille waar controversiële wapens worden geproduceerd en verhandeld.
- We voeren jaarlijks een SIRA uit.
- Het Pensioenfonds heeft een klokkenluidersregeling.
- Het Pensioenfonds heeft een compliance officer en privacy officer aangesteld.
- We toetsen periodiek de verbonden personen en leveranciers in het kader van de sanctiewet. De uitvoeringsorganisatie toetst geautomatiseerd de deelnemers.
- Het Pensioenfonds heeft jaarlijks een awareness sessie met de compliance officer over wisselende integriteitsonderwerpen.
- De verbonden personen van het Pensioenfonds ontvangen 4x per jaar een nieuwsbrief van de compliance officer over wisselende actuele integriteitsonderwerpen.

Juridische risico's

Het juridisch risico is het risico dat wet- en regelgeving niet of onvoldoende worden nageleefd, aansprakelijkheid en bedreiging van de rechtspositie van het fonds, waaronder de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Daarnaast moet het Pensioenfonds voldoen aan regelgeving en aanwijzingen van DNB met betrekking tot het financiële verslag.

De pensioen- en communicatiecommissie monitort aanstaande wetgeving.

De compliance officer is verantwoordelijk voor toezicht op de naleving van de wetgeving waar het Pensioenfonds mee te maken heeft. Dit is vastgelegd in het Compliance Charter.

De belangrijkste beheersmaatregelen die behoren bij de juridische risico's (inclusief financiële verslaglegging) zijn:

- Het bestuur bespreekt de juridische documenten en keurt ze goed.
- Het Pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie. Deze bedrijfstakkoepel houdt de relevante juridische ontwikkelingen in de gaten, ageert daarop en geeft die actief door aan de leden. Het bestuursbureau bewaakt dat deze zaken ook geagendeerd worden.
- Er is een bezwaar- en klachtenprocedure opgesteld. Hiermee voorkomt het Pensioenfonds dat klachten en bezwaren snel een juridisch risico vormen.
- Voor complexe zaken en gevoelige trajecten winnen we advies in bij gespecialiseerde externe juristen.
- Voor de beleidsbepalers van het Pensioenfonds hebben we een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten.
- De compliance officer monitort of het fonds compliant is en ziet erop toe dat bestuur eventuele vastgestelde compliance issues opvolgt.

De belangrijkste maatregelen met betrekking tot de financiële verslaglegging zijn:

- Het Pensioenfonds volgt de wet- en regelgeving met betrekking tot de verslaglegging.
- De commissie audit en verslaglegging beoordeelt het en de controlerend accountant en certificerend actuaire controleren dit.
- Het Pensioenfonds laat ieder jaar een checklist jaarrekening pensioenfondsen invullen door AZL om te beoordelen of alle punten in de wet- en regelgeving zijn verwerkt.
- De uitvoering van de rapportages is geregeld in de SLA-overeenkomst.

8. Verwachtingen voor 2024

In 2023 heeft het bestuur de toekomst van het Pensioenfonds opnieuw verkend. Onderdeel van deze toekomstverkenning is de optie van invaren in het nieuwe pensioenstelsel. Bij de toekomstverkenning hebben we alle relevante toekomstscenario's onderzocht en zijn stappen gezet voor de besluitvorming met betrekking tot invaren in het nieuwe pensioenstelsel. Op basis van de toekomstverkenning blijven drie scenario's over, een buy-out, aansluiten bij een APF in het nieuwe pensioenstelsel (invaren) of aansluiten bij een APF in het FTK.

Eind 2023 was de eerste conclusie van het bestuur dat invaren en daarbij aansluiten bij een APF de voorkeur geniet om verder uit te werken. Uit de eerste berekeningen blijkt dat voor de meeste deelnemersgroepen invaren in het nieuwe pensioenstelsel het meest gunstig en evenwichtig lijkt. Invaren in het nieuwe pensioenstelsel brengt echter ook risico's met zich mee voor de deelnemers. In 2024 zal het bestuur de voordelen goed moeten afwegen tegen de risico's die invaren met zich meebrengt en zal het bestuur een evenwichtig besluit moeten nemen. Het bestuur doet dat in overleg met het verantwoordingsorgaan, raad van toezicht en de sociale partners. Als het transitieplan wordt opgesteld zal de werkgever, die verantwoordelijk is voor het transitieplan, de Vereniging van Oud-medewerkers Delta Lloyd Groep (VO-DLG) horen ('hoorrecht').

Het Pensioenfonds heeft een projectleider aangesteld en zal externe adviseurs raadplegen voor alle wettelijke documenten die moeten worden opgeleverd en besluitvorming. Zo wil het bestuur komen tot een evenwichtig besluit als het Pensioenfonds gaat invaren in het nieuwe pensioenstelsel en tot goede implementatie van de nieuwe pensioenregeling.

Daarnaast zal het bestuur onderzoeken welk APF het beste bij het Pensioenfonds past en de eventuele transitie het beste kan vormgeven. Afhankelijk van de financiële positie van het Pensioenfonds in 2024 blijft een buy-out naar een verzekeraar tot de mogelijkheden behoren.

De capaciteit van het bestuursbureau is in 2024 verder afgenomen, door het afscheid van een van de medewerkers begin 2024. Daarom is het bestuur voornemens om de helpdeskfunctie en klachtenbehandeling uit te besteden aan AZL. Ook zullen we gebruik maken van deskundigen van AZL om de communicatie met onze deelnemers op een hoog peil te houden.

Communicatie van deze ontwikkelingen ziet het bestuur als essentieel om draagvlak te krijgen voor besluitvorming. We zullen ons dan ook vol inzetten om deelnemers mee te nemen in deze ontwikkelingen, de onderbouwing van de keuzes van het bestuur en de uiteindelijke besluitvorming.

Amsterdam, 22 mei 2024

w.g. H.H. Raué
voorzitter

w.g. F.A.J. Tuitert
plaatsvervangend voorzitter

Verslag Raad van Toezicht

Inleiding

De samenvattende conclusie van de Raad van Toezicht (hierna de RvT) is dat het Bestuur op een voldoende wijze de taken en verantwoordelijkheden heeft vervuld waarbij de belangen van de verschillende belanghebbenden in ogenschouw zijn genomen. De RvT is van mening dat het fonds goed wordt bestuurd en dat het Bestuur in control is.

1.1 Samenstelling Raad van Toezicht

Gedurende 2023 bestond de RvT uit mevrouw G.P. (Gwen) van Tongeren en de heren J. (Jeroen) Hilbrands en P. (Peter) de Groot. Op 28 december 2023 is de heer Hilbrands overleden. Wij zullen hem herinneren als een aimabel mens en een kundig toezichthouder. Bij het uitbrengen van het verslag is de RvT weer op sterkte door de benoeming van de heer A.W. (Ansfried) Snijders.

De eerste zittingstermijn van mevrouw Van Tongeren eindigt op 1 oktober 2025 en die van de heer Snijders op 1 maart 2028. Beiden kunnen per diezelfde data voor een tweede termijn worden herbenoemd. De tweede - en ook laatste - termijn van de heer De Groot eindigt op 1 oktober 2026.

1.2 Taak en werkwijze

De RvT houdt (onafhankelijk) toezicht op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken bij het fonds. Om dat laatste te doen verricht de RvT ook toezichtwerk in 2024 en kijkt de RvT in dit rapport ook naar de grote ontwikkelingen in 2024. Dit altijd door de bril van het verslagjaar 2023, onder het motto 'gebeurtenissen na balansdatum'.

Hoofdonderwerpen van het toezicht zijn de beheerste en integere bedrijfsvoering, adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur. Voor een gesloten fonds is de toekomstige uitvoering van de regeling een essentieel onderdeel van het toezicht. De RvT vormt zich ook een oordeel over het functioneren van het Bestuur en de kwaliteit van de bestuurlijke processen.

De RvT ziet het als zijn taak bij te dragen aan de kwaliteit en effectiviteit van de governance, de besturing en de integere bedrijfsvoering van het fonds. De RvT zal daartoe het Bestuur gevraagd en ongevraagd adviseren over lopende onderwerpen. De RvT streeft er naar een verbindende en inspirerende gesprekspartner voor zowel het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) als het Bestuur te zijn.

De RvT betreft de normen uit de Code Pensioenfondsen bij zijn werkzaamheden. De RvT heeft niet alleen de normen en het proces beschouwd, maar ook gereflecteerd op de missie en visie van het fonds.

De reikwijdte van het toezicht door de RvT is niet beperkt en de RvT heeft toegang tot alle documenten, vergaderingen, vergaderdossiers en notulen.

De RvT krijgt alle inkomende en uitgaande correspondentie tussen DNB en AFM en het pensioenfonds. Dit is met het Bestuur afgesproken omdat het beleid van DNB en de AFM is dat de correspondentie met het Bestuur niet ook aan de RvT is gericht.

1.3 Beloning Raad van Toezicht

De leden van de RvT ontvangen voor hun werkzaamheden een vaste vergoeding. Deze was voor 2023 - op jaarbasis - € 14.734 voor een lid en € 29.468 voor de voorzitter. Over de bedragen wordt geen BTW meer in rekening gebracht.

1.4 Verrichte activiteiten

De RvT had voor 2023, naast de wettelijke en statutaire toezichttaak, de volgende thema's in het bijzonder te agenderen:

- Opzet, bestaan en werking IT-beleid (inclusief informatiebeveiliging)
- WTP en de gevolgen voor het fonds
- Toekomstscenario's en de daarbij noodzakelijke zorgvuldige afweging van belangen en communicatie
- ESG-risico's
- Continuïteit pensioenadministratie

In hoofdstuk 2 van dit rapport wordt nader ingegaan op de verrichte werkzaamheden door de RvT op de verschillende thema's, de bevindingen en de eventuele aanbevelingen. Hierin komende de genoemde onderwerpen terug.

Als één van de wettelijke taken heeft de RvT gedurende het verslagjaar twee benoemingen goedgekeurd: één voor een nieuw lid van het Bestuur en één voor een nieuw lid van het VO per 1 januari 2024. Tevens heeft de RvT de functiewijziging goedgekeurd van de heer Raué die mevrouw Yacoubi is opgevolgd als voorzitter van het fonds.

Begin 2023 heeft de RvT een wijziging goedgekeurd van het beloningsbeleid. Bij de invoering van dit beleid in 2023 hebben twee aanpassingen plaatsgevonden. Deze aanpassing betroffen een andere grondslag voor de indexatie voor de vergoedingen van het Bestuur de RvT en een andere verdeling van de vergoedingen tussen voorzitter en leden van de RvT per 1 januari 2024. Hoewel de RvT geen formele rol heeft in de hoogte van de eigen beloning staat de RvT geheel achter de wijziging. Het VO heeft hierover positief geadviseerd.

In augustus van het jaar heeft de RvT een zelfevaluatie uitgevoerd in eigen kring. Onderdeel van de evaluatie was de opvolging van de bevindingen uit de zelfevaluatie van 2022 waarbij is vastgesteld dat de structuur van de vergaderingen is verbeterd en dat de lessons learned actief zijn opgepakt. Aandachtspunten uit de evaluatie van 2023 zijn de aansluiting op de ontwikkelingen van het fonds en het nog beter benutten van de stijlverschillen in werkwijze van de individuele leden van de RvT.

Naast de diverse vergaderingen in eigen kring, met het Bestuur en het VO en diverse bilaterale contacten, is ook schriftelijk, telefonisch en via email informatie en bevindingen onderling binnen de RvT, met bestuursleden, sleutelfunctiehouders, commissies en het bestuursbureau uitgewisseld. De RvT heeft kennisgenomen van de werkzaamheden van het Bestuur via onder andere notulen, vergaderdossiers en kwartaalrapportages.

1.5 Opvolging aanbevelingen Raad van Toezicht over 2022

De RvT heeft vastgesteld dat er voldoende opvolging is gegeven aan de aanbevelingen zoals deze in 2023 over 2022 door de RvT zijn gedaan of dat deze voldoende zijn betrokken in de beraadslagingen van het Bestuur.

Bevindingen

2.1 Algemeen beleid

De RvT is van mening dat het Bestuur van een fonds tot taak heeft zo goed mogelijk uitvoering te geven aan de pensioenregeling met inachtneming van de missie en visie van het pensioenfonds. Een pensioenfondsbestuur dient daartoe de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten (in overleg met andere organen) vast te stellen. Ook dient het Bestuur een visie te hebben op een

toekomstbestendige uitvoering. Het beleid van het Bestuur en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen dienen voldoende kenbaar te zijn.

Bevindingen:

Met ingang van 2020 is het fonds een slapend fonds geworden ten gevolge van de wijzigingen in de CAO 2019 van Nationale-Nederlanden.

Gedurende het verslagjaar is de dialoog over de toekomst van het fonds en de uitvoering van de regeling geïntensiveerd. Het scenario van een inwaarverzoek naar een nieuwe regeling is concreet besproken met de werkgever, de contacten met andere fondsen zijn verdiept en diverse toekomstscenario's zijn ontwikkeld.

De toekomstscenario's die in 2020 zijn gedefinieerd, heeft het Bestuur opnieuw beoordeeld en daaraan is het scenario WTP (Wet Toekomst Pensioenen) met het invaren van de huidige regeling in een nieuwe regeling is toegevoegd. Op basis van de beoordeling bleven de volgende scenario's over:

- Buy-out
- APF, met invaren (WTP) of zonder invaren (FTK)
- Aansluiten bij andere gesloten fondsen

Vervolgens heeft het Bestuur vastgesteld dat aansluiten bij een ander gesloten pensioenfonds geen realistisch scenario is vanwege te verwachten verschillen in uitgangspunten.

Vooruitlopend op de mogelijke keuze voor het nieuwe pensioenstelsel is een risicopreferentie onderzoek uitgevoerd onder de deelnemers. Tevens hebben doorrekeningen van maatmannen plaatsgevonden en is de eerste aanzet gemaakt tot een evenwichtigheidskader. Voor de realisatie van de planning is het van belang dat het Bestuur medio 2024 duidelijkheid krijgt of er een inwaarverzoek zal komen.

De toekomst van het fonds was een vast agendapunt op de agenda van het Bestuur, de RvT en de gezamenlijke overleggen.

Voor zijn conclusie ten aanzien van het algemeen beleid neemt de RvT de ontwikkelingen gedurende het eerste kwartaal van 2024 mee omdat deze onlosmakelijk zijn verbonden aan het traject dat door het Bestuur in 2023 is ingezet. Het Bestuur beschikt over een goed onderbouwde rangschikking van scenario's op basis van een beslisboom en objectieve criteria. Het Bestuur heeft eerst zelf voorkeuren bepaald en is thans in een proces om het VO en de RvT hierin mee te nemen. Tevens zijn de toekomst van het fonds en de Wet Toekomst Pensioenen zo veel als mogelijk los van elkaar beschouwd al is de samenloop van beide trajecten vanzelfsprekend groot.

De RvT is van mening dat het Bestuur zorgvuldig heeft gehandeld waar het gaat om de toekomst van het fonds en daarbij belangen van alle deelnemers heeft gewogen. De RvT merkt bovendien op dat het Bestuur en bestuursbureau zich weliswaar laten ondersteunen door adviesbureaus maar dat de inhoudelijke discussies worden gevoerd binnen het Bestuur waardoor het Bestuur ook aantoonbaar zelf regie voert over de toekomst van het fonds.

2.2 Governance

De structuur van een fonds dient zodanig te zijn dat goede besturing bij voortduring is geborgd. Voorts dienen individuele bestuursleden en het Bestuur als geheel voldoende geschikt te zijn. Het Bestuur dient een beleid te hebben ter bevordering van diversiteit.

Bevindingen:

Het Bestuur van het fonds is ingericht volgens het paritaire model. De houders van de sleutelfuncties maken deel uit van het Bestuur en de risicobeheer functie en de actuariële functie zijn belegd bij één bestuurder. Aan de rapportagelijijn die daarmee ontstaat tussen de sleutelfuncties en de RvT wordt adequaat invulling gegeven.

Als fonds van een financiële instelling is het niveau van deskundigheid en de betrokkenheid bij de kerntaken van het fonds van bestuurders van nature hoog. Het Bestuur wordt ondersteund door een relatief klein bestuursbureau hetgeen een stevige zelfwerkzaamheid van bestuurders vraagt. De vergaderfrequentie van het Bestuur is naar het oordeel van de RvT goed en ook de agendavoering is adequaat.

Tot slot stelt de RvT vast dat de verhoudingen tussen de fondsorganen goed is. De communicatie is tweezijdig en open, waarbij het Bestuur tijdig ook het VO informeert over alle ontwikkelingen.

2.3 Risicomanagement en sleutelfuncties

Het fonds bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is en zorgt voor een adequate organisatie van het integrale risicomanagement. Het Bestuur houdt expliciet rekening met risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van besluiten. Deze risicoafweging wordt vastgelegd. Hierbij dient de risicobeheersing te bestaan uit: een systematische risico-inventarisatie over het hele spectrum, de vaststelling van de bruto risico's, een evaluatie van de risico's met de risicobereidheid, het nemen van passende maatregelen, monitoring van de ontwikkeling van de risico's en de maatregelen en periodieke herijking. Hierbij dient een heldere eerste- en tweedelijns verantwoordelijkheid te worden onderkend.

Bevindingen:

Op de agenda van de risicocommissie staan naar het oordeel van de RvT de juiste punten: het risicodashboard, rapportages van de uitbestedingspartijen, de ERB, de voortgang van AZL inzake een nieuw pensioensysteem en het actueel houden van diverse beleidsstukken. De focus van de commissie op de 'Top 5' risico's zorgt daarbij ook voor voldoende focus op hoofdzaken.

Het fonds heeft ervoor gekozen het IT-beleid ook onder te brengen bij de risicocommissie en niet bij de commissies met een eerstelijns verantwoordelijkheid. Naar de mening van de RvT is hier veel voor te zeggen omdat de eigen IT-omgeving van een fonds zeer beperkt is en feitelijk ligt bij ketenpartners. Voor de risicocommissie betekent dit wel een aantal extra agenda onderwerpen zoals DORA, IT- en cybersecurity en (het kader) datakwaliteit. De RvT ziet deze onderwerpen ook terugkomen en de behandeling krijgt voldoende aandacht.

De RvT geeft het Bestuur mee om kennis te nemen van het zogeheten invaardingsjabloon van DNB waarin specifieke vragen staan over de rol van de 2e lijn indien het fonds zou beslissen te gaan invaren. Hoewel de gemaakte keuzes logisch zijn is het wel van belang dat de houder van de risicobeheerfunctie voldoende onafhankelijk een opinie kan afgeven bij onderwerpen die op de agenda staan van de risicocommissie.

De RvT is verder van mening dat het fonds voldoende aandacht besteedt aan risicomanagement. De risico assessments vanuit de eerste lijn zijn adequaat, aangesloten op de risicohouding van het fonds en op de relevante onderdelen geeft de tweede lijn opinies af. Deze opinies krijgen naar het oordeel van de RvT voldoende aandacht binnen het Bestuur. De sleutelfunctiehouders hebben voldoende statuut binnen het Bestuur om hun inbreng serieus te laten nemen.

2.4 Risicobereidheid

De risicohouding maakt deel uit van de pensioendriehoek, waarin ambitie, premie en risico met elkaar verbonden zijn. Deze driehoek vormt het kader waarbinnen het fonds de regeling uitvoert.

De risicohouding volgt uit de risicobereidheid die het fonds en sociale partners samen vastleggen. De risicohouding is één van de uitgangspunten voor beleidsvorming van het fonds.

Bevindingen:

Voor de huidige regeling geldt dat de uitkomsten van de jaarlijkse haalbaarheidstoets ruim binnen de bandbreedtes van de risicohouding vallen welke is afgesproken.

In 2023 heeft het Bestuur een risicopreferentieonderzoek laten uitvoeren door WTW/Ipsos. Hierbij is opvolging gegeven aan de aanbeveling van de RvT om rekening te houden met het specifieke karakter van het fonds. In 2024 zal het Bestuur de uitkomsten van het onderzoek gebruiken voor het vaststellen van de risicohouding onder het nieuwe pensioenstelsel.

De RvT heeft geen aanbevelingen en zal de ontwikkelingen met betrekking tot de risicohouding, en de vertaling van de risicohouding per (leeftijds)cohort in een strategisch beleggingsbeleid, blijven volgen.

2.5 Financiële opzet

Het fonds dient een deugdelijke financiële opzet te hebben. De financiële opzet dient zodanig te zijn dat de pensioenregeling ook op de lange termijn kan worden waargemaakt.

Bevindingen:

De financiële positie van het pensioenfonds is al jaren goed, zeker in vergelijking met veel andere fondsen. Het fonds heeft jaarlijks kunnen indexeren waar veel andere fondsen dit niet konden. Kanttekening daarbij is dat per 1 januari 2023 de indexatie niet volledig heeft kunnen plaatsvinden vanwege de uitzonderlijke inflatie van bijna 17%. Hiermee is een achterstand ontstaan van 6,98%.

Eind 2022 is een ALM studie afgerond die begin 2023 is besproken binnen het Bestuur en met de andere fondsgremia. De ALM studie onderbouwt dat het strategisch beleggingsbeleid robuust is geweest. Tevens toont de studie dat de kans op korten klein is.

Op 30 november 2023 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2024 geen toeslag te verlenen. Op de peildatum die gold voor de toeslagverlening was de inflatie namelijk negatief. Daarom kon het pensioenfonds, conform het toeslagbeleid, geen toeslag verlenen.

2.6 Evenwichtige belangenafweging

Het Bestuur van een fonds dient ervoor te zorgen dat belanghebbenden zich op een evenwichtige wijze vertegenwoordigd weten door het Bestuur van het fonds.

Het Bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het Bestuur weegt daarbij de verschillende belangen van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn evenwichtig af. Ook geeft het Bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.

Bevindingen:

Tegen de achtergrond van het scenario dat het fonds een invaarverzoek zal ontvangen heeft het Bestuur een evenwichtigheidskader opgesteld. Daarbij zijn een paar uitgangspunten geformuleerd, waaronder:

- De overgang naar het nieuwe stelsel dient een significant voordeel op te leveren voor de deelnemers en geen enkele groep van deelnemers mag er op achteruit gaan
- Een verlaging van een ingegaan pensioen wordt voorkomen
- Uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid van een nieuwe regeling

De RvT is van mening dat het proces van totstandkoming van het evenwichtigheidskader adequaat is en begrijpt de uitkomsten van het proces die door het Bestuur zijn vastgesteld.

2.7 Uitbesteding

Het Bestuur dient een visie op de uitvoering van de activiteiten van het pensioenfonds te hebben, inclusief een aanvaardbaar niveau van de kosten en zicht op de keten van uitbesteding. Daarbij dient het Bestuur in control te zijn. De overwegingen bij de keuze voor de wijze van uitvoering worden vastgelegd en beschikbaar gesteld aan belanghebbenden. Partijen waar werkzaamheden aan worden uitbesteed, dienen op regelmatige basis te worden geëvalueerd. Hetzelfde geldt ten aanzien van de adviseurs waarmee het Bestuur werkt.

Het Bestuur heeft een visie op de uitvoering van de activiteiten van het pensioenfonds. Dit is vastgelegd in het uitbestedingsbeleid. Het Bestuur heeft de pensioenadministratie en het vermogensbeheer uitbesteed aan professionele uitvoerders. Daarnaast wordt het Bestuur ondersteund door een eigen bestuursbureau.

Bevindingen uitbesteding pensioenbeheer

De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL (onderdeel van de NN Groep). Het contract loopt tot 31 december 2025. Voor 1 januari 2025 moet het pensioenfonds aangeven of het contract al dan niet verlengd wordt.

De dagelijkse uitvoering door AZL loopt goed. Het niet volledig nakomen van alle SLA-afspraken heeft niet tot problemen geleid. Capaciteitsgebrek, door de implementatie van de WTP en de ontwikkeling van een nieuw administratieplatform (Festina), is hiervan de oorzaak.

Het Bestuur heeft zorgen over het huidige systeem Compas, waarin alleen nog wettelijke wijzigingen worden doorgevoerd. Het fonds verwacht pas in 2028 over te gaan op Festina (dat wordt ingericht voor zowel WTP als FTK).

Het Bestuur heeft de samenloop WTP en implementatie pensioenadministratie bij AZL als 'Top 5' risico benoemd en daarmee krijgt dit extra aandacht via het risicodashboard. Met de uitvoering van een eigenrisicobeoordeling (ERB) in 2023 zijn de materiële risico's en de beheersing van de uitbesteding aan AZL uitvoerig aan bod gekomen.

Het fonds heeft beoordeeld of de keuzebegeleiding voldoet aan de (nieuwe) regelgeving. Het dashboard bij AZL is aangevuld met extra activiteiten welke het fonds zelf uitvoert.

In 2023 is een interne audit uitgevoerd op de onderuitbesteding bij pensioenbeheer. Het oordeel van de audit is 'voldoende'. De interne auditor had één bevinding over de explicitering van onderuitbestedingsrisico's. De RvT heeft kennisgenomen van het rapport en de opvolging van de bevinding door het pensioenfonds.

De RvT ziet dat het Bestuur de uitvoerder doorlopend monitort middels de verschillende rapportages, in gesprek is en blijft over de dienstverlening en deelname aan het klantenforum. Incidenten en niet-financiële risico's, welke buiten de risicobereidheid van het fonds liggen, krijgen extra aandacht. Het pensioenfonds evalueert één keer per jaar de dienstverlening. Voor het laatst heeft een evaluatie op 11 mei 2023 plaatsgevonden.

Datakwaliteit

In het kader van de toekomstscenario's van het fonds is de kwaliteit van data van nog groter belang dan in de reguliere business as usual bedrijfsvoering omdat na bijvoorbeeld invaren of een buy out correcties op het verleden niet meer mogelijk zijn.

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om het datakwaliteitskader te volgen van de Pensioenfederatie dat tot stand is gekomen in het overleg met De Nederlandse Bank. AZL is gevraagd het fonds daarbij te ondersteunen met een beproefde methodologie.

De RvT is van mening dat het Bestuur hiermee een goede weg voorwaarts kiest waar het de kwaliteit van data betreft.

Bevindingen uitbesteding vermogensbeheer

Het fiduciair vermogensbeheer is uitbesteed aan Goldman Sachs Asset Management (GSAM). Het Bestuur heeft de integratie van NN Investment Partners (NNIP) als 'Top 5' risico benoemd. Met de uitvoering van een eigenrisicobeoordeling (ERB) in 2023 zijn de materiële risico's en de beheersing van de uitbesteding aan GSAM en CACEIS (de custodian) uitvoerig aan bod gekomen.

Tevens evalueert het fonds jaarlijks de dienstverlening door GSAM en CACEIS. Beide evaluaties waren positief. De kwaliteit van de dienstverlening door GSAM heeft niet geleden onder de integratie van het voormalige NNIP.

De jaarlijkse evaluaties over 2023 van zowel GSAM als CACEIS zijn in maart 2024 uitgevoerd en besproken. Beide evaluaties waren wederom positief.

In 2023 is een interne audit uitgevoerd op vermogensbeheer en onder uitbesteding bij vermogensbeheer. In scope waren GSAM en CACEIS. De uitkomst van de audit is dat de processen en de beheersing als 'goed' zijn beoordeeld. De RvT heeft kennisgenomen van het rapport.

De RvT ziet dat het fonds de dienstverlening van GSAM en CACEIS goed monitort en de uitkomst van de audit bevestigt ons beeld dat de risico's die rondom de uitbesteding bestaan effectief worden beheerst. De RvT heeft dan ook geen aanbevelingen.

2.8 Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Een pensioenfonds dient een beleggingsbeleid te hebben dat in overeenstemming is met de verplichtingen van het fonds en de vastgestelde risicohouding. In dit beleid dient aandacht te zijn voor maatschappelijk verantwoord beleggen. De opdracht aan de vermogensbeheerder dient in overeenstemming te zijn met dit beleid en er dienen effectieve begrenzings opgenomen te zijn in deze opdracht.

Bevindingen:

In 2022 ging onze aandacht uit naar de risicohouding en de ALM-studie, welke als doel had om het strategische beleggingsbeleid te herijken. Het Bestuur heeft in januari 2023 besloten het huidige beleid door te zetten. Als acties waren benoemd om vervolgonderzoek te doen naar een dynamische rentehedge en triggers vast te stellen voor het uitvoeren van een nieuwe ALM-studie. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets en de ALM-studie zijn in mei 2023 toegelicht aan het VO en de RvT.

Extra aandacht van de RvT is uitgegaan naar de dynamische rentehedge en de aankoop van participaties in Vesteda voor €15 miljoen. Omdat de dynamische rentehedge interessant is op de langere termijn heeft het Bestuur besloten eerst te wachten op meer duidelijkheid over de toekomst van het pensioenfonds. Voor de vastgoedtransactie heeft de RvT het dossier opgevraagd waaruit blijkt dat in een korte periode uitvoerig met partijen, ook met adviseur en risicomanager, is overlegd en kritische vragen zijn gesteld en beantwoord. Met deze deep dive heeft de RvT kunnen constateren dat eenieder goed in zijn rol zit. Wel vraagt de RvT zich af of in het mandaat aan de BAC is beoogd dat de BAC actief gebruik mag maken van de ruimte binnen de bandbreedtes. Door de aankoop van extra vastgoed ging de allocatie richting de bovenkant van de bandbreedte. Het beeld van rolduidelijkheid is tevens positief bevestigd tijdens een door een RvT lid bijgewoonde BAC-vergadering als toehoorder. De vergadering verliep goed en de sfeer was prettig. Er is waargenomen dat er sprake is van countervailing power richting GSAM.

Tot slot heeft de RvT kennisgenomen van diverse reguliere werkzaamheden van de BAC en (beperkte) aanpassingen in het beleggingsbeleid en de opinies van de externe risicomanager. Hierover heeft de RvT geen opmerkingen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Begin 2021 heeft het fonds het MVB-beleid vastgesteld. Ook nadien heeft het pensioenfonds verdere stappen gezet. Het Bestuur heeft in 2023 een update van het beleid vastgesteld en op de website gepubliceerd. In 2024 vindt een formele evaluatie plaats.

Het fonds, gekwalificeerd als artikel 8, heeft aan (nieuwe) SFDR-verplichtingen voldaan door informatie op te nemen in het jaarverslag en op de website te plaatsen.

In het risicodashboard wordt ieder kwartaal gerapporteerd over het ESG-risico. Voor de ESG-risico indicatoren is een (eerste) meting uitgevoerd. In de ERB is specifiek aandacht besteed aan klimaatrisico's en de gevolgen van ESG-stress scenario's voor de dekkingsgraad en de koopkracht van het pensioen. De resultaten zijn beter dan in financiële stress scenario's. Om de risico's verder te beperken gaat het pensioenfonds onderzoek doen naar de invoering van klimaatbenchmarks.

Aanbevelingen:

De RvT ziet dat voor het vermogensbeheer gedegen processen worden gevolgd, waarbij zaken planmatig worden aangepakt, maar er tevens oog is voor actuele ontwikkelingen. De RvT doet n.a.v. het onderzoek naar de vastgoedtransactie de aanbeveling aan het Bestuur om te evalueren of het actief gebruik maken van de ruimte binnen de bandbreedte (waarbij de afwijking van de norm toeneemt) binnen het mandaat van de BAC valt, of dat dit in de toekomst een dergelijk besluit langs het Bestuur moet.

2.9 Communicatie

Het Bestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid, waarbij de persoonlijke pensioeninformatie goed toegankelijk is en het pensioenbewustzijn van belanghebbenden wordt bevorderd. Het Bestuur meet de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen periodiek, in elk geval elke drie jaar.

Bevindingen:

Aan de deelnemerscommunicatie ligt een communicatieplan ten grondslag dat is vastgesteld door het Bestuur en waarin de aanbevelingen van het VO zijn meegenomen. Basis voor de communicatie is de website waarin alle relevante informatie voor deelnemers is opgenomen en waarvan de actualiteit voldoende wordt gewaarborgd. Het fonds heeft actief gecommuniceerd door middel van een webinar voor bijna gepensioneerden. De balans tussen passieve en actieve communicatie acht de RvT passend bij het fonds.

Daarnaast is er in het eerste kwartaal van 2023 een deelnemersonderzoek uitgevoerd waarin de risico-preferentie is uitgevraagd. Het onderzoek toont dat veel deelnemers een voorkeur hebben voor het bestaande stelsel.

In de communicatie over de WTP trekt het fonds op met andere partijen binnen de NN-Groep. De RvT vindt dat een positieve ontwikkeling.

2.10 Code Pensioenfondsen

Het Bestuur heeft een interne evaluatie gemaakt van de mate waarin het fonds de Code Pensioenfondsen naleeft. Deze evaluatie is besproken tussen het Bestuur en de RvT. De RvT deelt de mening van het Bestuur dat alleen norm 33 (een jongere in het VO en Bestuur) niet wordt toegepast. De RvT is van mening dat dit punt adequaat is toegelicht in het jaarverslag.

Daarnaast heeft de RvT het Bestuur in overweging gegeven om met betrekking tot norm 7 (draagvlak verantwoord beleggen) meer aandacht te geven aan de snel wijzigende maatschappelijke opvattingen en verwachtingen op dit punt.

Tenslotte

De RvT ziet het als zijn taak bij te dragen aan de kwaliteit en effectiviteit van de governance en de besturing van het pensioenfonds. De RvT wil dan ook te allen tijde graag als gesprekspartner van het Bestuur functioneren en hoopt dat het Bestuur dit ook zo ervaart.

Vooruitblik 2024

De RvT is voornemens in 2024, naast de wettelijke en statutaire toezichttaak, aan de volgende thema's in het bijzonder aandacht besteden:

- IT- en Cybersecurity, inclusief voortgang invoering DORA;
- Wet Toekomst Pensioenen en de gevolgen voor het fonds;
- Uitbestedingsrelatie met AZL in diverse scenario's;
- Kwetsbaarheid van het fonds in relatie tot toekomstscenario's.

Daarnaast zal de RvT zich actief laten informeren hoe het fonds zich voorbereidt op de toezicht thema's voor 2024 van de AFM en DNB.

Reactie bestuur

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht voor de constructieve samenwerking en het verslag van de Raad van Toezicht. Het bestuur is verheugd met het positieve oordeel van de Raad van Toezicht.

Het bestuur heeft regelmatig gesproken met de Raad van Toezicht tijdens gezamenlijke vergaderingen en informele overleggen waarin veel onderwerpen aan de orde zijn geweest. De Raad van Toezicht heeft een proactieve rol gespeeld bij een aantal besluiten van het bestuur en heeft een positieve rol gespeeld bij oordeelsvorming ten aanzien van met name de toekomst van het pensioenfonds en de Wet toekomst pensioenen.

Het bestuur is van mening dat de Raad van Toezicht op een goede wijze invulling heeft gegeven aan het intern toezicht bij het Pensioenfonds en is content met de wijze waarop de raad van toezicht heeft geacteerd als gesprekspartner van het bestuur.

De Raad van Toezicht heeft een rapport van bevindingen opgesteld, welke is opgenomen in dit jaarverslag en waarin een aanbeveling is opgenomen die door het bestuur met de Raad van Toezicht is besproken. Het bestuur vindt dat dit rapport evenwichtig is opgesteld en de aanbeveling zal door het bestuur worden opgevolgd.

In 2024 zal met name de besluitvorming over de toekomst van het Pensioenfonds en de Wet Toekomst Pensioenen onderwerp van gesprek zijn.

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het verantwoordingsorgaan maakt middels dit verslag gebruik van haar bevoegdheid een oordeel uit te spreken over het gevoerde beleid van het bestuur. De volgende onderwerpen komen hierbij aan de orde:

- Verantwoordelijkheid verantwoordingsorgaan,
- Samenstelling verantwoordingsorgaan,
- Intern toezicht,
- Werkwijze en uitgebrachte adviezen,
- Beleggingsbeleid,
- Financiële en actuariële zaken,
- Communicatie,
- Risicobeheersing en compliance,
- Algemeen oordeel.

Verantwoordelijkheid verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over:

- het handelen van het bestuur zoals verantwoord in de kwartaalrapportages en het jaarverslag,
- het door het bestuur in de praktijk gevoerde beleid,
- de beleidskeuzes die met betrekking tot de toekomst van de pensioenregeling worden gemaakt.

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt of het bestuur in zijn taakstelling rekening houdt met het eerder vastgestelde beleid van het fonds, met de principes van goed pensioenfondsbestuur (de Code Pensioenfondsen) en of het bestuur de Pensioenwet volledig naleeft. Onderdeel daarvan is de beoordeling of het bestuur op een evenwichtige wijze met de verschillende belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever rekening houdt.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan een aantal adviestaken, onder andere daar waar het gaat om gehele of gedeeltelijke overdracht van verplichtingen van het fonds, het aangaan en het wijzigen of beëindigen van uitvoeringsovereenkomsten.

Samenstelling verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft twee werknemersleden, twee gewezen deelnemersleden, twee pensioengerechtigde leden en één werkgeverslid. De leden worden benoemd door het bestuur nadat een voorgenomen benoeming is goedgekeurd door de raad van toezicht.

In het verantwoordingsorgaan is in 2023 één nieuw lid benoemd. Per 1 januari 2024 zal er nog een nieuw lid worden benoemd waarna het verantwoordingsorgaan zal bestaan uit één vrouw en zes mannen, die allemaal ouder zijn dan 40 jaar. Voor het verantwoordingsorgaan geldt dat het aantal deelnemers onder 40 jaar als gevolg van het sluiten van het Pensioenfonds fors is gedaald. Doordat er geen nieuwe leden meer instromen, wordt het steeds moeilijker te voldoen aan het gewenste leeftijdscriterium.

Intern Toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de raad van toezicht. De leden van de raad van toezicht worden benoemd door het bestuur op bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Met de raad van toezicht heeft het verantwoordingsorgaan minimaal tweemaal per jaar overleg over de lopende zaken. Ook wordt met hen in het kader van de jaarverslaglegging het rapport inzake het interne toezicht besproken.

Werkwijze en uitgebrachte adviezen

In het verslagjaar zijn het pensioenfondsbestuur en het verantwoordingsorgaan vijf keer in vergadering bijeengekomen. In mei 2023 heeft het verantwoordingsorgaan met het bestuur gesproken over het jaarverslag 2022, het oordeel van het verantwoordingsorgaan en het verslag van de raad van toezicht. Ook heeft het verantwoordingsorgaan in het kader van de jaarrekening 2022 gesproken met de controlerend accountant, certificerend actuaris en de raad van toezicht. Verder zijn in het verslagjaar onder meer de volgende onderwerpen besproken:

- de algemene gang van zaken en ontwikkelingen bij het Pensioenfonds,
- de toekomst van het Pensioenfonds,
- het nieuwe pensioenstelsel,
- de impact van de DORA-wetgeving,
- keuzebegeleiding en de voorbereiding op de beoogde eenmalige uitkering,
- de benoemingen van leden van het verantwoordingsorgaan,
- de risicohouding en uitkomsten haalbaarheidstoets,
- inflatie en impact op de beleggingsportefeuille en toeslagverlening,
- maatschappelijk verantwoord beleggen en ESG-risico's,
- de kwaliteit van de uitvoering.

Het verantwoordingsorgaan heeft geadviseerd over:

- het communicatieplan,
- de vergoeding van de raad van toezicht en functieprofielen,
- aanpassing van de klachten- en geschillenprocedure.

Het verantwoordingsorgaan heeft, met suggesties, positief geadviseerd over deze onderwerpen. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan suggesties gegeven over teksten in een aantal fondsdocumenten en het bestuursverslag.

Beleggingsbeleid

Rendement en dekkingsgraad

Het totale rendement van de beleggingsportefeuille was in 2023 8,4% (2022: -26,1%). Deze toename is veroorzaakt door de ontwikkelingen op de financiële markten waarbij de rente daalde en de aandelen zich flink herstelden.

De rentedaling had tot gevolg dat de waarde van de verplichtingen zijn gestegen, maar minder dan de stijging van de waarde van de beleggingen. Hierdoor is de dekkingsgraad toegenomen. De actuele DNB-dekkingsgraad steeg in 2023 van 124,6% naar 127,4%.

De resultaten van de beleggingsportefeuille lieten in 2023 een outperformance zien van 0,6%. In 2022 was er nog een underperformance van -1,5%. De outperformance is vooral behaald met de matchingsportefeuille. De rendementsportefeuille laat een underperformance van -1,1% zien, vooral veroorzaakt door aandelen en hoogrentende obligaties. Door verdere afwaarderingen is de performance van de vastgoedportefeuille negatief, maar beter dan de benchmark. Dit komt vooral door de gunstige aankoop in het Vesteda woningenfonds.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Het Pensioenfonds streeft naar een beleggingsportefeuille die betere duurzaamheidskenmerken heeft dan de brede markt-index. Het Pensioenfonds monitort (en publiceert) daarvoor onder andere de CO2-emissie, afvalproductie, waterverbruik, ESG-risico score van bedrijven en controverses met hoge impact. De beleggingen deden het in 2023 beter dan de brede benchmark, met uitzondering van waterverbruik. Daarvoor zal het Pensioenfonds in gesprek gaan met de fondsmanagers.

Daarnaast voldeed de emissie van de aandelenportefeuille voor ontwikkelde markten ruimschoots aan het pad dat is omschreven in het klimaatakkoord van Parijs.

Het Pensioenfonds volgt ESG-risico's op basis van een aantal ESG-risico indicatoren. In 2023 waren de indicatoren nog erg volatiel, maar voor 2024 wil het Pensioenfonds waar mogelijk, doelstellingen voor deze indicatoren vaststellen.

Het Pensioenfonds heeft de pensioenregeling onder SFDR geclassificeerd als een artikel 8 product, waarmee wordt aangegeven dat het fonds duurzame kenmerken promoot. Op grond van de SFDR zijn in 2023 de wettelijke verplichte rapportage opgesteld en op de website gepubliceerd.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur op prudente wijze is omgegaan met het beleggingsbeleid. De dekkingsgraad is licht gestegen, vooral vanwege de waarde stijging van de aandelen. Daarbij geldt wel als aandachtspunt de achterblijvende performance van de aandelen ten opzichte van de benchmark.

Conclusie

Naar aanleiding van de ALM-studie die in 2022 is uitgevoerd zijn in 2023 geen aanpassingen in het beleggingsbeleid uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan kan zich vinden in de keuze van het bestuur om het strategische beleggingsbeleid niet aan te passen. Het bestaande strategisch beleggingsbeleid is robuust gebleken.

Wel is op basis van de SAA-studie besloten om de verdeling van aandelen over ontwikkelde en opkomende markten met ingang van 1 januari 2024 te baseren op marktgewogen kapitalisatie (ten opzichte van een overweging aandelen opkomende markten in 2023). Op basis van de aanvullende uitleg van het bestuur over deze keuze (verandering in vooruitzichten en achterblijvende prestaties in het verleden ten opzichte van aandelen ontwikkelde markten), begrijpt het verantwoordingsorgaan de keuze om dit aan te passen.

De aankoop van € 15 miljoen vastgoed in het Vesteda woningenfonds met een korting van circa 25% heeft in 2023 goed uitgepakt. Ook de keuze om te acteren op de inverse rentecurve met een onderwogen positie op de lange looptijden en een overweging op de kortere looptijden, heeft in 2023 goed uitgepakt.

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur deze keuzes weloverwogen heeft genomen. Voor de toekomst wil het verantwoordingsorgaan wel benadrukken dat dit soort besluiten altijd met juiste de waarborgen en governance genomen moeten worden en dat zodra de curve is genormaliseerd, weer een neutrale positie wordt ingenomen.

Het verantwoordingsorgaan ondersteunt het bestuur in haar streven naar maatschappelijk verantwoord beleggen. In 2023 is het MVB-beleid aangepast op besluiten die eerder zijn genomen. De aanpassingen van het MVB-beleid zijn besproken met het verantwoordingsorgaan.

Het Pensioenfonds heeft in 2023 ESG-risico's gemonitord en vastgesteld dat de indicatoren nog erg volatiel waren. Het verantwoordingsorgaan is benieuwd of er in 2024 voldoende handvatten zijn om doelstellingen voor deze indicatoren vast te stellen. Als laatste heeft het Pensioenfonds in 2023 weer voldaan aan alle verplichtingen die voortkomen uit de SFDR regelgeving.

Het verantwoordingsorgaan dankt het bestuur voor de wijze waarop het verantwoordingsorgaan op continue basis is geïnformeerd en meegenomen in overwegingen, denkwijzen en uitvoering van het beleggingsbeleid.

Financiële en actuariële zaken

Algemeen

Sinds 1 januari 2020 is het Pensioenfonds een 'gesloten en premievrij' pensioenfonds.

Hierdoor was het noodzakelijk om een voortzettingsovereenkomst met de werkgever overeen te komen waarin o.a. de toekomstige (kosten)verplichtingen van de werkgever geregeld worden.

Deze overeenkomst is in 2019 met de werkgever afgesloten en heeft een looptijd voor onbepaalde tijd. In 2023 is deze overeenkomst ongewijzigd voortgezet.

Toeslagverlening

Er wordt per 1 januari 2024 geen toeslag toegekend. De consumentenprijsindex bedroeg in de periode oktober 2022-oktober 2023 -1,98%. De achterstand in toeslagen blijft daarmee 6,98%. Teneinde deze achterstand weg te werken was een dekkingsgraad vereist van 141,3 %. De beleidsdekkingsgraad was 128,3% op 31 oktober 2023 en daarmee ontoereikend. Dit is in overeenstemming met wet- en regelgeving, alsmede de basisuitgangspunten van het toeslagbeleid.

Het resultaat op toeslagen is hierdoor logischerwijze nihil. Over 2022 was dit ruim 290 miljoen euro negatief vanwege de toeslagverlening van 9,95%.

Actuariële zaken

In september 2022 heeft het Koninklijk Actuarieel Genootschap voor het laatst prognosetafels gepubliceerd. De volgende prognosetafel zal naar verwachting weer in 2024 worden gepubliceerd. Het beleid van het bestuur is om de prognosetafels van het Koninklijk Actuarieel Genootschap direct te volgen, waarmee er in 2023 dus geen aanpassing noodzakelijk is. Ook zijn in 2022 al de ervaringsfactoren en vaste leeftijdsverschillen bijgewerkt, zodat ook hier geen aanpassing in 2023 noodzakelijk is.

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten worden volledig betaald door de werkgever, onder aftrek van vrijval van de administratievoorziening met een maximum van 2%. De uitvoeringskosten bedroegen in 2023 € 2.172.000. Dit is een daling ten opzichte van 2022 (€ 2.433.000,-). Dit heeft geleid tot een bedrag van 370 euro kosten per deelnemer in 2023. In 2022 was dat 411 euro. Benchmarkonderzoek heeft uitgewezen dat dit licht hoger ligt is dan bij de peergroep, evenals in het jaar daarvoor. Hierbij zijn in tegenstelling tot andere pensioenfondsden geen kosten in mindering gebracht door deze te alloceren als vermogensbeheerkosten. De vermogensbeheerkosten (incl. transactiekosten) van het Pensioenfonds zijn ook lager dan van de peergroep. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat Pensioenfonds bovenmatige kosten heeft, al blijft kostenefficiëntie een belangrijk aandachtspunt voor het fonds.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur op prudente en correcte wijze is omgegaan met het financiële beleid van het Pensioenfonds en de uitvoering ervan.

Communicatie

Het verantwoordingsorgaan constateert dat het Pensioenfonds over 2023 aan haar wettelijke communicatieverplichtingen heeft voldaan, zoals dat goed is gecommuniceerd over onder andere de dekkingsgraad, het Uniform Pensioenoverzicht en de toeslagverlening. Het verantwoordingsorgaan is hierover positief gestemd. Het verantwoordingsorgaan waardeert dat de communicatie wordt gespitst op de informatiebehoefte van de verschillende doelgroepen en waar het kan aansloten wordt bij de

overkoepelende communicatiedoelstellingen van het fonds. Voorts zijn de kwantitatieve & kwalitatieve doelstellingen over 2023 grotendeels behaald.

Activiteiten en speerpunten

De communicatie naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden gaat sinds 2022 digitaal, tenzij iemand heeft aangegeven dat hij voorkeur voor papieren communicatie heeft. Dit is efficiënt, kost minder geld en is duurzaam.

Voor 2023 was het doel om de percentages van het aantal e-mailadressen dat bekend is te verhogen naar 98% voor actieven, 65% voor gewezen deelnemers en 70% voor gepensioneerden. In werkelijkheid was dit 97,3% voor actieven, 61,0% voor gewezen deelnemers en 72,4% voor gepensioneerden. Voorkeur voor digitale communicatie is 93,8% voor actieven, 97,9% voor gewezen deelnemers en 78,1% voor gepensioneerden.

Het fonds zet diverse middelen in om alle (gewezen) deelnemers in actie te komen. Dit door middel van:

- pensioengesprekken;
- de pensioenplanner;
- de pensioeninformatie brief;
- voorlichtingsbijeenkomsten voor mensen die bijna met pensioen gaan;
- webinar over portals en de pensioenplanners;
- het maken van serviceberekeningen voor (gewezen) deelnemers.

Het verantwoordingsorgaan is blij met bovengenoemde mogelijkheden voor de (gewezen) deelnemers en deze worden in de praktijk erg gewaardeerd.

Conclusie

In 2023 heeft het fonds veel geïnvesteerd in de middelen om alle groepen deelnemers goed te informeren en activeren. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur voldoende invulling heeft gegeven aan de wettelijke eisen en de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor 2023. Het verantwoordingsorgaan is positief over de uitvoering van het communicatiebeleid en spreekt voor 2024 de hoop uit dat dit wordt voortgezet, zodat alle doelgroepen zich actief bewust blijven van hun pensioen bij het Delta Lloyd Pensioenfond.

Risicobeheersing en compliance

Het risicomanagement van het Pensioenfond richt zich met name op het risico dat de doelstellingen en ambities van het Pensioenfond niet worden gehaald (strategisch risico). Daarnaast worden ook de operationele, integriteits- en reputatierisico's beoordeeld. Met het verantwoordingsorgaan (en de raad van toezicht) is afgesproken welke risico's het Pensioenfond mag nemen. Jaarlijks wordt dit, alsmede de ontwikkelingen, uitgebreid besproken. Dit geldt eveneens voor de uitgevoerde haalbaarheidstoets.

De pensioenadministratie en wettelijke communicatie is door het Pensioenfond uitbesteed aan AZL en het vermogensbeheer aan Goldman Sachs Asset Management (GSAM). De niet-wettelijke communicatie naar (gewezen) en pensioengerechtigden wordt grotendeels door het Pensioenfond zelf uitgevoerd evenals de helpdeskfunctie, welke niet is uitbesteed. Het verantwoordingsorgaan beoordeelt deze werkwijze als positief.

Het Pensioenfond beschikt over een gedragscode. Het doel van de gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen van belanghebbenden in het Pensioenfond door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. Alle verbonden personen die betrokken zijn bij het Pensioenfond, waaronder het verantwoordingsorgaan, hebben verklaard dat zij de gedragscode in 2023 hebben nageleefd.

Algemeen oordeel

Het verantwoordingsorgaan is, het bovenstaande afwegende, van mening dat het bestuur in 2023 als goed bestuur heeft gehandeld. Het bestuur heeft daarbij op evenwichtige wijze de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever gediend.

Reactie bestuur

Met genoegen neemt het bestuur kennis van het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de weerslag daarvan in de jaarrekening 2023.

Het bestuur is content met de adviezen van het verantwoordingsorgaan en de constructieve wijze waarop onderwerpen zijn besproken.

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor de wijze waarop het tot een oordeel komt, de adviserende rol invult en de tijd die daaraan wordt besteed.

Personalia

Bestuur

Najet Yacoubi is per 1 juli 2023 afgetreden als lid en voorzitter van het bestuur. Najet heeft een andere functie aanvaard die niet verenigbaar was met het lidmaatschap van het bestuur. Op die datum is Henk Raué benoemd als voorzitter van het bestuur. Na een sollicitatieprocedure heeft Ellen Kraft in september 2023, het bestuur versterkt als aspirant bestuurslid. En na goedkeuring door DNB is Ellen per 31 januari 2024, benoemd als lid van het bestuur.

Bestuursleden in 2023 voorgedragen namens de deelnemers:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurs- lid vanaf	(Her)be- noemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2023	M/V	Relevante nevenfuncties
Najet Yacoubi	Voorzitter (tot 1 juli 2023)	18-01-2016	01-07-2023	45 jaar	vrouw	Sr. manager schade expertise & leveranciers- management bij NN (tot 1 juli 2023)
Sebastiaan van der Laan	Lid	20-02-2018	01-01-2026	47 jaar	man	Managing expert NN Pensioen
Ellen Kraft	Aspirant lid (vanaf september 2023)			42 jaar	vrouw	Sr. communicatie- specialist pensioenen bij NN Pensioen

Bestuurslid in 2023 voorgedragen namens de pensioengerechtigden:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurs- lid vanaf	(Her)be- noemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2023	M/V	Relevante nevenfuncties
Henk Raué	Voorzitter (vanaf 1 juli 2023)	1-1-2021	1-1-2025	72 jaar	man	Vz RvC bij de Goudse verzekeringen

Bestuurslid in 2023 voorgedragen namens de gewezen deelnemers:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurs- lid vanaf	(Her)be- noemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2023	M/V	Relevante nevenfuncties
René Tuitert	Lid	1-7-2021	1-7-2025	57 jaar	man	CFRO Scildon

Bestuurslid in 2023 voorgedragen door de werkgever:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurs- lid vanaf	(Her)be- noemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2023	M/V	Relevante nevenfuncties naast lid Pensioenfonds
Norbert Hilhorst	Lid	18-11-2021	18-11-2025	59 jaar	man	CRO/Risk models & analytics bij NN

Per 31 december 2023 is de samenstelling van de bestuurscommissies als volgt:

De beleggingsadviescommissie

Naam	Functie
Sebastiaan van der Laan	Voorzitter
Henk Raué	lid

Verder zijn bij vergaderingen aanwezig: Martijn Euverman (S&V, beleggingsadviseur), Ralph van Daalen (GSAM), Tamis Stuker (GSAM), Ronald Sijsenaar (Probability, externe risicomanager), Wim Overboom en Theo Krekel (MT).

De pensioen- en communicatiecommissie

Naam	Functie
Ellen Kraft	Aspirant bestuurslid

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Christel Cortooms, Monique Ummelen, Wim Overboom en Theo Krekel.

De risico-commissie

Naam	Functie
Norbert Hilhorst	Voorzitter

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Ronald Sijsenaar, Wim Overboom, Theo Krekel en Christel Cortooms.

De commissie audit en verslaglegging

Naam	Functie
Rene Tuitert	Voorzitter

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Christel Cortooms, Wim Overboom, Theo Krekel en Jan Driessen en/of Mike Uljee (PWC).

De klachtencommissie

Naam	Functie
Danny Smit (partner in Compliance)	Voorzitter

De klachtencommissie wordt aangevuld met twee bestuursleden. Christel Cortooms is secretaris van de commissie.

Managementteam

Het management team was in 2023 als volgt samengesteld:

Naam	Functie
Theo Krekel	Voorzitter MT en manager van het Pensioenfonds
Christel Cortooms	Administrateur
Wim Overboom	Interne risicomanager en vervuller actuariële functie

Verantwoordingsorgaan

In 2023 zijn er mutaties geweest in het verantwoordingsorgaan. Per 1 januari 2023 is Eric Nijssen benoemd als pensioengerechtigd lid als opvolger van Benno Bijlsma die op die datum is afgetreden, conform het rooster van aftreden. Per 30 september 2023 is Kees van Straaten afgetreden als gewezen deelnemers lid, omdat zijn lidmaatschap van het VO niet verenigbaar was met zijn functie bij GSAM. In plaats van Kees is per 30 december 2023 Renate Bredenoort benoemd als lid van het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan was per 31 december 2023 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Aftredend	leeftijd op 31 dec. 2023	M/V
Ronald Kamps	Voorzitter, werkgeverslid	1-10-2024	53 jaar	man
Eric Nijssen	Pensioengerechtigd lid	1-1-2027	64 jaar	man
Pierre Hangx	Pensioengerechtigd lid	1-7-2026	64 jaar	man
Marcel Meulman	Deelnemerslid	1-10-2026	58 jaar	man
Jeroen Walter	Deelnemerslid	1-4-2026	48 jaar	man
Renate Bredenoort	Gewezen deelnemerslid	30-12-2027	44 jaar	vrouw
Dave Bril	Gewezen deelnemerslid	1-1-2026	57 jaar	man

Raad van Toezicht

In december 2023 kreeg het Pensioenfonds het verschrikkelijke bericht dat Jeroen Hilbrands, lid van de Raad van Toezicht, is overleden. Nadien is een vacature ontstaan.

Per 31 december 2023 was de raad van toezicht als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Aftredend	M/V	Relevante nevenfuncties per 31 december 2023
Peter de Groot	Voorzitter	01-10-2026	man	– Bestuurslid pf. DNB – Bestuurslid pf. Architecten Bureau's – Voorzitter audit committee PNO Medio – Stichting Platform C - Lid RvT – Vereniging ITP
Gwen van Tongeren	Lid	01-10-2025	vrouw	– NUB pf KPN – Beleggingsadv. pf. Avery Dennison – Lid bac pf. IBM NL – Lid Kascommissie ViiP
Vacature ¹⁾	Lid			

Administratie Pensioenfonds

Medewerkers van de administratie van het Pensioenfonds zijn:

Christel Cortooms	Administrateur
Elise van der Waarden	Administratief medewerker
Monique Ummelen	Communicatie adviseur

Certificerend Actuaris

Triple A Risk Finance Certification B.V.

Accountant

Ernst & Young Accountants LLP

Compliance officer

Danny Smit (Partner in Compliance)

Privacy Officer

Joop Jansen (Partner in Compliance)

¹⁾ De vacature is op 31 januari 2024 ingevuld.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2023	2022
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Vastgoed	160.227	172.144
Aandelen	560.201	488.603
Vastrentende waarden	2.319.824	2.280.974 ¹⁾
Derivaten	98.824	91.796
	3.139.076	3.033.517
Vorderingen en overlopende activa [2]	9.243	14.460
Liquide middelen [3]	12.133	9.389
Totaal activa	3.160.452	3.057.366

1) Voor vergelijkingsdoeleinden zijn de cijfers 2022 aangepast.

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2023	2022
Stichtingskapitaal en reserves		
Overige Reserves [4]	652.199	569.130
	652.199	569.130
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [5]	2.381.096	2.317.284
	2.381.096	2.317.284
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Derivaten	53.479	155.225
Collateral	70.313	13.670 ¹⁾
	3.365	2.057
Kortlopende schulden en overlopende passiva [6]		
	3.160.452	3.057.366

1) Voor vergelijkingsdoeleinden zijn de cijfers 2022 aangepast.

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2023	2022
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [7]		
Directe beleggingsopbrengsten	29.057	42.448
Indirecte beleggingsopbrengsten	208.356	-1.073.602
Directe kosten van vermogensbeheer	-562	-623
	236.851	-1.031.777
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [8]	451	912
Saldo van overdrachten van rechten [9]	-2.169	-4.938
Pensioenuitkeringen [10]	-86.077	-76.023
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [11]		
Toeslagverlening	50	-291.464
Rentetoevoeging	-73.852	14.478
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	88.001	78.314
Wijziging marktrente	-83.252	927.926
Resultaat op kanssystemen	3.475	4.594
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.766	5.092
Wijzigingen actuariële grondslagen	0	-18.251
	-63.812	720.689
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [12]	-2.172	-2.432
Overige baten en lasten [13]	-3	0
Saldo van baten en lasten	83.069	-393.569

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2023	2022
Bestemming van het saldo		
Overige reserves	83.069	-393.569
	83.069	-393.569

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2023	2022
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	451	912
Overige	218	107
	669	1.019
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-85.839	-75.917
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.117	-4.938
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.767	-4.014
	-89.723	-84.869
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	33.924	49.076
Verkopen en aflossingen beleggingen	50.494	344.092
Saldo overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten	742	788
	85.160	393.956
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	7.201	-310.453
Directe kosten van vermogensbeheer	-563	-623
	6.638	-311.076
Mutatie liquide middelen	2.744	-970
Saldo liquide middelen 1 januari	9.389	10.359
Saldo liquide middelen 31 december	12.133	9.389

Waarderingsgrondslagen

1. Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

Het doel van het Pensioenfonds is het verlenen van pensioenaanspraken, alsmede het uitkeren of doen uitkeren van pensioen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun bij overlijden na te laten betrekkingen, een en ander volgens de regels, zoals nader in het pensioenreglement omschreven.

2. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling en in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ610), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De jaarrekening is opgesteld in euro's, wat tevens de functionele valuta is. De presentatie van alle bedragen vindt plaats in duizenden euro's.

Het bestuur heeft bij het opmaken van de jaarrekening de continuïteit van het Pensioenfonds voor de komende twaalf maanden onderzocht en heeft op basis daarvan besloten tot het toepassen van de continuïteitsveronderstelling.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op de actuele waarde, zijnde de marktwaarde. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

2.2 Vergelijking met voorgaand jaar

Voor een beter inzicht is voor vergelijkingsdoeleinden de presentatie van de vergelijkende cijfers met betrekking tot collateral op enkele plaatsen aangepast. Uit de toelichting op de balans blijkt bij welke posten dit van toepassing is. Dit heeft geen effect gehad op de waarde van het vermogen of op het resultaat van voorgaand boekjaar.

2.3 Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het Pensioenfonds een oordeel en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

2.4 Schattingswijzigingen

In 2023 zijn de actuariële grondslagen niet gewijzigd.

Op basis van het advies van de commissie parameters heeft DNB besloten om per 1 januari 2023 een aanpassing door te voeren in de UFR-methodiek die vanaf 1 januari 2021 stapsgewijs werd doorgevoerd. De belangrijkste wijziging is dat de nieuwe UFR-methode

leidt tot een DNB-curve die tot een looptijd van 50 jaar gelijk is aan de swapcurve. Het effect van de grondslagwijziging, 'nieuwe UFR-methodiek per 1 januari 2022', op de technische voorzieningen is een positief resultaat van € 5,9 miljoen.

2.5 Opname van actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het Pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

2.6 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen worden verantwoord in de staat van baten en lasten opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten.

2.7 Saldering en veronderstellingen

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

2.8 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De beleggingen voor risico pensioenfonds bestaan uit de financiële instrumenten van het Pensioenfonds.

Een financieel instrument wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het Pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden verantwoord in de staat van baten en lasten, onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Waardering bij eerste opname

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

Na eerste opname worden vastgoedbeleggingen, aandelen, vastrentende waarden en derivaten als volgt gewaardeerd:

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op de actuele waarde, zijnde de marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers.

Couponrente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingmodellen.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities -lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien

uit hoofde van een securities -lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen. Alle uit het securities -lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten.

2.9 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

2.10 Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Liquide middelen die gestort of ontvangen zijn uit hoofde van de Credit Support Annex (CSA) overeenkomsten ter dekking van de exposure op tegenpartijen vanuit ongerealiseerde resultaten uit derivatentransacties, worden verantwoord als collateral onder de beleggingen voor risico pensioenfondsen (met ingang van 2023 onder vorderingen en overlopende passiva). Collateral wordt gewaardeerd op basis van de marktwaarde ultimo boekjaar volgens dezelfde waarderingsgrondslagen als welke gelden voor de overige liquide middelen.

2.11 Stichtingskapitaal en reserves

Overige reserves

De overige reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

2.12 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum gefinancierde pensioenverplichtingen. Gefinancierde pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. De gemiddeld gewogen rente ultimo 2023 is 2,36% (2022: 2,63%)..

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante-condities) zijn in de berekening begrepen.

De VPV is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

Rekenrente

De verdiscontering van de uitkeringenstroom vindt plaats op basis van de 'swap'-rentecurve van De Nederlandsche Bank N.V. ('Rente Termijn Structuur Financieel Toetsingskader'), die per balansdatum wordt gehanteerd.

Sterfte

Voor het ouderdoms- en nabestaanden pensioen ultimo 2023: prognosetafel AG2022 startjaar 2024 (ultimo 2022: AG2022 startjaar 2023), rekening houdend met eigen ervaringssterfte.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen wordt afgeleid van het bereikbare partnerpensioen op basis van dienstjaren vanaf 1 januari 2017 of de latere datum van aanvang deelnemerschap. Een ingegaan wezenpensioen wordt gereserveerd op het leven van de wees, waarbij bij een leeftijd tot 18 jaar de resterende duur tot 18 jaar in aanmerking wordt genomen en bij een leeftijd boven 18 jaar de resterende duur tot 27.

De voorziening voor de tot op 1 januari 2017 opgebouwde aanspraken op wezenpensioen wordt vanaf ultimo 2023 vastgesteld als 1,5% (2022: 1,5%) van de voorziening van de aanspraken op partnerpensioen van deelnemers en gewezen deelnemers.

Partnerpensioen

De aanspraken op partnerpensioen worden afgeleid van het bereikbare ouderdomspensioen op basis van dienstjaren vanaf 1 januari 2017 of de latere datum van aanvang deelnemerschap en zijn gebaseerd op het onbepaalde partner systeem, waarbij wordt verondersteld dat bij mannelijke deelnemers de vrouw 2 jaar en 6 maanden jonger is dan man. Bij vrouwelijke deelnemers wordt verondersteld dat de vrouw 1 jaar en 6 maanden jonger is dan de mannelijke partner.

De tot 1 januari 2017 opgebouwde aanspraken op partnerpensioen zijn gebaseerd op het onbepaalde partner systeem, waarbij voor mannelijke deelnemers wordt verondersteld dat de man 2 jaar en zes maanden ouder is dan de vrouwelijke partner. Voor vrouwelijke deelnemers wordt verondersteld dat de vrouw 1 jaar en 6 maanden jonger is dan de mannelijke partner.

Na pensioeningang wordt uitgegaan van het bepaald partner systeem, waarbij hetzelfde leeftijdsverschil als voor pensioeningang wordt toegepast.

Een ingegaan (bijzonder) partnerpensioen wordt gereserveerd op het leven van de (ex-)partner.

ANW-hiaatpensioen

Voor het ANW-hiaatpensioen dat voor 1 januari 2014 is ingegaan wordt gereserveerd tot de datum waarop de partner van de deelnemer 65 wordt.

Voor een ANW-hiaatpensioen dat op of na 1 januari 2014 is ingegaan, wordt gereserveerd tot de datum waarop de partner de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt, doch uiterlijk de datum waarop de partner 67 jaar wordt.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Een ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen wordt gereserveerd tot de pensioendatum van de arbeidsongeschikte zonder rekening te houden met een eventuele revalidatie.

Vrijstelling van premiebetaling

Bij de berekening van de VPV voor de overige pensioenaanspraken wordt er rekening mee gehouden dat geen bijdragen meer ontvangen worden.

Administratievoorziening

Voor toekomstige uitvoeringskosten, waaronder de uitbetaling van pensioenen, is een administratievoorziening begrepen in de VPV. De administratievoorziening is ultimo 2023 vastgesteld op 3% van de VPV (ultimo 2022: 3% van de VPV). Periodiek wordt beoordeeld of deze voorziening toereikend is.

Deze voorziening wordt getoetst op basis van het kostenniveau en verwachte inflatie ten tijde van de toetsing.

De hoogte van de benodigde administratievoorziening wordt bepaald op basis van de kasstroom van de geschatte jaarlijkse kosten, contant gemaakt met de rentetermijnstructuur en rekening houdend met het geschatte verloop van het deelnemersbestand. Hierbij

wordt er vanuit gegaan dat het Pensioenfonds na verloop van tijd gaat liquideren of fuseren, uiteraard rekening houdend met een evenwichtige belangenbehartiging.

2.13 Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

3. Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Algemeen

De resultaten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering van activa en passiva.

Lasten en baten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de valutakoers van die dag. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verwerkt in het resultaat.

3.2 Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgever en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.3 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

De beleggingsopbrengsten bestaan uit de directe beleggingsopbrengsten (dividend en interest) en de indirecte beleggingsopbrengsten (waardestijgingen en waardedalingen van de beleggingen) onder aftrek van de kosten vermogensbeheer.

3.4 Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

3.5 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

3.6 Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.7 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Deze mutatie wordt gebaseerd op de grondslagen zoals genoemd bij de waardering van activa en passiva.

3.8 Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

4. Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde waarde- veranderingen	Niet- Gerealiseerde waarde- veranderingen	Stand ultimo 2023
Vastgoed						
Vastgoedbeleggingsfondsen	172.144	15.000	-11.294	-1.169	-14.454	160.227
Aandelen						
Aandelenbeleggingsfondsen	488.603	39.900	-39.200	11.755	59.143	560.201
Vastrentende waarden						
Obligaties	366.511	92.436	-15.936	-8.908	39.193	473.296
Obligatiebeleggingsfondsen	1.445.496	1.035.139	-1.135.956	-9.949	99.375	1.434.105
Money Market Fund	415.071	-24.644	0	5.231	6.975	402.633
Reclassificatie Money Market Fund (collateral)	40.226	-100.749	0			-60.523
Derivaten						
Interest Rate Swaps ¹⁾	-63.429	0	87.609	-87.609	108.774	45.345
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	2.864.622	1.057.082	-1.114.777	-90.649	299.006	3.015.284
Derivaten met een negatieve waarde (passiva zijde)	155.225					53.479
Collateral (passiva zijde)	13.670					70.313
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds (activa zijde)	3.033.517					3.139.076

Het pensioenfonds heeft eind 2023 € 70,3 miljoen aan onderpand ontvangen (2022: € 80,9 miljoen) in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2023 € 9,8 miljoen aan onderpand verstrekt (2022: € 121,1 miljoen) in de vorm van liquiditeiten als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten.

¹⁾ Totaal derivaten activa zijde = 45.345 + 53.479 = 98.824

Marktwaaarde

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contante waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4: Andere geschikte methoden.

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2023
Vastgoed	0	0	0	160.227	160.227
Aandelen	560.201	0	0	0	560.201
Vastrentende waarden (incl. liquide middelen)	2.086.727	0	0	223.307	2.310.034
Derivaten	0	0	45.345	0	45.345
Totaal belegd vermogen	2.646.928	0	45.345	383.534	3.075.807

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2022
Vastgoed	0	0	0	172.144	172.144
Aandelen	488.603	0	0	0	488.603
Vastrentende waarden (incl. liquide middelen)	2.007.036	0	0	220.042	2.227.078
Derivaten	0	0	-63.429	0	-63.429
Totaal belegd vermogen	2.495.639	0	-63.429	392.186	2.824.396

Beleggingen o.b.v. lookthrough / Aansluiting met risicoparaagraaf

Categorie	Stand ultimo 2023	Kortlopende vorderingen/ schulden	Liquide middelen	Verschuiving lookthrough	Stand risico- paraagraaf 2023	Stand risico- paraagraaf 2022
Vastgoedbeleggingen	160.227	0	0	12.385	172.612	184.648
Aandelen	560.201	0	0	-14.848	545.353	472.678
Vastrentende waarden (incl. collateral)	2.310.034	6.138	0	-11.981	2.304.191	2.181.302
Overige	0	0	1.341	15.216	16.557	55.836
Totaal exclusief derivaten	3.030.462	6.138	1.341	772	3.038.713	2.894.464
Derivaten	45.345	-613	0	-772	43.960	-57.775
Totaal inclusief derivaten	3.075.807	5.525	1.341	0	3.082.673	2.836.689

[2] Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen uit hoofde van kosten vermogensbeheer (kickbackfee)	111	357
Lopende intrest vastrentende waarden	6.138	4.805
Lopende intrest derivaten	0	6.813
Lopende intrest liquide middelen	113	0
Dividendbelasting	2.881	2.264
Vordering werkgever	0	221

2023

2022

9.243

14.460

Alle vorderingen (m.u.v. de dividendbelasting) hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

[3] Liquide middelen

ING Bank N.V.	10.792	8.714
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	1.341	675

Totaal liquide middelen ter vrije beschikking van het fonds

12.133

9.389

Het Pensioenfonds heeft eind 2023 € 70,3 miljoen aan onderpand ontvangen (2022: 80,9 miljoen) in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten.

Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het Pensioenfonds heeft eind 2023 € 9,8 miljoen aan onderpand verstrekt (2022: € 121,1 miljoen) in de vorm van liquiditeiten als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten.

Passiva

[4] Overige reserves

Stand per 1 januari	569.130	962.699
Resultaatbestemming	83.069	-393.569

Stand per 31 december

652.199

569.130

Totaal eigen vermogen

652.199

569.130

	2023		2022	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	95.471	104,0%	93.054	104,0%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	294.135	112,4%	281.998	112,2%
De beleidsdekkingsgraad is		127,8%		134,1%
De aanwezige dekkingsgraad is		127,4%		124,6%
De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.				
De berekening is als volgt: (652.199 + 2.381.096) / 2.381.096 x 100% = 127,4%.				
De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2023 tenminste gelijk aan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het Pensioenfonds niet in een reservetekort verkeert.				
Technische voorzieningen				
[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds				
Stand per 1 januari	2.317.284		3.037.973	
Mutatie boekjaar volgens Staat van baten en lasten	63.812		-720.689	
Stand per 31 december	2.381.096		2.317.284	
Totaal technische voorzieningen	2.381.096		2.317.284	
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd				
Actieve deelnemers ¹⁾	370.703		396.903	
Gewezen deelnemers	858.298		846.845	
Pensioengerechtigden	1.152.095		1.073.536	
	2.381.096		2.317.284	

1) Inclusief arbeidsongeschikte deelnemers.

	2023	2022
[6] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Lopende intrest derivaten	613	0
Schulden aan werkgever	244	0
Schulden aan deelnemers	16	23
Belastingen en sociale premies	2.028	1.790
Schulden uit hoofde van pensioenuitvoerings- en administratiekosten	413	244
Schulden uit hoofde van waarde-overdrachten	51	0
	3.365	2.057

De kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Er zijn geen meerjarige, niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden, Raad van Toezicht en verantwoordingsorgaan
Gedurende het boekjaar 2023 zijn de volgende vergoedingen betaald.

Betaalde vergoedingen bestuur, RvT en VO	2023	2022
Bestuursvergoedingen	65	58
Vergoedingen Raad van Toezicht	59	57
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	5	5
Totaal	129	120

De stichting heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft de stichting geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties

Er zijn geen transacties met verbonden partijen geweest gedurende het verslagjaar.

Personeel

Het Pensioenfonds heeft geen personeel in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van de werkgever. De hieraan verbonden kosten bedragen circa € 681 (2022: € 687) en zijn voor rekening van het Pensioenfonds.

[7] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfond

Directe beleggingsopbrengsten

Vastgoedbeleggingen	3.148	2.600
Aandelen	3.412	3.568
Vastrentende waarden	14.816	14.216
Derivaten	3.574	18.045
Overige beleggingen	2.118	2.292
Liquide middelen	1.493	936

Subtotaal

28.561 41.657

Beleggingsbaten eigen rekening (kick back fee)

496 791

Totaal directe beleggingsopbrengsten

29.057 42.448

Indirecte beleggingsopbrengsten

Gerealiseerde resultaten

- Vastgoedbeleggingen	-1.169	0
- Aandelen	11.755	122.848
- Vastrentende waarden	-13.626	-26.802
- Derivaten	-87.609	-69.105

-90.649 26.941

Ongerealiseerde resultaten

- Vastgoedbeleggingen	-14.454	-3.567
- Aandelen	59.143	-238.517
- Vastrentende waarden	145.543	-416.193
- Derivaten	108.774	-442.266
- Valutaverschillen	-1	0

299.005 -1.100.543

Totaal indirecte beleggingsopbrengsten

208.356 -1.073.602

In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal 8.627 (2022: 8.546).

	2023	2022
Directe kosten van vermogensbeheer		
<i>Beheerkosten:</i>		
Bewaarloon	-9	-34
Overige kosten	-553	-589
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-562	-623
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De transactiekosten zijn deels gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. De totale beleggingskosten (indirecte beleggingskosten + directe kosten vermogensbeheer) bedragen 9.189 (2022: 9.169).		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	236.851	-1.031.777
[8] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Vergoeding pensioenuitvoeringskosten werkgever	451	912
	451	912
[9] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.169	-4.938
	-2.169	-4.938
[10] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-71.400	-63.095
Partnerpensioen	-13.414	-11.661
Wezenpensioen	-258	-251
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-478	-491
ANW-hiaat pensioen	-468	-428
Subtotaal	-86.018	-75.926
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-59	-97
Totaal pensioenuitkeringen	-86.077	-76.023

	2023	2022
[11] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	0	0
Toeslagverlening	50	-291.464
Rentetoevoeging	-73.852	14.478
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	88.001	78.314
Wijziging marktrente	-83.252	927.926
Resultaat op kanssystemen	3.475	4.594
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.766	5.092
Wijzigingen actuariële grondslagen	0	-18.251
	-63.812	720.689
[12] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie		
– Regulier	-1.001	-970
Totaal administratie	-1.001	-970
Onafhankelijke accountant		
– Controle van de jaarrekening	-72	-72
– Conversie	0	-24
Totaal onafhankelijke accountant	-72	-96
Actuaris	-19	-26
Bankkosten en renteopbrengsten	249	-40
Bestuurskosten (vergoedingen)	-70	-63
Personeelskosten	-681	-691
Contributies en bijdragen	-242	-168
Overige kosten	-336	-378
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-2.172	-2.432

	2023	2022
[13] Overige baten en lasten	-3	0
Saldo van baten en lasten	83.069	-393.569

	2023	2022
Actuariële analyse van het saldo		
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	79.747	-89.372
Toeslagverlening	50	-291.464
Uitkeringen	-639	9
Waardeoverdrachten	-403	154 ¹⁾
Sterfte	4.396	3.999
Arbeidsongeschiktheid	0	-229
Kosten	842	761
Mutaties / diversen	-924	824 ¹⁾
Aanpassing actuariële grondslagen	0	-18.251
Totaal saldo van baten en lasten	83.069	-393.569

1) Voor vergelijkingsdoeleinden zijn de cijfers 2022 verder uitgesplitst.

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's toegelicht en gekwantificeerd

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het Pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het Pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2023 van 112,4% en 2022 van 112,2%.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij de procentuele buffers rekening gehouden wordt met de veronderstelde positieve samenhang (correlatie) tussen renterisico, aandelen- en vastgoedrisico en kredietrisico. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijk zullen manifesteren (diversificatie).

	2023		2022	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	17.095	0,3	17.730	0,4
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	176.106	6,2	163.641	5,7
Valutarisico (S3)	113.614	1,8	106.185	1,7
Kredietrisico (S5)	118.074	3,6	118.421	3,8
Verzekeringstechnisch risico (S6)	59.508	0,5	60.636	0,6
Actief beheer risico (S10)	1.517	0,0	8.670	0,0
Diversificatie/correlatie	-191.779		-193.285	
Totaal Vereist Eigen Vermogen	294.135	12,4	281.998	12,2
Aanwezige dekkingsgraad		127,4		124,6
Beleidsdekkingsgraad		127,8		134,1
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,0		104,0
Vereiste dekkingsgraad		112,4		112,2

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2023 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de

strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het Pensioenfonds over voldoende middelen beschikt. In boekjaar 2023 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 127,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2022 van 134,1%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 6,3%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Door gebruik te maken van rentederivaten wordt de looptijd van de beleggingen verlengd.

Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 15,0 jaar (2022: 15,6 jaar).

Duratie van de pensioenverplichtingen 15,6 jaar (2022: 16,1 jaar).

Het Pensioenfonds dekt strategisch 90,0% van het renterisico af op basis van de swapcurve. Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het Pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

De strategische renteafdekking van 90,0% op basis van de swapcurve is eind 2023 equivalent met een renteafdekking van 93,0% op basis van de DNB-methodiek. De feitelijke renteafdekking op basis van de DNB-methodiek bedraagt 91,5% eind 2023.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk renterisico bedraagt 20.370 (0,4%) en voor het strategisch renterisico 17.095 (0,3%).

Aandelen- en vastgoed risico

Het Pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen en Vastgoed naar markt:</i>				
Emerging markets	118.551	16,5	124.322	18,9
Mature markets	599.414	83,5	533.004	81,1
	717.965	100,0	657.326	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor zowel het feitelijk als het strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 171.467 (6,0%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoed risico 176.106 (6,2%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het Pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het Pensioenfonds in andere valuta luiden. Het Pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het Pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van het valutarisico loopt het Pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Het fonds dekt geen valutarisico's af. Wel zijn er bepaalde vermogensbeheerders die binnen de fondsen bepaalde valuta's afdekken.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta vóór afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	385.453	12,5	325.257	11,5
Australische dollar	8.486	0,3	6.864	0,2
Canadese dollar	18.991	0,6	16.261	0,6
Britse pound sterling	27.083	0,9	22.205	0,8
Hongkongse dollar	28.836	0,9	37.031	1,3
Israelische shekel	704	0,0	1.126	0,0
Japanse yen	27.733	0,9	24.960	0,9
Zwitserse frank	10.752	0,3	10.082	0,4
Deense kroon	5.852	0,2	4.669	0,2
Noorse kroon	3.408	0,1	3.240	0,1
Zweedse kroon	3.606	0,1	3.158	0,1
Singaporese Dollar	2.448	0,1	2.748	0,1
Nieuw Zeelandse Dollar	24	0,0	307	0,0
Overige	174.144	5,6	161.485	5,6
Niet Euro	697.520	22,5	619.393	21,8
Euro	2.385.134	77,5	2.217.105	78,2
Totaal beleggingen exclusief derivaten	3.082.654	100,0	2.836.498	100,0
Waarde derivaten	19		191	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	3.082.673		2.836.689	

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta ná afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	373.695	12,1	309.803	10,9
Australische dollar	8.486	0,3	6.864	0,2
Canadese dollar	18.991	0,6	16.261	0,6
Britse pound sterling	21.015	0,7	19.238	0,7
Hongkongse dollar	28.836	0,9	37.031	1,3
Israelische shekel	704	0,0	1.126	0,0
Japanse yen	27.733	0,9	24.960	0,9
Zwitserse frank	10.752	0,3	10.082	0,4
Deense kroon	5.852	0,2	4.669	0,2
Noorse kroon	3.408	0,1	3.240	0,1
Zweedse kroon	3.606	0,1	3.158	0,1
Singaporese Dollar	2.448	0,1	2.748	0,1
Nieuw Zeelandse Dollar	24	0,0	307	0,0
Overige	174.188	5,7	161.664	5,7
Niet Euro	679.738	22,0	601.151	21,2
Euro	2.402.935	78,0	2.235.538	78,8
Totaal beleggingen inclusief derivaten	3.082.673	100,0	2.836.689	100,0

Derivaten

Het fonds kiest er voor discretionair geen valutarisico's af te dekken. Wel zijn er bepaalde vermogensbeheerders die binnen de fondsen bepaalde valuta's afdekken. Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten.

Valutaderivaten per 31 december

Type contract	Onderliggende contract-omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Valutaderivaten per 31 december 2023	21.676	96	-78	18
Valutaderivaten per 31 december 2022	23.551	258	-67	191

Ten aanzien van het strategisch valutabeleid geldt dat het Pensioenfonds geen vreemde valuta afdekt.

Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar 22,0% (2022: 21,2%) van de beleggingsportefeuille.

¹⁾ Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt 100.030 (1,5%) en voor het strategisch valutarisico 113.614 (1,8%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het Pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het Pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de vooraf afgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' en 'geen rating' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	392.613	17,0	223.366	10,2
AA	560.875	24,3	292.152	13,4
A	500.556	21,7	507.732	23,3
BBB	569.359	24,8	599.737	27,5
Lager dan BBB	75.814	3,3	84.464	3,9
Geen rating	196.778	8,5	473.851	21,7
Niet gespecificeerd	8.196	0,4	0	0,0
	2.304.191	100,0	2.181.302	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd korter dan 1 jaar	433.405	18,8	437.897	20,1
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	674.405	29,2	665.484	30,5
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	538.189	23,4	517.181	23,7
Resterende looptijd tussen 10 en 20 jaar	407.901	17,7	363.372	16,7
Resterende looptijd langer dan 20 jaar	250.291	10,9	197.368	9,0
	2.304.191	100,0	2.181.302	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentendewaardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt, neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 112.723 (3,5%) en voor het strategisch kredietrisico van 118.074 (3,6%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnisch risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnisch risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het Pensioenfonds hanteert bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen de meest recente overlevingstafels (prognosetafel AG 2022), met fondsspecifieke ervaringssterfte. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of tot verslechtering van de levensduur en dat dientengevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico van 59.508 (0,5%) en het strategisch verzekeringstechnisch risico van 59.508 (0,5%).

Liquiditeitsrisico

Pensioenfondsen lopen het risico dat zij in tijden van stress niet over voldoende liquide financiële middelen beschikken om te voldoen aan de betalingsverplichtingen. Hierbij kan gedacht worden aan de pensioenuitkeringsverplichtingen op het beoogde moment of onderpandverplichtingen bij derivatenposities. In het standaardmodel voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor liquiditeitsrisico (S7) gelijkgesteld aan 0%. Dit is gebaseerd op de veronderstelling dat een pensioenfonds het risicobeheer van het liquiditeitsrisico, ook met oog op het prudent person beginsel en een beheerste bedrijfsvoering, dusdanig op orde heeft dat het liquiditeitsrisico niet materieel is voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen.

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

Vastgoedbeleggingen	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per sector:</i>				
Participaties in vastgoedmaatschappijen	12.386	7,2	12.503	6,8
Kantoren	16.884	9,8	19.267	10,4
Winkels	18.779	10,9	21.938	11,9
Woningen	94.607	54,7	97.282	52,7
Overige	29.956	17,4	33.658	18,2
	172.612	100,0	184.648	100,0
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Europa EU	136.524	79,1	146.085	79,0
Europa niet-EU	20.356	11,8	22.207	12,0
Noord-Amerika	8.071	4,7	7.506	4,1
Midden- en Zuid-Amerika	236	0,1	281	0,2
Azië ex Japan	1.217	0,7	1.809	1,0
Pacific	1.753	1,0	1.622	0,9
Overig	4.455	2,6	5.138	2,8
	172.612	100,0	184.648	100,0

Aandelen

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen per regio:</i>				
Europa EU	46.324	8,5	41.226	8,7
Europa niet-EU	34.179	6,3	30.965	6,6
Noord-Amerika	299.732	54,9	238.285	50,4
Midden- en Zuid-Amerika	10.981	2,0	9.793	2,1
Azië ex Japan	100.619	18,5	100.771	21,3
Pacific	39.313	7,2	36.393	7,7
Overig	14.205	2,6	15.245	3,2
	545.353	100,0	472.678	100,0
<i>Verdeling Aandelen per sector:</i>				
Basismaterialen	26.558	4,9	27.567	5,8
Communicatiediensten	42.346	7,8	38.527	8,2
Cyclische consumptiegoederen	64.711	11,9	55.670	11,8
Defensieve consumptiegoederen	39.733	7,3	39.944	8,5
Energie	18.672	3,4	19.331	4,1
Financiële dienstverlening	99.876	18,3	84.782	17,9
Gezondheidszorg	57.884	10,6	58.140	12,3
Industrie	48.697	8,9	40.881	8,6
Nutsbedrijven	10.887	2,0	10.790	2,3
Technologie	134.229	24,6	96.426	20,4
Overig	1.760	0,3	620	0,1
	545.353	100,0	472.678	100,0
<i>Grote posten: Aandelen beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
NN Enhanced Index Sustainable Equity Fund DPF	426.985	13,5	354.468	11,8
Northern Trust - Emerging Markets Custom ESG Equity	133.217	4,2	134.136	4,5

Vastrentende waarden

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa EU	1.755.066	76,3	1.623.047	74,4
Europa niet-EU	213.908	9,3	203.306	9,3
Noord-Amerika	145.928	6,3	169.684	7,8
Midden- en Zuid-Amerika	39.490	1,7	37.228	1,7
Azië ex Japan	44.444	1,9	42.540	2,0
Pacific	72.869	3,1	73.028	3,3
Overige	32.486	1,4	32.469	1,5
	2.304.191	100,0	2.181.302	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties	617.032	26,8	496.538	22,8
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	1.290.239	56,0	1.312.785	60,2
Hypotheken	396.920	17,2	371.979	17,0
	2.304.191	100,0	2.181.302	100,0
<i>Grote posten: Obligatiedebiteuren groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Staatsobligaties Duitsland	73.873	2,3	0	0,0
Staatsobligaties Frankrijk	77.380	2,4	73.560	2,4
Staatsobligaties Nederland	70.761	2,2	0	0,0

Bovengenoemde staatsobligaties betreffen alleen de directe beleggingen in staatsobligaties.

Derivaten

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling derivaten per soort:</i>				
Aandelenderivaten	1	0,0	2	0,0
Rentenderivaten	43.691	99,4	-58.339	100,9
Valutaderivaten	18	0,0	191	-0,3
Kredietderivaten	250	0,6	371	-0,6
	43.960	100,0	-57.775	100,0

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in premiebijdragende ondernemingen.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Operationeel risico

Operationeel risico betreft het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen, en onverwachte externe gebeurtenissen. In het standaardmodel voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor operationeel risico (S9) gelijkgesteld aan 0%. Dit is gebaseerd op de veronderstelling dat een pensioenfonds het operationeel risico dusdanig beheerst dat het operationeel risico niet materieel is voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen.

Pensioenfondsen lopen bij de uitvoering van hun activiteiten operationeel risico. Operationeel risico kan ontstaan als gevolg van interne gebeurtenissen (zoals het uitvallen van een IT systeem) of als gevolg van externe gebeurtenissen (zoals een natuurramp). Operationeel risico kan zich onder andere uiten in de vorm van fraude, het inadequaat bepalen en doorberekenen van premies en een inadequate uitvoering van het betalingsproces.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. De buffer voor het feitelijk actief beheer risico bedraagt 2.673 (0,0%); de buffer voor het strategisch actief beheer risico bedraagt 1.517 (0,00%).

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming. Het saldo van baten en lasten wordt gemuteerd in de overige reserves.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd te Amsterdam is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 30.300.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1.500.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 22 mei 2024

drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd (hierna: het pensioenfonds) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het Pensioenfonds

Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd voert als ondernemingspensioenfonds de pensioenregeling uit voor de voormalig werknemers van Delta Lloyd Services B.V. Daarnaast voert het pensioenfonds de pensioenovereenkomst uit van de voormalig werknemers van Delta Lloyd Services B.V. die per 1 oktober 2019 in dienst zijn getreden bij NN Personeel B.V. (werkgever) en die gold tot 1 januari 2020. Vermogensbeheer en pensioenbeheer zijn uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 30,3 miljoen (2022: € 28,8 miljoen)
Toegepaste benchmark	1,0% van het pensioenvermogen per 31 december 2023, zijnde het totaal van de voorziening voor pensioenverplichtingen en de vrije reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1,0% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven €1,50 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd kent een aantal activiteiten, welke grotendeels zijn uitbesteed aan externe serviceorganisaties. De financiële informatie van het geheel van deze activiteiten is opgenomen in de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controle van de jaarrekening als geheel. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de verschillende activiteiten van het pensioenfonds. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de activiteiten geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was en deze vastgelegd in instructies aan de accountants van deze externe serviceorganisaties. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.

De controle heeft zich met name gericht op de significante activiteiten:

- vermogensbeheer;
- pensioenbeheer;
- actuariaat;
- financiële administratie;
- bestuur en toezicht

Door bovengenoemde werkzaamheden bij de significante activiteiten, gecombineerd met zelfstandig verrichte werkzaamheden op het totaalniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van het geheel verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een ondernemingspensioenfonds.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van toezicht het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij verwijzen naar hoofdstuk 'Governance' van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn (fraude)risicoanalyse heeft opgenomen en hoofdstuk 'Verslag Raad van Toezicht' van het jaarverslag waar de raad van toezicht op deze (fraude)risicoanalyse reflecteert.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' onder de 'Waarderingsgrondslagen' in de jaarrekening, waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen. Wij verwijzen in dit kader verder naar het kernpunt 'Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen'.

Ook hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen.

Wij zijn uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstenverantwoording frauderisico's bestaan met name bij de indirecte beleggingsopbrengsten uit de indirecte beleggingen in vastgoed en hypotheek. Wij beschrijven in de controleaanpak van het

kernpunt Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen onze controlewerkzaamheden om in te spelen op de veronderstelde frauderisico's bij de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau en de uitvoeringsorganisatie(s)) en de raad van toezicht.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controle-aanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen, is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennismaken van rapporten van de interne accountant en compliance afdeling en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controle-aanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in het onderdeel 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' van de jaarrekening, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor tenminste de komende twaalf maanden.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de vereisten rondom solvabiliteit en liquiditeit. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting op de balans per 31 december onder [4] Stichtingskapitaal en reserves. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids) dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2023 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden: – Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Voor 2023 zijn geen key items geïdentificeerd. – Daarnaast heeft de certificerend actuaaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaaris. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico

De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van beleggingen dienen in de staat van baten en lasten te worden verwerkt als indirecte beleggingsopbrengsten. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen.

De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name hypotheekfondsen en indirect vastgoed kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' onder 2.8 Beleggingen voor risico pensioenfonds en een nadere toelichting opgenomen in toelichting op de balans per 31 december onder [1] Beleggingen voor risico pensioenfonds. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 per saldo € 45,3 miljoen is belegd in derivaten, € 160,3 miljoen in niet-(beurs)genoteerde vastgoedbeleggingsfondsen en € 223,3 miljoen in niet-(beurs)genoteerde hypotheekfondsen. Dit betreft 13,9% van de totale beleggingen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten. Zoals beschreven in 'Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's', hebben wij het veronderstelde frauderisico inzake de opbrengstenverantwoording gekoppeld aan de indirecte beleggingsopbrengsten uit beleggingen in niet-(beurs)genoteerde vastgoedbeleggingsfondsen en hypotheekfondsen.

Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2023: – Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals de rentecurves. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij eigen waarderingsspecialisten betrokken. – De waardering van belangen in open-end beleggingsfondsen hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Wij hebben vastgesteld voor deze beleggingen dat er sprake is van een actieve markt. Voor open-end beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding tot het fonds door beleggers. – Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen en voor open-end beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat er sprake is van een actieve markt, hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde waarde per aandeel of participatie per 31 december 2023. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. Voor zover wij geen zekerheid kunnen verkrijgen uit een jaarrekening per 31 december 2023, omdat deze niet tijdig beschikbaar is of omdat het boekjaar van de betreffende fondsen niet gelijk is aan het boekjaar van het pensioenfonds, hebben wij aanvullende werkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden bestonden uit het onderzoeken van eerdere jaarrekeningen (back-testing) en het vaststellen van de aansluiting met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen en marktontwikkelingen tot aan balansdatum. Als onderdeel van de genoemde werkzaamheden hebben wij de impact van nieuwe informatie tot de datum van onze controleverklaring gemonitord en vastgesteld dat significante ontwikkelingen op adequate wijze zijn verwerkt. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023, de indirecte beleggingsopbrengsten en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico

De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan het subjectieve element ervaringssterfte van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf 'Grondslagen voor waardering van activa en passiva' onder 2.3 Schattingen en veronderstellingen en 2.4 Schattingswijziging. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings) wijzigingen hebben plaatsgevonden door aanpassing van de UFR methodiek. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 5.9 miljoen hoger uitgekomen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.

Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van het pensioenfonds. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2023. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetabellen, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2023: – Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. – Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. – Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2023 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie 'Informatie ter ondersteuning van ons oordeel' hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 22 mei 2024

Ernst & Young Accountants LLP

S.B. Spiessens RA

Bijlagen

**Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8,
leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening
(EU) 2020/852**

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten.. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Productnaam: Pensioenregeling DeltaLloyd Pensioenfonds

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 72450086Q8YLZRI3K519

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzamebeleggingsdoelstelling? *[aankruisen en invullen wat van toepassing is; het percentage geeft de duurzame belegging weer]*

●● ☐ Ja	●● ☒ Nee
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling gedaan: ____% ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-toxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☒ in economische activiteiten volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden	☒ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken . Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van 5% duurzame beleggingen ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling
☐ ☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ____%	☐ Het product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot, worden verwezenlijkt.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het pensioenfonds promoot ecologische en sociale kenmerken, zoals beschreven in Artikel 8 SFDR. Dit doen we via ons maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)-beleid. Binnen dit beleid stellen we de volgende thema's, dan wel duurzaamheidskenmerken, centraal:

- Klimaatverandering: ondernemingen en landen die oplossingen bieden of risico's lopen in relatie tot klimaatverandering of kansen benutten als gevolg van klimaatverandering;

- **Mensenrechten:** ondernemingen die mensenrechtenprincipes van Global Compact & OESO-richtlijnen schenden;
- **Arbeidsnormen:** ondernemingen die arbeidsnormenprincipes van Global Compact & OESO-richtlijnen schenden;
- **Milieu:** ondernemingen die milieunormen van Global Compact & OESO-richtlijnen schenden;
- **Anti-corruptie:** ondernemingen die anti-corruptienormen van Global Compact & OESO-richtlijnen schenden.

● Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

We meten de verwezenlijking van deze duurzaamheidskenmerken op basis van volgende duurzaamheidsindicatoren te gebruiken.

Ten aanzien van de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie screenen de portefeuille op het aantal bedrijven dat:

- 1) zich schuldig maakt aan schending van internationale normen waaronder het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de Un Guiding Principles on Business & Human Rights (PAI 10)
- 2) betrokken is bij de productie van controversiele wapens (PAI 14).

Daarnaast meten en monitoren we ten aanzien van het thema klimaat:

- 3) de koolstofvoetafdruk van de beleggingen in ondernemingen (PAI 2); en
- 4) het percentage groene obligaties in onze portefeuille.

Indicator	Waarde 2022	Waarde 2023	Meetgrootheid
PAI 2 - Koolstofvoetafdruk	199	141	Dit zijn de CO ₂ -emissies van de ondernemingen voor het deel waar het pensioenfonds in belegd is, in tonnen per 1 mln belegd vermogen.
PAI 10 - schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en ontwikkeling (OESO)	0.4%	0.5%	Aandeel beleggingen in ondernemingen die betrokken zijn geweest bij schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen.

PAI 14 - Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens)	0.1%	0.1%	Aandeel beleggingen in ondernemingen die zijn betrokken bij productie of verkoop van controversiële wapens.
Percentage groene obligaties	8,8%	8%	Aandeel van de portefeuille in groene bedrijfsobligatie strategieën

...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Zie het bovenstaande tabel.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Het pensioenfonds heeft gedeeltelijk belegd in duurzame beleggingen zoals gedefinieerd in artikel 2(17) SFDR door onder andere te beleggen in groene obligaties van bedrijven en overheden waarmee economische activiteiten worden gefinancierd die bijdragen aan (één of meerdere van de zes) EU Taxonomy milieudoelstellingen (zoals CO₂-reductieprojecten of hernieuwbare energie).

Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Bij de beleggingen in groene obligaties hanteerde de aangestelde beheerder een strikt beoordelingsraamwerk voor ondernemingen die groene obligaties uitgeven. Hierbij heeft de manager een uitsluitingsbeleid toegepast om zo te waarborgen dat de beleggingen geen ernstige afbreuk aan ecologische of sociale beleggingsdoelstellingen doen.

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Binnen de duurzame beleggingen stonden de navolgende ongunstige effecten centraal:

(1) Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) (PAI 10) en

(2) Blootstelling aan controversiële wapens (antipersonneelsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens) (PAI 14).

— Weren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

De door het pensioenfonds geselecteerde manager voor groene obligaties past een uitsluitingsbeleid toe, waardoor niet is belegd in bedrijven die zich schuldig maken aan ernstige schendingen van internationale normen (UN Global Compact en/of OESO-richtsnoer voor multinationale ondernemingen), tenzij er met deze ondernemingen hierover een dialoog gaande is.

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgesteld. Dit houdt in dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EUcriteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren? We hebben bij de beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren, door de portefeuille te screenen op het aantal bedrijven dat zich schuldig maakt aan schending van internationale normen (PAI 10) en het aantal bedrijven dat betrokken is bij de productie van controversiële wapens (PAI 14). Bij de selectie en monitoring van onze vermogensbeheerders en beleggingsfondsen wordt tevens beoordeeld in welke mate hier rekening mee wordt gehouden. Daarnaast meten we de koolstofvoetafdruk van de beleggingen in ondernemingen (PAI 2).

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

De lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: van 1 januari 2023 tot 31 december 2023

Grootste beleggingen	Sector	Activa %	Land
Frankrijk	Public Administration & Defence Compulsory Social	2.8	FR
Duitsland	Public Administration & Defence Compulsory Social	2.4	DE
Nederland	Public Administration & Defence Compulsory Social	2.4	NL
European Union	Activities Of Extraterritorial Organisations And Bodies	2.3	BE
Bnp Paribas	Financial & Insurance Activities	1.2	FR
The Kingdom Of Belgium	Public Administration & Defence Compulsory Social	1.0	BE
Dnb Bank Asa	Financial And Insurance Activities	1.0	NO
Oostenrijk	Public Administration & Defence Compulsory Social	0.9	AU
Banque Federative Du Credit Mutuel	Financial And Insurance Activities	0.8	FR
State of North Rhine-Westphalia	Public Administration & Defence Compulsory Social	0.7	DE
Apple Inc.	Manufacturing	0.7	US
Ing Groep N.v.	Financial And Insurance Activities	0.7	NL
Caixabank Sa	Financial And Insurance Activities	0.6	ES
Microsoft Corporation	Information And Communication	0.6	US
Finland	Public Administration & Defence Compulsory Social	0.6	FI

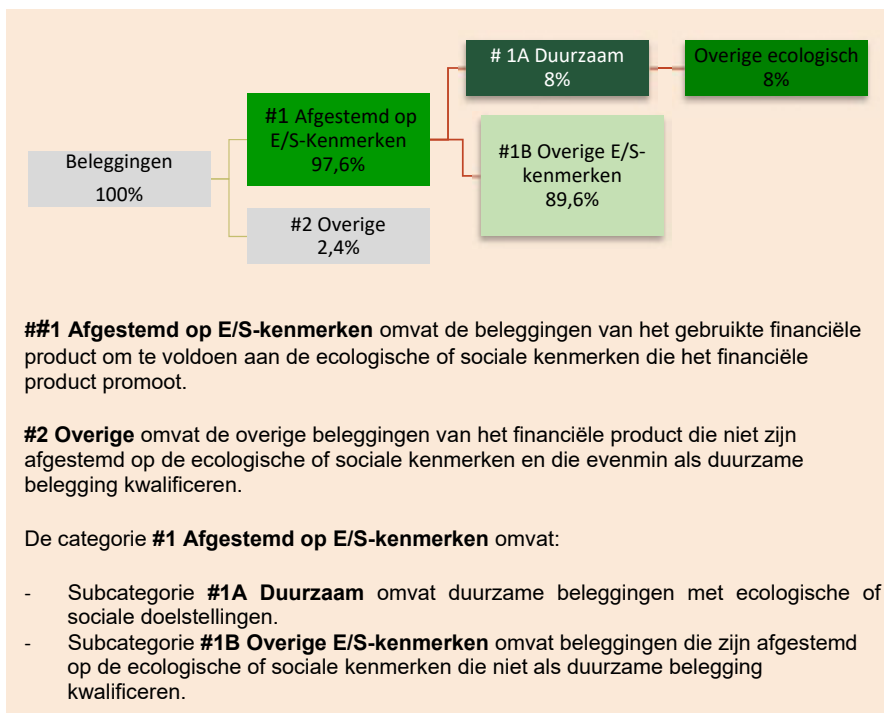
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De activa allocatie per eind 2023, is onderstaand weergegeven.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Activa %
Financial And Insurance Activities	31.3
Public Administration & Defence Compulsory Social	16.1
Manufacturing	10.1
Real Estate Activities	7.0
Information And Communication	4.5
Electricity, Gas, Steam & Air Conditioning Supply	3.1
Activities Of Extraterritorial Organisations & Bodies	3.0
Transportation & Storage	2.0
Wholesale & Retail Trade & Repair Of Motor Vehicles	1.9
Construction	0.7
Administrative & Support Service Activities	0.6
Mining & Quarrying	0.5
Professional, Scientific & Technical Activities	0.4
Accommodation & Food Service Activities	0.3
Water Supply; Sewerage, Waste Management & Remed Activities	0.2

Human Health & Social Work Activities	0.1
Other Service Activities	0.0
Education	0.0
Arts, Entertainment & Recreation	0.0
Agriculture, Forestry And Fishing	0.0
Other	18.1

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van onderneming waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven..

Het pensioenfonds heeft zich gedurende de referentieperiode niet gecommitteerd om te beleggen in duurzame beleggingen met op de EU Taxonomie afgestemde milieudoelstellingen, omdat voldoende betrouwbare gegevens hiervoor tijdens de rapportageperiode niet beschikbaar waren.

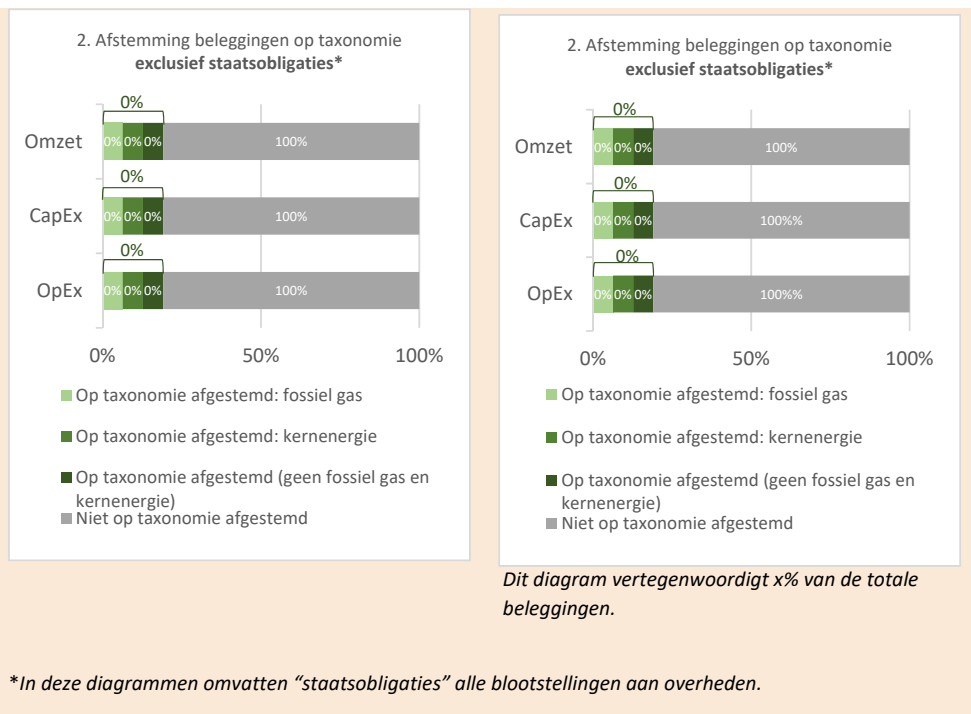
● Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

- ☐ Ja
- ☐ In fossiel gas
- ☐ In kernenergie
- ☒ Nee

De onderstaande grafieken geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.*

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Om te bepalen of aan de EU-taxononomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Dit heeft het fonds niet kunnen vaststellen wegens niet beschikbare data.

Hoe verhiel het percentage op de EU-taxononomie afgestemde zich tot eerdere referentieperiodes

Er is niet gerapporteerd over eerdere referentieperiodes.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxononomie waren afgestemd?

Per einde 2023 is het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxononomie waren afgestemd 8%. Dit betreft het aandeel van de portefeuille in groene bedrijfsobligatiestrategieën met een SFDR artikel 9 classificatie. Door het ontbreken van (voldoende betrouwbare) data kan afstemming op de EU-taxononomie voor deze beleggingen niet vastgesteld worden.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

De 'overige' beleggingen (#2) betreffen specifieke beleggingscategorieën, waaronder liquiditeiten en emerging markets debt, waarvoor mogelijk geen geschikte

fondsoplossingen beschikbaar zijn met beleid gericht op duurzaamheid. Deze beleggingscategorieën hebben een beperkt gewicht in de totale beleggingsportefeuille.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

Om te kunnen voldoen aan de duurzaamheids kenmerken zijn gedurende de verslagperiode de volgende MVB beleidsinstrumenten ingezet:

1. Uitsluitingsbeleid. Hiermee zijn ondernemingen die betrokken zijn bij productie van controversiële wapens of op structurele en grove wijze de principes van het Global Compact de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de UNGPS schenden, uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hetzelfde geldt voor landen waartegen een wapenembargo is uitgevaardigd. Hiermee heeft het pensioenfonds een normatieve ondergrens voor ESG-risico's geborgd.

Omdat het pensioenfonds uitsluitend via beleggingsfondsen belegt, heeft het geen discretie over de uitsluitingen. Het fonds heeft deze criteria toegepast bij de selectie en evaluatie van fondsbeleggingen. Hierbij is getoetst in welke mate het door de beheerder gevoerde uitsluitingsbeleid overeenkomt met de criteria van het pensioenfonds.

2. Betrokkenheidsbeleid. Het pensioenfonds heeft uitsluitend beleggingsfondsen geselecteerd die aantoonbaar een engagement- en stembeleid voeren en hierover rapporteren.

3. ESG-integratie. Bij onze aandelen-, (bedrijfs)obligatie- en vastgoedbeleggingen hebben wij bij selectie en beoordeling van vermogensbeheerders ESG-integratie (het integreren van duurzaamheidsaspecten in de beleggingsbeslissing) ingezet als beoordelingscriterium. Hierbij geldt dat de door ons geselecteerde managers de UN-Principles for Responsible Investing (PRI) moeten hebben ondertekend. Met de ondertekening van deze zes principes erkent de beheerder dat hierdoor het belang van beleggers beter in lijn wordt gebracht met bredere doelstellingen in de maatschappij op het gebied van milieu, mens en governance.

4. ESG-risico. Wij hebben expliciet ESG-risico's meegenomen in het risicomanagement raamwerk. In de eigenrisicobeoordeling van het fonds is ook een beoordeling gemaakt van risico's die met klimaatverandering, het gebruik van hulpbronnen en het milieu verband houden, alsook sociale risico's en risico's in verband met de waardevermindering van activa als gevolg van veranderde regelgeving.

5. Impactbeleggen. Middels impactbeleggingen hebben wij naast een financieel rendement ook uiting gegeven aan de wens om maatschappelijk nuttige projecten te financieren. Een voorbeeld hiervan zijn onze investeringen in Groene bedrijfsobligaties, gericht op de financiering van de energietransitie.

Referentiebenchmarks
zijn indices waarmee
wordt gemeten of het
financiële product
voldoet aan de
ecologische of sociale
kenmerken die dat
product promoot.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Het pensioenfonds heeft geen referentiebenchmark aangewezen – in de zin van de SFDR-wetgeving – om te bepalen of de pensioenregeling als geheel is afgestemd op de sociale en milieukenmerken die volgens het MVB-beleid worden nagestreefd

